

C.S. Lewis

SFATURILE UNUI DIAVOL BĂTRÂN CĂTRE UNUL MAI TÂNĂR

„Mai mult decât oricare alt gânditor al secolului XX, Lewis și-a ajutat cititorii să găsească răspuns la întrebările lor filozofice."
Los Angeles Times

HUMANITAS

ÎNȚELEPCIUNE ȘI CREDINȚĂ

Născut în Irlanda în 1898, C.S. LEWIS este educat la Colegiul Malvern timp de un an, după care își continuă studiile în particular. Obținând cea mai mare distincție de absolvire acordată de Universitatea Oxford (*triple First*), rămâne în cadrul universității ca *Fellow* al colegiului Magdalen, funcționând ca tutore, în perioada 1925–1954. În 1954 devine profesor de literatură medievală și renascentistă la Universitatea Cambridge. Cursurile ținute de el, remarcabile și populare, au influențat în mod profund și durabil generații de studenți.

Ateu până la maturitate, C.S. Lewis își descrie convertirea în *Surprised by Joy* (*Surprins de bucurie*): „În 1929, pe la Rusalii, m-am dat bătut și am admis că Dumnezeu este Dumnezeu... eram, poate, cel mai descurajat și mai nehotărât convertit din toată Anglia." Această experiență a fost cea care l-a făcut să înțeleagă nu doar apatia, ci și refuzul activ de a accepta religia; pornind de aici, în ipostaza de scriitor creștin înzestrat cu o minte excepțional de ascuțită și de logică și cu un stil lucid și înviorător, C.S. Lewis a fost fără egal. *The Problem of Pain* (*Problema durerii*), *The Screwtape Letters* (*Scrisorile lui Sfredelin* sau *Sfaturile unui diavol bătrân către unul mai tânăr*), *Mere Christianity* (*Creștinism. Pur și simplu*), *The Four Loves* (*Cele patru iubiri*), precum și postuma *Prayer: Letters to Malcolm* (*Rugăciune: Scrisori către Malcolm*) nu sunt decât o parte din operele sale cele mai vândute. A scris și cărți pentru copii și science-fiction, în paralel cu multele sale lucrări de critică literară. Operele sale sunt cunoscute de milioane de oameni, pretutindeni în lume, prin traduceri. S-a stins din viață la 22 noiembrie 1963, în locuința sa din Oxford.

C. S. Lewis

SFATURILE UNUI DIAVOL BĂTRÂN CĂTRE UNUL MAI TÂNĂR

unde spre sfârșit

SFREDELIN PROPUNE O ÎNCHINARE

Prefață la *Sfredelin propune o închinare* de
JOCELYN EASTON GIBB

Traducere din engleză de
SORANA CORNEANU

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Pe copertă: *Coborârea lui Isus în Infern* (detaliu), stilul lui Hieronimus Bosch

Coordonatorul colecției: Anca Manolescu
Redactor: Dragoș Dodu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Georgeta-Anca Ionescu
DTP: Emilia Ionașcu, Carmen Petrescu

Tipărit la „Monitorul Oficial" R.A.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
LEWIS, C.S.
Sfaturile unui diavol bătrân către unul mai tânăr, unde spre sfârșit Sfredelin propune o închinare /
C.S. Lewis; pref.: Jocelyn Easton Gibb;
trad.: Sorana Corneanu. – Ed. a 3-a, rev. –
București: Humanitas, 2010
ISBN 978-973-50-2440-6

I. Gibb, Jocelyn Easton (pref.)
II. Corneanu, Sorana (trad.)

821.111-31=135.1

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi Carte prin poștă: tel./fax 021/311 23 30
C.P.C.E. – CP 14, București
e-mail: cpp@humanitas.ro
www.libhumanitas.ro

Lui J.R.R. Tolkien

Un drac cel mai bine se alungă, atunci când nu se lasă dus cu textele Scripturii, dacă îl faci de râs și de batjocură, căci nu îndură să-l iei peste picior.

LUTHER

Diavolului... spirit mândru... nu-i vine la socoteală să îți râzi de el.

THOMAS MORUS

Prefață

Nu am de gând să lămuresc cum anume mi-a picat în mână corespondența pe care o ofer aici publicului cititor.

În ce privește diavolii, rasa omenească poate face două greșeli la fel de însemnate, dar opuse. Una e să nu creadă în existența lor. A doua e să creadă în ea și să-și bată capul cu diavolii în prea mare și dăunătoare măsură. Ei înșiși se bucură la fel de ambele erori și-l vor saluta pe materialist, ca și pe magician, cu aceeași desfătare. Materialul folosit în această carte e la îndemâna oricui a apucat o dată să priceapă ce și cum; însă ranchiunoșii și exaltații care i-ar da o rea folosință nu vor afla nimic de la mine.

Cititorii sunt sfătuiți să nu uite că dracul e un mincinos. Nu toate vorbele lui Sfredelin trebuie luate drept adevărate, nici măcar din punctul lui de vedere. Nu am încercat nicicum să identific vreuna dintre ființele umane despre care e vorba în scrisori; dar tare mă îndoiesc că portretul Fratelui Spike sau al mamei pacientului, de pildă, ar fi pe de-a-ntregul fidele. Imaginația lucrează în Iad tot așa cum lucrează pe Pământ.

În fine, trebuie să adaug că nu m-a preocupat deloc să pun în ordine cronologia scrisorilor. Numărul 17 pare să fi fost compusă înainte ca raționalizarea

să devină o treabă serioasă; în general, însă, diavoleasca metodă a datării pare să nu aibă nimic de-a face cu timpul terestru și nici eu nu am încercat să-i dau de cap. Istoria Războiului European, în afară de cazul când se întâmplă să intersecteze condiția spirituală a vreunei ființe umane, i-a fost lui Sfredelin, firește, perfect indiferentă.

C.S. LEWIS
MAGDALEN COLLEGE,
5 IULIE 1941

SFATURILE
UNUI DIAVOL BĂTRÂN
CĂTRE UNUL MAI TÂNĂR

1

Dragul meu Amărel,

Am reținut ce mi-ai spus despre felul cum îi îndrumi pacientului tău lecturile și despre cum te îngrijești să se vadă cât mai mult cu prietenul lui materialist. Dar nu ești oare nițeluș *naiv*? Credința ta, îmi pare, e că *raționamentul* ar fi în stare să-l ferească de strânsoarea Dușmanului. Poate să fi fost așa dacă individul trăia acum câteva secole. Pe vremea aceea oamenii încă mai știau destul de bine când anume un lucru era cu adevărat dovedit și când nu; iar dacă era dovedit, și credința lor era deplină. Încă mai puneau cap la cap gândul și fapta și erau gata să-și schimbe cursul vieții ca urmare a unui lanț de raționamente. Dar acum că ne-a reușit pasiența cu presa scrisă și alte asemenea instrumente de atac, situația s-a schimbat simțitor. Omul tău s-a obișnuit încă de pe când era copil să-i dănțuiască prin cap tot soiul de filozofii incompatibile. Pentru el doctrinele nu sunt în primul rând „adevărate" sau „false", ci „academice" sau „practice", „depășite" sau „la zi", „convenționale" sau „radicale". Jargonul, și nu raționamentul, e cel mai bun aliat al tău dacă vrei să-l ții departe de Biserică. Nu-ți pierde vremea încercând să-l faci să creadă că materialismul e *adevărat*! Fă-l să creadă că e puternic,

sau intransigent, sau curajos – că e filozofia viitorului. De așa ceva îi pasă lui.

Problema cu raționamentul e că mută toată lupta pe teritoriul Dușmanului. Argumente are și El; pe când în tipul de propagandă aplicată despre care vorbesc, e lucru bine cunoscut că, de secole încoace, Acela s-a dovedit mult inferior Tatălui Nostru din Adânc. Din chiar momentul când pui la bătaie argumente, îi și trezești pacientului rațiunea; iar odată trezită, cine știe la ce se poate ajunge? Chiar dacă un gând anume poate fi în așa fel răsucit încât să ajungă la rezultate favorabile nouă, te vei trezi într-un final că ai împuternicit în mintea pacientului obișnuința fatală de a se preocupa de chestiuni universale și de a nu mai lua în seamă șuvoiul experiențelor imediate ale simțurilor. Sarcina ta e să-i fixezi atenția asupra acestui șuvoi. Deprinde-l să-l numească „viață adevărată“ și nu-l lăsa să se întrebe ce vrea să zică „adevărată“.

Nu uita, el nu e, ca tine, spirit pur. Fiindcă nu ai fost niciodată om (ah, abominabil avantaj al Dușmanului!), nu-ți dai seama cât de înrobiți sunt impulsurilor celor mai banale. Aveam odată un pacient, ateist de primă mână, care obișnuia să citească la British Museum. Într-o zi, pe când citea, am văzut cum un firicel de gând începuse s-o ia razna în capul lui. Dușmanul, firește, i s-a înființat imediat lângă ureche. Într-o clipită am văzut cum munca mea de douăzeci de ani începe să se clatine. Dacă din zăpăceală m-aș fi apucat să-mi apăr cauza cu argumente, aș fi fost pierdut. Dar n-am fost așa prost. Am intervenit de îndată acolo unde știu că sunt ascultat și

i-am sugerat omului că venise vremea prânzului. Dușmanul, presupun, i-a sugerat contrariul (știi bine că oricât ai trage cu urechea, nu poți *nici de-al naibii* să auzi ce le spune El!) – cum că ce făcea el atunci era mai important ca prânzul. Cel puțin mă gândesc că așa ceva trebuie să-i fi spus, fiindcă atunci când eu am propus: „Ei da. De fapt, mult *prea* important ca să-i dai de cap la sfârșitul studiului de dimineață“, pacientul s-a luminat la față; iar pe când adăugam: „Mai bine te întorci cu forțe proaspete după prânz“, era deja în drum spre ușă. Odată ajuns în stradă, bătălia era câștigată. I-am arătat un băiat cu ziare care anunța foaia de prânz, apoi autobuzul 73 care-i trecea prin față, și, înainte să ajungă la scări, îi înșurubasem adânc în cap convingerea că, indiferent ce idei ciudate i-ar trece prin minte omului când se află singur cu cărțile sale, o doză sănătoasă de „viață adevărată“ (prin care înțelegea autobuzul și băiatul cu ziare) era de ajuns să-i arate că „astfel de lucruri“ pur și simplu nu se susțin. Știa că scăpase ca prin urechile acului, și peste ani îi plăcea să vorbească despre „acel instinct nedefinit al palpabilului care ne salvează în ultimul moment de aberațiile logicii abstracte“. Acum e bine mersi în casa Tatălui Nostru.

Pricepi ce vreau să zic? Mulțumită mecanismelor pe care le-am pus în funcțiune cu secole în urmă, le e acum imposibil să creadă în neobișnuit, atunci când obișnuitul le stă în fața ochilor. Nu lăsa să-i scape niciodată *banalul* lucrurilor. Mai presus de toate, nu încerca să folosești știința (vreau să zic științele adevărate) ca instrument împotriva creștinismului. Îl va încuraja neîndoios să se gândească

la realități pe care nu le poate pipăi și vedea. Am avut, din păcate, astfel de cazuri printre fizicienii moderni. Dacă nu-i poți lua din mâini jucăria cu știința, măcar să fie economie sau sociologie; nu-l lăsa să se îndepărteze de neprețuita lor „viață adevărată". Dar cel mai bine e să-l ferești complet de lecturi științifice și să-l lași cu impresia generală că pricepe tot și că ce-a mai prins după ureche sunt „rezultate ale investigațiilor moderne". Nu uita că rolul tău e să-l zăpăcești de cap. După cum vorbiți voi, tinerii mei prieteni, s-ar zice că v-ați pus în gând să le țineți *lecții*!

Cu afecțiune, unchiul tău,
SFREDELIN

2

Dragul meu Amărel,

Observ cu mare nemulțumire că pacientul tău a devenit creștin. Să nu-ți închipui că ai să scapi de pedepsele cuvenite; sunt convins, de altfel, că în momentele tale mai bune nici nu ți-ar trece prin cap s-o faci. Între timp, trebuie să ne descurcăm cum putem. Nu e cazul să disperăm; s-a întâmplat ca sute de astfel de convertiți adulți să fie recuperați după un scurt sejur în tabăra Dușmanului, iar acum sunt de partea noastră. Toate *obișnuințele* pacientului, mentale și fizice, sunt încă în favoarea noastră.

Unul dintre marii noștri aliați în acest moment este Biserica însăși. Să nu mă înțelegi greșit. Nu mă refer la Biserica pe care o vedem cum se răspândește prin timp și spațiu, crescând din eternitate, teribilă ca o armată cu flamuri. Acesta, recunosc, e un spectacol care-i pune în încurcătură până și pe cei mai tenace ispititori pe care îi avem. Din fericire, însă, e ceva ce ochiul omenesc nu percepe. Pacientul tău nu vede decât imitația de gotic a fațadei neterminate care acoperă clădirea cea nouă a bisericii. Înăuntru, îl vede pe băcanul din colț, care, cu

priviri uleioase, se înghesuie să-i ofere o cărțulie argintată ce conține o liturghie pe care nici unul dintre ei nu o înțelege, plus o culegere jerpelită de cânturi religioase adaptate, în mare parte slabe și tipărite cu litere foarte mărunte. În timp ce se îndreaptă spre locul lui din strană și se uită în jur, îi vede tocmai pe vecinii pe care până acum a încercat să-i ocolească. Vecinii ăștia trebuie neapărat exploatați. Fă în așa fel încât mintea să i se legene între expresii ca „trupul lui Christos“ și priveliștea chipurilor reale de pe rândul din față. Nu are nici o importanță, firește, ce fel de oameni ocupă rândul din față. Să zicem că unul dintre ei e mare apărător al Dușmanului și că tu știi asta. Nu face nimic. Pacientul tău, lăudat fie Cel de Jos, e un prostovan. E suficient ca unul dintre vecini să cânte fals, sau să-i scârțâie încălțările, sau să aibă gușă, sau haine prost potrivite, și pacientul va gândi, drept urmare, că e ceva ridicol în religia asta a lor. Vezi tu, în această fază de început, în mintea lui „creștin“ înseamnă ceva ce el numește spiritual, dar care are mai mult de-a face cu picturalul. Capul lui e plin de togi și sandale și armuri și picioare goale, iar simplul fapt că oamenii din biserică poartă haine moderne îl pune într-o reală – deși inconștientă – dificultate. Nici să nu-l lași să aducă totul la suprafață; nu-i da voie să se întrebe cum anume s-ar aștepta să arate oamenii aceia. Deocamdată lasă-l să rămână în nedumerirea lui, apoi vei avea la dispoziție veșnicia toată ca să te amuzi sădindu-i în minte acel soi special de luciditate pe care îl dă Iadul.

Lucrează, așadar, cu mare atenție la dezamăgirea sau nemulțumirea pe care primele săptămâni de mers la biserică le vor produce cu siguranță în pacient. Dușmanul acordă El însuși un răgaz de descumpănire la începutul oricărei încercări umane. I se întâmplă elevului care a sorbit cu încântare la grădiniță *Poveștile Odiseii*, iar acum se apucă să buchisească greaca veche. Li se întâmplă îndrăgostiților care s-au căsătorit și de-abia acum încep greul traiului împreună. În orice domeniu al vieții, e încercarea care marchează trecerea de la aspirația visătoare la împlinirea dificilă în fapt. Dușmanul își asumă riscul pentru că are curiosul capriciu de a-și închipui că face din scârbavnicele creaturi ceea ce El numește „liberi" iubitori și slujitori – „fii" e cuvântul pe care îl folosește El, cu gustul Lui inveterat pentru legături denaturate cu animalele pe două picioare, spre defăimarea întregii lumi spirituale. Dorindu-le libertatea, așadar, refuză să-i conducă, simplu, cu hățurile afecțiunilor și obișnuințelor lor, către țintele pe care li le pune în față: El îi lasă „să umble singuri pe cale". Și aici ni se oferă nouă ocazia. Dar tot aici, să nu uiți, stă și pericolul. Dacă apucă să treacă cu bine de uscăciunea de la început, devin mult mai puțin vulnerabili la emoții, și atunci vor fi mult mai greu de ispitit.

Ce am scris până acum pleacă de la presupunerea că vecinii din rândul întâi nu oferă nici un motiv *rațional* pentru ca omul tău să fie dezamăgit. Dacă însă astfel de motive există – dacă, de pildă, pacientul știe că dama cu pălărie absurdă e o fanatică jucătoare de bridge, sau că bărbatul cu pantofi scâlciați

e un coate-goale care stoarce oamenii de bani – atunci, firește, sarcina ta va fi mult mai ușoară. Tot ce ai de făcut în cazul ăsta e să-l ferești de întrebarea: „Dacă eu, fiind ceea ce sunt, mă pot considera totuși într-un anume fel creștin, de ce să-mi dovedească diversele slăbiciuni ale acestor oameni din rândul întâi că religia lor ar fi doar ipocrizie și convenție?" Ai putea întreba cum de e posibil ca până și o minte omenească să rămână străină de o asemenea evidentă cugetare. Ei bine, Amărel, e foarte posibil! Numai să-l aduci unde-ți convine, și nici n-are să-i treacă prin cap. Prea puțin a apucat să adaste prin preajma Dușmanului ca să știe deja ce e aceea smerenie. Ce spune el, chiar prosternat, despre păcatele lui e maimuțăreală curată. În sinea lui, e încă încredințat că a marcat cu brio la balanța de credit din registrul Dușmanului doar pentru că s-a convertit, și socoate că dă dovadă de mare umilință și respect ducându-se la biserică în compania acelor prăpădiți de vecini cu aere. Menține-i starea asta de spirit cât mai mult posibil.

Cu afecțiune, unchiul tău,
SFREDELIN

3

Dragul meu Amărel,

Sunt foarte mulțumit să aflu ce-mi spui despre relațiile pacientului cu mama lui. Dar trebuie să profiți de avantaj. Dușmanul va lucra dinspre centru spre exterior, adaptând treptat purtarea pacientului la noul standard, și poate oricând ajunge și la comportamentul lui față de bătrâna doamnă. Trebuie să ai grijă ca tu să fii cel ce dă tonul. Ține legătura cu colegul nostru Ghiborț, care se ocupă de mamă, și lucrați împreună pentru ca în casă să domnească arțagul; înțepăturile să curgă zilnic. Următoarele metode vă vor fi de folos.

Pune-l să se concentreze pe viața lăuntrică. Pentru el, convertirea e ceva ce are loc *înlăuntrul* lui și astfel atenția îi e de-acum îndreptată mai ales către propriile stări de spirit – sau mai bine zis către versiunea lor diluată, care e, de altfel, tot ce trebuie lăsat să perceapă. Încurajează-l. Scoate-i din minte cele mai elementare îndatoriri aplecându-l asupra celor mai avansate și mai spirituale dintre ele. Apasă pedala acelei caracteristici umane care ne e mereu de mare ajutor, anume oroarea în fața

evidențelor și neglijarea lor. Trebuie să-l aduci în stare să practice scrutarea de sine timp de un ceas fără să descopere nici unul din acele lucruri care sar în ochi oricui a trăit vreodată în aceeași casă cu el sau a lucrat în același birou.

E fără îndoială imposibil să-l împiedici să se roage pentru mama lui, dar avem și noi mijloace prin care rugăciunile pot deveni inofensive. Ai grijă să fie întotdeauna foarte „spirituale", iar el să se preocupe mai ales de starea sufletului ei, și niciodată de reumatismul care-o chinuie. Avantajul va fi dublu. În primul rând, atenția i se va concentra asupra a ceea ce el numește păcatele ei, prin care, cu un pic de îndrumare din partea ta, va ajunge să înțeleagă toate actele care îl deranjează și-l enervează pe el. Vei putea astfel să mai pui niște sare pe rănile zilnice chiar atunci când omul e în genunchi; operația nu e deloc dificilă, și o vei găsi chiar amuzantă. În al doilea rând, de vreme ce ideile pe care și le face despre sufletul ei vor fi grosiere și deseori eronate, se va ruga, în mare măsură, pentru o persoană imaginară, iar sarcina ta e să faci astfel încât, cu fiecare zi, această persoană imaginară să semene din ce în ce mai puțin cu mama din realitate – bătrâna cu limba ascuțită de la măsuța cu cafele. Cu timpul, e posibil ca distanța dintre cele două să devină atât de mare încât nici măcar un gând sau un sentiment ce-i însoțesc rugăciunile pentru mama imaginară să nu-și mai găsească loc în felul cum se poartă cu cea reală. Mie unul mi-a ieșit așa de bine tertipul cu unii pacienți de-ai mei, încât îi puteam face să treacă într-o secundă și fără pic de remuș-

care de la rugăciunea cea mai vie pentru „sufletul" soției sau fiului la înverșunarea cea mai rea – cu insulte și lovituri – împotriva soției și fiului din realitate.

Regula la oameni e că, după ani de trai împreună, fiecare ajunge să găsească în celălalt tonuri ale vocii și expresii ale feței care îi repugnă cumplit. Folosește amănuntul. Fă-ți pacientul conștient până la durere de felul acela caracteristic, care-l irita încă din grădiniță, în care mama lui ridică din sprâncene, și pune-l să-și alimenteze singur neplăcerea. Sugerează-i că ea știe cât de enervant e gestul și îl face tocmai ca să-l enerveze – dacă te pricepi, nici nu va observa cât de neverosimilă e presupunerea. Și, firește, nu-l lăsa să se întrebe dacă nu cumva are și el tonuri ori expresii care o pot enerva pe ea. Cum nu se poate vedea sau auzi pe sine, treaba nu e complicată.

În viața civilizată, ura domestică se exprimă de obicei prin cuvinte care pe hârtie ar rămâne total inofensive (nu *cuvintele* supără), dar care rostite pe un ton anume, sau la un moment anume, devin la fel de violente ca un pumn în figură. Pentru ca jocul să nu piardă din avânt, aveți grijă, și tu și Ghiborț, ca fiecare dintre cei doi nătărăi să aplice un standard dublu. Pacientul trebuie să pretindă ca orice cuvânt de-al lui să fie luat drept ceea ce e, dar să judece spusele mamei cu cea mai mare și mai acută suspiciune, descifrând intenții ascunse în spatele fiecărei inflexiuni și pe dedesubtul fiecărui context. Iar ea trebuie încurajată să facă la fel. Așa încât, după fiecare ceartă, și unul, și altul să plece convinși,

sau aproape convinși, că sunt total nevinovați. Știi la ce mă refer – concluzii de genul: „Eu doar întreb la ce oră e gata masa, și pe ea o apucă pandaliile." Odată împământenit obiceiul, vei putea savura spectacolul celui care rostește lucruri având intenția clară de a jigni, dar se supără când vede că celălalt chiar se simte jignit.

În fine, aș vrea să știu câte ceva despre pozițiunea religioasă a bătrânei doamne. E cumva geloasă pe întorsătura din viața fiului ei? O supără în vreun fel faptul că a trebuit să afle de la alții, și atât de târziu, ceea ce ea s-a chinuit să-l învețe încă din copilărie? Are cumva impresia că prea se „agită" el cu toată povestea asta – sau că se strecoară prea ușor? Ți-aduci aminte de fratele cel mare din povestea Dușmanului?

Cu afecțiune, unchiul tău,
SFREDELIN

4

Dragul meu Amărel,

Amatorismul sugestiilor tale din ultima scrisoare îmi dă să înțeleg că lămuriri mai detaliate în ce privește delicatul subiect al rugăciunii nu mai suferă amânare. Ai fi putut lăsa deoparte observația cum că sfaturile mele privitoare la rugăciunile pentru mamă „s-au dovedit de-a dreptul dezastruoase". Nu e genul de lucruri pe care un nepot e îndreptățit să le scrie unchiului său – și nici un ispititor novice subsecretarului de departament. Văd aici și o periculoasă tendință de a scăpa de responsabilități; trebuie să înveți să plătești singur pentru propriile-ți erori.

Strategia cea mai sigură e, dacă se dovedește posibil, să-l ții pe pacient departe de orice intenție serioasă de a se ruga. În caz că e un adult recent câștigat de partea Dușmanului, așa cum e omul tău, obții cel mai ușor lucrul ăsta încurajându-l să-și amintească, sau să-și închipuie că își amintește, cum papagalicea rugăciunile în copilărie. Prin contrast, poate fi împins să încerce ceva cu desăvârșire spontan, interior, neconvențional și în afara oricăror

canoane; la un începător, o astfel de intenție se traduce prin efortul de a-și produce o *stare* vagă de devoțiune în care adevărata concentrare a voinței și inteligenței nu joacă nici un rol. Un poet de-al lor, Coleridge pe nume, scria undeva că nu cu „murmurul buzelor și aplecarea genunchilor“ se ruga el, ci pur și simplu își „aduna spiritul în matca iubirii“ și se lăsa purtat de „simțământul adorării“. Este exact genul de rugăciune de care avem nevoie; și dat fiind că din afară arată întocmai ca rugăciunea tăcută, așa cum o practică cei ce au înaintat considerabil pe terenul Dușmanului, pacienții descurcăreți și leneși vor cădea în plasă vreme îndelungată. De-ar fi numai și faptul că astfel ajung să socotească cu totul neimportantă poziția corpului în vremea rugăciunii; căci uită mereu un lucru, pe care tu trebuie să ți-l amintești necontenit, anume că ei sunt animale și că tot ce se întâmplă corpului lor are directă influență asupra sufletului. Ciudat cum în imaginația muritorilor noi suntem cei care le băgăm în cap tot felul de lucruri: în realitate, noi cel mai bine lucrăm ferindu-le mintea de prea multe idei.

Dacă asta nu merge, vei avea de lucrat mai fin la proasta orientare a intențiilor lui. Ori de câte ori oamenii se îndreaptă către Dușmanul Însuși, cauza noastră e pierdută, dar ne-om pricepe și noi să-i împiedicăm. Cel mai simplu e să le întorci privirile dinspre El către ei înșiși. Pune-i să se ocupe doar de mintea lor și să încerce să-și inducă *sentimente* prin acțiunea propriei voințe. Când intenția ar fi fost să-I ceară Lui milă, pune-i să încerce să-și croșeteze singuri milostivenia fără a-și da seama că asta

fac de fapt. Când intenția era să-L roage să le dea curaj, fă-i să încerce din răsputeri să se simtă ei singuri curajoși. Când își spun că se roagă pentru îndurare, convinge-i să încerce să se simtă deja iertați. Învață-i să aprecieze valoarea fiecărei rugăciuni după reușita ei de a produce sentimentul dorit; și nu-i lăsa nicicum să se întrebe în ce măsură depinde reușita sau nereușita cu pricina de cât de sănătoși sau bolnavi, de cât de proaspeți sau obosiți se simt la momentul respectiv.

Firește că între timp Dușmanul nu va sta deoparte. Orice rugăciune aduce după sine pericolul intervenției Lui directe. El nesocotește până la cinism demnitatea de spirit pur, care e și a Lui și a noastră; e suficient să vadă animalul uman căzut în genunchi, că se și apucă fără nici o jenă să-i toarne în suflet cunoaștere de sine. Dar chiar dacă reușește să-ți zădărnicească prima încercare de derivă, avem o armă și mai subtilă. Oamenii nu pornesc de la acea percepție clară a Lui pe care noi, din nefericire, nu o putem evita. Ei nu au cunoscut niciodată acea terifiantă luminozitate, acel pârjol de strălucire care ne afundă veșnic viața în durere. Privește în mintea pacientului în timp ce se roagă și vei vedea că *așa ceva* n-ai să găsești. Examinează obiectul aspirației lui și vei avea în fața ochilor un amalgam hilar de tot felul de ingrediente. Se vor afla acolo imagini preluate din reprezentări ale Dușmanului așa cum a apărut El în timpul nefericitului episod cunoscut sub numele de Întrupare: vor fi și imagini, mai vagi – poate chiar în tonuri primitive, puerile –, ale celorlalte două Persoane. Vei găsi chiar și ceva din

propria lui venerație (și din senzațiile corporale asociate ei) obiectivate și atribuite obiectului venerat. Am avut de-a face cu cazuri în care ceea ce pacientul numea „Dumnezeu“ era în fapt *localizat* – în colțul din stânga sus al tavanului din dormitor, sau înăuntrul propriului lui cap, sau într-un crucifix din perete. Oricare ar fi natura amalgamului, nu-l lăsa să se roage *decât lui* – obiectului pe care el l-a creat, și nu Persoanei care l-a creat pe el. Îl poți chiar încuraja să se ocupe cu devotament de corectarea și îmbunătățirea amalgamului și să și-l fixeze solid în fața ochilor minții pe tot parcursul rugăciunii. Ia seama: dacă ajunge vreun moment să facă distincția, dacă vreodată izbutește să-și îndrepte rugăciunile „nu spre cel care cred eu că ești, Doamne, ci spre cel ce ești Tu, așa cum singur Te cunoști“, situația pentru noi e, momentan, disperată. Odată ce toate gândurile și imaginile au fost înlăturate sau, dacă le mai păstrează, o face perfect conștient de natura lor subiectivă, odată ce omul se încredințează pe deplin Prezenței reale, externe, invizibile ce se află cu el în încăpere și nu se poate niciodată da cunoașterii lui așa cum el e dat dintru început cunoașterii Ei – ei bine, atunci incalculabilul se poate produce. Ca să eviți situația – această despuiere deplină a sufletului în rugăciune – ajutorul îți va veni tocmai de la faptul că oamenii înșiși o doresc mult mai puțin decât își închipuie. Fiindcă nu e vorbă goală că deseori primesc mai din belșug decât s-au așteptat.

Cu afecțiune, unchiul tău,
SFREDELIN

5

Dragul meu Amărel,

Mă dezamăgește întru câtva să primesc de la tine, în locul raportului amănunțit pe care îl așteptam, o asemenea rapsodie diluată cum e cea din ultima ta scrisoare. Spui că „îți saltă inima de bucurie“ văzând cum oamenii Europei s-au apucat de încă un război. Văd foarte bine ce ți s-a întâmplat. Nu-ți saltă nici o inimă; asta se numește beție. Citind printre rânduri relatarea mult prea entuziastă în care povestești noaptea nedormită a pacientului tău, îmi e foarte ușor să reconstruiesc îndeaproape starea de spirit în care ai scris-o. Ți s-a întâmplat, pentru prima dată în carieră, să guști din licoarea care ne răsplătește eforturile – angoasa și perplexitatea care pun stăpânire pe un suflet uman – și ți s-a urcat la cap. Dar nu te acuz. Nici nu mă aștept la minte coaptă într-un bostan verde. Pacientul a reacționat, nu-i așa, la tușele terifiante în care i-ai prezentat viitorul? I-ai picurat, firește, și câteva suspine nostalgice pentru trecutul fericit? Te pomenești că l-o fi luat și cu nervi la stomac, zic bine, nu? Maestrul violonist e mulțumit, bag seamă. Foarte frumos, nici

n-are cum să nu fie. Dar nu uita, Amărel, datoria mai presus de plăceri. Dacă acum scapi hățurile din mâini trimițându-ți bezele în oglindă și pierzi definitiv prada, vei rămâne pe vecie cu buza arsă după o picătură măcar din licoarea pe care acum o sorbi întâia oară. Dacă, însă, te aduni și te întărești aici și acum, izbutind să pui mâna pe sufletul lui, atunci va fi al tău pentru totdeauna – o cupă proaspătă, plină ochi de disperare și de uluită groază în care îți poți muia buzele ori de câte ori dorești. Nu te lăsa, așadar, purtat de vreo satisfacție trecătoare uitându-ți de adevărata ta misiune: aceea de a-i săpa credința la rădăcină și de a împiedica formarea definitivă a virtuților. Scrie-mi negreșit o scrisoare amănunțită despre reacțiile pacientului în fața războiului, ca să ne hotărâm dacă e mai profitabil să facem din el un mare patriot sau poate un pacifist militant. Posibilitățile sunt diverse. Până atunci, însă, trebuie să te avertizez să nu speri prea multe de la un război.

Firește că un război e un spectacol plăcut. Frica și suferința brută a oamenilor sunt o binemeritată și invigorantă recompensă pentru nenumărații noștri truditori. Dar la ce bun dacă nu ne folosim de el ca să trimitem Tatălui Nostru din Adânc încă mai multe suflete? Când mi-e dat să văd cum suferința umană ne scapă după o vreme, mă simt ca și cum mi-ar fi fost îngăduit să gust, numai, din bucatele unui ospăț regesc, după care mi s-ar fi luat totul din față. E mai rău decât să nu fi gustat deloc. Dușmanul, consecvent cu metodele Lui barbare de luptă, ne îngăduie să privim nefericirea de scurtă durată a favoriților Lui doar ca să ne chinuie și să ne

ațâțe – să-și râdă de foamea nepotolită pe care își închipuie că ne-o trezește blocada Lui în această etapă a marelui conflict. Să ne gândim așadar mai curând cum să ne folosim de războiul ăsta european decât cum să ne bucurăm de el. Pentru că sunt în el tendințe ascunse care, în sine, nu ne avantajează deloc. Putem spera, e drept, la multă cruzime și necinste. Dar dacă nu suntem atenți, îi vom vedea alergând cu miile către Dușman, speriați de zbuciumările prezentului, în timp ce alte zeci de mii care n-ar merge atât de departe se vor apleca totuși asupra unor valori și cauze pe care le consideră mai presus de ei înșiși. Uite aici trișează El. Își oferă deseori regalul unor indivizi ce-și dau viața pentru cauze pe care tot El le socotește rele; iar motivul, ce împinge sofistica până la limita monstruosului, e că oamenii le credeau bune și se dedicau astfel binelui așa cum îl înțeleg ei. Gândește-te apoi și cât de nepotrivit se moare într-un război. Oamenii sunt uciși în locuri unde se așteaptă să fie uciși și spre care se îndreaptă, dacă sunt cumva de partea Dușmanului, pregătiți. Cât de bine ne-ar fi nouă dacă *toți* oamenii ar muri în spitale de lux, printre doctori care mint, asistente care mint, prieteni care mint, așa cum i-am și învățat, promițându-le viață lungă muribunzilor, încurajând credința că boala scuză orice moft și chiar, asta dacă angajații noștri își fac treaba cum trebuie, înlăturând definitiv posibilitatea prezenței unui preot, care n-ar face decât să-i dezvăluie bolnavului adevărata situație în care se află! Gândește-te cât de dezastruoasă e pentru noi prezența morții în mintea fiecăruia pe timp de

război. Pierdem astfel una dintre cele mai bune arme ale noastre: complicitatea mulțumită cu viața. Într-un război, nici măcar un om nu mai poate crede că are să trăiască veșnic.

E adevărat, Coajărea și alții văd în război o mare ocazie pentru atacurile asupra credinței, dar mă tem că opinia e exagerată. Dușmanul le-a explicat negru pe alb partizanilor lui umani că suferința e parte esențială a ceea ce El numește „salvare"; așa încât acea credință ce s-ar face țăndări din cauza unui război sau a unei nenorociri nici nu merită efortul. Vorbesc despre suferința difuză și de lungă durată pe care o produce de regulă un război. Desigur, poți profita de momentul precis în care teroarea, pierderea sau durerea fizică suspendă rațiunea. Dar chiar și atunci, dacă omul bate la ușa Dușmanului, experiența m-a învățat că înspre partea noastră porțile sunt bine ferecate.

Cu afecțiune, unchiul tău,
SFREDELIN

6

Dragul meu Amărel,

Mă încântă să aud că vârsta și profesia pacientului tău îl fac în principiu, dar nu neapărat, apt de serviciul militar. Ne convine de minune să-l știm încolțit de cea mai mare nesiguranță, așa încât mintea lui să se umple de imagini contradictorii ale viitorului, fiecare dintre ele izvor de speranță sau teamă. Nimic nu învârtoșează mai bine mintea omenească împotriva Dușmanului precum incertitudinea și neliniștea. Dorința Lui e ca oamenii să se preocupe de ceea ce fac; sarcina noastră e să-i împingem să se gândească la ce li se va întâmpla.

Pacientul nu e cu siguranță străin de ideea că datoria lui e să se supună cu răbdare voinței Dușmanului. Ce înțelege Dușmanul prin asta e, în primul rând, că omul trebuie să accepte cu răbdare încercarea prin care îi e dat să treacă – adică incertitudinea și neliniștea din momentul de față. Despre *aceste lucruri* trebuie el să spună „Facă-se voia Ta“ și pentru îndurarea zilnică a *acestor lucruri* își va primi el pâinea cea de toate zilele. Dar pacientul, și aici intervii tu, nu trebuie să înțeleagă că frica de

azi e crucea pe care o are de purtat, el trebuie să se gândească doar la lucrurile de care îi e frică. Ele să-i fie lui crucea: fă-l să uite că, fiind incompatibile, nu i se pot întâmpla toate deodată, dar pune-l să încerce să-și închipuie dinainte cum le-ar îndura el cu destoinicie pe toate. Metoda e bună fiindcă a te resemna cu adevărat în fața unui număr mare de variante diferite și ipotetice de soartă, luate împreună, e aproape imposibil, iar Dușmanul nu prea sare în ajutorul celor care încearcă așa ceva: resemnarea în fața unei suferințe reale și prezente, chiar atunci când suferința vine din frică, e mai ușor de atins, și de obicei se bucură de asistență directă.

E vorba aici de o importantă lege spirituală. Ți-am explicat deja că poți slăbi rugăciunile pacientului deplasându-i atenția dinspre Dușmanul Însuși către propriile lui stări de spirit referitoare la Dușman. Pe de altă parte, frica e mai ușor de stăpânit atunci când mintea se ocupă nu atât de obiectul fricii, cât de frica însăși, luată ca stare prezentă și inconfortabilă a propriului spirit. Or, când va vedea în frică crucea de purtat, se va gândi inevitabil la ea ca la o stare de spirit. Astfel încât se poate formula o lege generală: atunci când activitățile spiritului sunt în favoarea cauzei noastre, încurajează pacientul să-și uite de sine și să se concentreze pe obiect, iar când activitățile sunt în favoarea Dușmanului, pune-i mintea să se întoarcă asupra ei înseși. Fă astfel încât o insultă sau trupul unei femei să-i fixeze în așa măsură atenția spre exterior, încât să nu mai apuce să gândească: „Acum alunec în starea numită «furie» – sau în starea numită «dorință».“ Din contră, ai grijă

ca o reflecție de genul „Sentimentele mele se încarcă treptat de devoțiune, sau de milostenie“ să-i concentreze atât de mult atenția spre interior, încât nici să nu mai fie în stare să privească dincolo de sine, spre Dușman sau spre vecinii de pe stradă.

În ce privește atitudinea lui mai generală față de război, nu trebuie să te bazezi prea mult pe acele sentimente de ură atât de aprins discutate de oameni în publicațiile lor creștine sau anticreștine. În momentele lui de furie, pacientul poate fi, desigur, încurajat să se răzbune pe generalii nemți punându-i verbal la zid, și toate-s bune atâta vreme cât asta ține. Dar de obicei e vorba de un soi de ură melodramatică sau mitică împotriva unor țapi ispășitori imaginari. Nu i-a întâlnit niciodată pe oamenii ăștia în viața reală – pentru el sunt personaje de baladă plămădite din ce-a mai prins și el din ziare. Rezultatele unei astfel de uri fanteziste sunt de cele mai multe ori o dezamăgire, iar dintre toți indivizii umani, englezii sunt în privința asta cei mai jalnici papă-lapte. Creaturile astea sunt în stare să proclame sus și tare că tortura e prea blândă pentru inamicii lor, pentru ca apoi să ofere ceai și țigări primului pilot german rănit care le răsare la ușa de serviciu.

Orice-ai face, în sufletul pacientului tău vor sta amestecate și ceva bunăvoință, și ceva răutate. Marea artă e să-l faci să-și verse răutatea în capul vecinilor cu care se întâlnește în fiecare zi, iar bunăvoința să și-o risipească aiurea, spre regiuni cât mai îndepărtate, în beneficiul unor indivizi pe care nici nu-i cunoaște. Răutatea va deveni astfel cât se poate de reală, pe când bunăvoința se va dilua în imaginar.

Nu are nici un rost să-i inflamezi ura pentru nemți dacă, în același timp, crește în el proasta tendință de a se purta cuviincios cu mama sau șeful lui, sau cu persoana întâlnită întâmplător în tren. Gândește-te la omul tău ca la o serie de cercuri concentrice, unde cel mai aproape de centru e voința, la mijloc stă intelectul și spre exterior se află fantezia. Sunt slabe speranțe să poți exclude dintr-odată, din toate cele trei cercuri, orice aduce a devotament pentru Dușman: efortul tău trebuie să urmărească măturarea tuturor virtuților către exterior, până când, într-un final, se așază toate pe cercul fanteziei, în vreme ce însușirile care ne convin nouă le vei împinge către interior, spre cercul voinței. Căci doar atunci când intră sub imperiul voinței și se materializează acolo în chip de obiceiuri, ne devin nouă virtuțile cu adevărat fatale. (Firește, nu mă refer la ceea ce își închipuie pacientul că e voința, acea agitație a conștiinței care ia hotărâri cu dinții încleștați, ci la centrul real, ceea ce Dușmanul numește „inima".) Soiul acela de virtuți pe care le boiește fantezia sau le aprobă intelectul, ba chiar, în oarecare măsură, acelea care-și atrag iubirea și admirația, nu-l pot feri pe om de casa Tatălui nostru: dimpotrivă, îl vor face mai amuzant odată ajuns acolo.

Cu afecțiune, unchiul tău,
SFREDELIN

7

Dragul meu Amărel,

Tare mă minunez de întrebarea ta, dacă e neapărat nevoie ca pacientul să nu afle că exiști. Răspunsul, cel puțin pentru etapa actuală a luptei, ne-a fost dat deja prin înaltă poruncă. Strategia, deocamdată, e să rămânem sub acoperire. Sigur că nu a fost întotdeauna așa. Ne aflăm, într-adevăr, în fața unei împovărătoare dileme. Atunci când oamenii nu cred în existența noastră, ni se refuză toată plăcerea terorismului pe față, și nici nu mai putem școli magicieni. Pe de altă parte, atunci când cred în noi, pierdem grupele de materialiști și sceptici. Cel puțin deocamdată. Am mari speranțe că vom învăța în timp util cum să le aducem știința pe panta emoționalului și a mitologicului, astfel încât ceea ce este, de fapt, credință dedicată nouă (deși nu sub numele ăsta) să se insinueze în mintea umană rămasă opacă la credința în Dușman. „Forța vitală“, preamărirea sexului și câteva aspecte ale psihanalizei ne pot fi de mare folos. Dacă reușim o dată să ducem la bun sfârșit lucrarea perfectă – magicianul materialist, omul care nu folosește, dar venerează cu toată

ființa ceea ce el numește vag „forțe“, asta în timp ce neagă existența „spiritelor“ – atunci sfârșitul războiului va fi aproape. Între timp, însă, trebuie să ascultăm de ordine. Nu cred să-ți vină prea greu să-l ții pe pacient departe de adevăr. Faptul că imaginația modernă face din „draci“ niște figuri mai degrabă *comice* te va ajuta. Dacă se întâmplă să-i înmugurească în minte cea mai mică suspiciune că ai exista, sugerează-i imaginea unei drăcovenii cu ițari roșii și dă-i de înțeles că, de vreme ce nu poate crede în așa ceva (metoda e consemnată și în cele mai vechi manuale), urmează că nici în tine nu are cum să creadă.

Nu uit promisiunea de a cântări dacă e mai profitabil să facem din pacient un mare patriot sau un pacifist militant. Orice extremă, mai puțin devotamentul extrem pentru Dușman, trebuie încurajată. Nu întotdeauna, firește, dar acum da. Când vremurile sunt călduțe și neangajate, misiunea noastră e să le topim și mai repede în moliciunea somnului. Când însă vremurile, așa cum sunt cele de acum, se precipită și se destramă, ne revine sarcina să punem gaz pe foc. Orice grupare restrânsă adunată în jurul unui interes pe care alții ori îl resping, ori îl ignoră va fi ațâțată în interior prin admirație reciprocă și fortificată către exterior printr-o nemăsurată mândrie și-o ură feroce, susținute fără jenă în numele unei „cauze“ presupus impersonale. Chiar și atunci când grupul se formează inițial de dragul Dușmanului, lucrul rămâne adevărat. Noi vrem ca Biserica să nu se extindă, și asta nu doar ca să rămână puțini cei ce-L cunosc pe Dușman, dar și

pentru ca în cei ce ajung acolo să se nască sentimentul acelei pioșenii asediate și al acelui rigorism defensiv care face regula într-o societate secretă sau o clică. Biserica însăși e, desigur, apărată cu dinții, și adevărul e că nu prea am reușit până acum să-i insuflăm *toate* trăsăturile unei facțiuni; însă facțiunile subordonate din interiorul ei au produs deseori rezultate admirabile, de la partizanii lui Pavel și ai lui Apolos la Corint, până la împărțirea în Înaltă și Joasă a Bisericii Anglicane.*

Dacă pacientul poate fi convins să protesteze consecvent împotriva războiului, va deveni automat una dintre vocile unei mici organizații lipsite de popularitate, iar în cazul unui novice în ale creștinismului, efectul va fi aproape sigur în favoarea noastră. Dar numai *aproape* sigur. S-a îndoit el oare serios de justețea participării la un război drept înainte ca războiul de față să înceapă? Este el un bărbat de mare curaj fizic – atât de mare încât să nu-și pună, mai mult sau mai puțin conștient, întrebări despre motivele reale ale pacifismului său? E el în stare, atunci când face pași spre sinceritate (căci nici un om nu bate tot drumul), să se convingă definitiv că e mânat numai și numai de dorința de a-i da ascultare Dușmanului? Dacă e genul ăsta, probabil că pacifismul

---

* *High Church* și *Low Church*: partide din interiorul Bisericii Angliei care îi reunesc, respectiv, pe adepții conservatori ai doctrinei și ritualului specifice anglicanismului de dinaintea Reformei și, prin opoziție, pe susținătorii unor opinii mai laxe în chestiunile respective. Distincția se naște în secolul al XVII-lea și e reluată în secolul al XIX-lea. (*N.t.*)

lui nu ne va fi de prea mare ajutor, iar Dușmanul îl va ține, cred, la adăpost de consecințele obișnuite ale participării la o sectă. Cel mai bine, în cazul ăsta, e să încerci o criză emoțională neașteptată și confuză, care să-l arunce, încă nesigur, în brațele patriotismului. S-au înregistrat deseori succese cu astfel de convertiri. Dar dacă e genul care mi se pare mie că e, încearcă pacifismul.

Că alege una sau alta, sarcina ta de bază rămâne aceeași. Fă-l să înceapă prin a trata patriotismul sau pacifismul ca parte a religiei sale. Apoi ajută-l, sub influența spiritului partizan, să ajungă să vadă în el partea cea mai importantă. În fine, întoarnă-l treptat și pe nesimțite către terenul unde religia devine ea parte a „cauzei“, unde creștinismul rămâne valoros doar pentru excelentele argumente pe care le poate oferi în sprijinul spiritului războinic ori pacifismului britanic. Ce nu trebuie el cu nici un chip să facă e să privească cele lumești în primul rând drept material pentru supunere. Odată ce ai făcut din lume un scop și din credință un mijloc, e aproape sigur că l-ai câștigat de partea ta, și prea puțin contează pentru ce anume scop lumesc a optat. E suficient ca demonstrațiile, pamfletele, planurile de bătaie, mișcările, cauzele și cruciadele să-i devină mai importante decât rugăciunile, slujbele și milostenia, și omul e al nostru – cu cât mai „religios“ (în termenii de care ți-am vorbit), cu atât mai definitiv al nostru. Avem din ăștia cu cazanele pe aici, pe jos.

Cu afecțiune, unchiul tău,
SFREDELIN

8

Dragul meu Amărel,

Așadar, „ai mari speranțe că pasa religioasă a pacientului e pe ducă“, așa zici tu. Mi se părea mie că Înaltul Colegiu s-a cam dus de râpă de când l-au pus decan pe bătrânul Balelungi, dar acum nu mai am nici o îndoială. Nu ți-a pomenit nimeni niciodată de legea ondulației?

Oamenii sunt amfibieni – jumătate spirit, jumătate animal. (A ținut morțiș Dușmanul să producă așa hibrid revoltător: ceea ce l-a determinat, printre altele, pe Tatăl Nostru să-și retragă asistența.) Ca spirite, ei iau parte la lumea eternă, dar ca animale, locuiesc în timp. Asta înseamnă că, în timp ce spiritul lor poate fi orientat către un obiect etern, corpurile lor, pasiunile și imaginația le sunt în continuă schimbare, pentru că a fi în timp înseamnă a fi supus schimbărilor. Așa încât starea umană care tinde cel mai puternic către constanță poartă numele de ondulație – întoarcerea repetată la un nivel de unde cad înapoi, în mod repetat, o serie de râpe și de vârfuri. Dacă ți-ai fi urmărit pacientul cu atenție, ai fi observat această mișcare de ondulație în fiecare

latură a vieții lui – interesul pentru muncă, afecțiunea pentru prieteni, apetituri fizice, toate o iau când în sus, când în jos. Atâta vreme cât își duce traiul pe pământ, perioadele de bogăție și vitalitate emoțională și trupească vor alterna cu perioade de amorțeală și de sărăcire. Uscăciunea și plictisul prin care trece acum pacientul tău nu sunt, cum te felicițі tu, rezultatul eforturilor tale; e doar un fenomen natural care nu ne va fi de nici un folos dacă nu profiți de el cum trebuie.

Ca să hotărăști cum anume trebuie profitat, trebuie să te întrebi ce gând are Dușmanul, și apoi să faci pe dos. Te-ar putea surprinde să afli că, în eforturile Lui de a se înstăpâni permanent pe un suflet, mai de folos îi sunt Lui râpele decât vârfurile; unii dintre favoriții Lui au avut de îndurat râpe mai lungi și mai adânci decât oricine altcineva. Am să-ți explic de ce. Pentru noi un om e în primul rând sursă de hrană; ce urmărim noi e să-i absorbim voința într-a noastră, și prin digerarea sinelui lui să ni-l mărim pe al nostru. Însă ascultarea pe care Dușmanul o cere de la oameni e cu totul altceva. Trebuie să ne fie clar că toată povestea cu iubirea Lui pentru oameni și cu perfecta libertate în care trebuie El slujit nu e (cum ne-ar conveni să credem) vorbărie de paradă, ci înspăimântătorul adevăr. El chiar *vrea* să umple universul cu stârpiturile Lui nesuferite care să-I preia chipul și asemănarea – creaturi a căror viață va fi, păstrând proporțiile, calitativ asemănătoare cu a Lui, și asta nu pentru că i-a absorbit pe toți, ci pentru că voința lor se conformează liber voinței Lui. Noi căutăm vite care să ne devină hrană;

El își dorește slujitori care să-i devină fii. Noi vrem să aspirăm înăuntru; El vrea să dăruiască în afară. Noi suntem ca niște vase golite care ar vrea să se umple; El e plin și se revarsă. Obiectivul nostru de război e o lume în care Tatăl Nostru din Adânc va fi asimilat toate ființele în sine: Dușmanul tinde către o lume plină de ființe unite cu El, și totuși distincte.

Ajungem astfel la rolul râpelor. Nu mă îndoiesc că te-ai întrebat adesea de ce Dușmanul nu se folosește mai mult de puterea Lui de a se arăta sufletelor umane în orice moment și oricât îi e pe plac. Înțelegi acum că Irezistibilul și Indubitabilul sunt arme pe care natura însăși a planurilor Lui le exclude de la bun început. Lui nu-i folosește la nimic să îngenuncheze o voință umană (ceea ce s-ar întâmpla cu siguranță dacă ar alege să se arate fie și sub forma unei abia ghicite păreri). El nu poate răpi. El poate doar chema. Ignobilă încăpățânare, să vrea să-și ia porția, dar bucatele să rămână întregi; creaturile trebuie să fie una cu El, și totuși ele însele; nu-i ajunge să le dea gata dintr-o sorbitură sau să le facă una cu pământul. Un pic tot se impune El, dar numai la început. Îi pune pe jar comunicându-și prezența prin înștiințări care, deși vagi, lor le apar mărețe, prin dulci beatitudini și facilă rezistență la ispite. Dar nu îngăduie niciodată ca lucrurile să rămână așa. Mai devreme sau mai târziu își retrage, dacă nu în adevăr, cel puțin din experiența lor conștientă, toate acele ajutoare și îndemnuri. Îi dă voie astfel creaturii să stea pe propriile-i picioare – să îndeplinească doar prin puterea voinței sarcini care de-acum și-au pierdut toată savoarea. Ei bine, tocmai râpele

astea, mult mai mult decât liniștea vârfurilor, pot face din om soiul de creatură pe care și-o dorește El. Așa încât rugăciunile înălțate în perioade de secătuire îi sunt Lui cel mai pe plac. Noi ne permitem să ne istovim pacienții prin neabătută ispită pentru că ni-i dorim bine preparați pentru masa de prânz, și cu cât le zgândărim mai mult voința, cu atât mai bine. El nu-i poate face să „cadă în ispita“ virtuții, așa cum îi atragem noi în ispita viciului. El vrea ca ei să învețe să umble singuri, de aceea își retrage El mâna; ba e de ajuns ca ei să vrea cu adevărat să umble, fiindcă El se mulțumește și cu mersul împiedicat. Nu te amăgi, Amărel. Pericolul pentru noi nu e nicicând mai mare decât atunci când un om, deși n-o mai dorește cu ardoare, se ține totuși să îndeplinească voia Dușmanului, și făcând ochii roată asupra unui univers din care pare să fi dispărut orice urmă a prezenței Lui, se întreabă pentru ce a fost uitat, dar dă încă ascultare.

Totuși, e la fel de adevărat că avem și noi foloase de tras din mersul prin râpe. Săptămâna viitoare am să-ți dau câteva idei despre cum anume poate fi el exploatat.

Cu afecțiune, unchiul tău,
SFREDELIN

9

Dragul meu Amărel,

Sper că te-ai convins din ultima mea scrisoare că râpa de amăreală sau „uscăciune“ prin care trece acum pacientul tău nu îți poate livra de una singură sufletul lui, ci că ea trebuie inteligent exploatată. Cum și-n ce fel, am să explic îndată.

În primul rând, experiența m-a învățat că perioadele de râpă ale ondulației umane se pretează de minune la tot felul de tentații senzuale, cu deosebire cele ale sexului. Îți vine, poate, greu să crezi, pentru că, desigur, se adună mai multă energie fizică și apetitul crește în perioadele de vârf; dar gândește-te că atunci și puterea de rezistență se înverșunează mai tare. Energia și tonusul pe care le-ai putea folosi ca să ațâți dorința vor fi, din păcate, foarte ușor puse în slujba muncii, sau a jocului, sau a gândului, sau a veseliei nevinovate. Atacul are mult mai multe șanse de reușită atunci când omul e cu sufletul pustiit și nu-i arde de nimic. E de reținut și că sexualitatea de râpă diferă subtil în calitate de cea de vârf – prea puțin poate ea să deschidă drum acelui fenomen edulcorat pe care oamenii îl numesc

„dragoste“, și mult mai ușor se prăvălește în perversiuni, nefiind mai deloc contaminată de acele impulsuri generoase, imaginative și chiar spirituale care fac din sexualitatea umană o treabă atât de anostă. La fel și cu celelalte dorințe ale cărnii. E mult mai ușor să-ți împingi omul în bețivănia cea mai cruntă plimbându-i paharul pe la nas în chip de calmant pentru neagra lui amărăciune, decât încurajându-l să ridice cupa de dragul veseliei pe care, fericit și cu inima ușoară, o împarte cu prietenii. Nu uita niciodată că atunci când avem de-a face cu o plăcere oarecare în forma ei sănătoasă, normală și aducătoare de bucurii, ne aflăm, într-un fel, pe terenul Dușmanului. Știu că plăcerea ne-a câștigat o mulțime de suflete. Cu toate acestea, e invenția Lui, nu a noastră. El a inventat plăcerile: în ciuda cercetărilor noastre de până acum, noi n-am reușit să producem nici una. Tot ce putem face e să-i încurajăm pe oameni să guste din plăcerile pe care le-a inventat Dușmanul, dar în momente, sau în moduri, sau în măsuri pe care El le-a interzis. Așa că ce încercăm noi mereu e să dezghiocăm plăcerea din condiția ei naturală și s-o tragem spre forme cât mai nenaturale, cât mai urâte Creatorului ei și cât mai puțin plăcute. O sete din ce în ce mai mare după o plăcere din ce în ce mai mică: iată formula. E mai sigură și are și *stil*. Să-i iei omului sufletul și să nu-i dai *nimic* în schimb – mai mare bucurie nici că se poate pentru inima Tatălui Nostru. Iar râpele sunt tocmai momentele de unde poate porni totul.

Există însă un mod și mai bun de a exploata o râpă; anume profitând chiar de felul cum pacientul

însuși se gândește la ea. Ca întotdeauna, primul pas e să-l ții în neștiință. Nu-l lăsa să-și facă vreo idee despre legea ondulației. Fă-l să creadă că ardoarea inițială ce a urmat convertirii ar fi putut și ar fi trebuit să țină la nesfârșit și că uscăciunea în care s-a trezit acum s-a instalat și ea definitiv. Odată ce i-ai înșurubat bine în cap ideea asta, poți să continui în mai multe feluri. Asta depinde de ce fel de om e pacientul tău. E tipul depresiv, care poate fi atras în ispita disperării, sau tipul încrezător, care poate fi convins că totul va fi bine? Tipul dintâi devine din ce în ce mai rar printre oameni. Dar dacă pacientul se întâmplă să fie de soiul ăsta, sarcina e ușoară. Nu trebuie decât să-l ții departe de creștinii cu experiență (ceea ce nu e prea greu în zilele noastre), să-i îndrepți atenția către pasajele adecvate din Scriptură și apoi să-l înhami la sarcina disperată de a-și regăsi vechea dispoziție prin simpla lucrare a voinței – și partida e câștigată. Dacă însă e din categoria celor care speră, sarcina ta e să-l înveți cu temperaturile joase ale propriului lui spirit până ce, treptat, se va declara mulțumit și așa, convingându-se că nici nu e foarte frig. Într-o săptămână sau două îl vei putea face să se întrebe dacă primele lui zile de creștin n-au fost cumva poate un pic exagerate. Vorbește-i despre „moderație în toate". Dacă reușești să-l faci să-și spună că „religia e bună și ea, dar numai până la un punct", poți să zici că te-ai procopsit cu un suflet. O religie moderată e la fel de bună pentru noi ca absența religiei – ba poate chiar mai amuzantă.

O altă posibilitate este atacul direct asupra credinței pacientului. Dacă izbutești să-l faci să creadă că nu mai are ieșire din râpă, nu-l poți convinge oare și că „pasa lui religioasă“ are să treacă la fel de ușor ca alte pase anterioare? Desigur că, în termeni raționali, e de neconceput trecerea de la propoziția „Acest lucru nu mă mai interesează prea mult“ la propoziția „Acest lucru e fals“. Dar, așa cum am mai pomenit, nu rațiunea, ci jargonul trebuie să-ți fie aliat. E mult de sperat de la simplul cuvânt *pasă*. Presupun că individul a trecut deja printr-un șir întreg – nici unul nu face excepție – și că tratează cu dispreț pasele de care a scăpat deja, nu pentru că le-ar fi analizat lucid, ci pur și simplu pentru că au rămas în trecut. (Sper că nu neglijezi să-i torni pe gât brașoave despre progres-și-dezvoltare și punctul-de-vedere-istoric și să-i dai întruna de citit biografii moderne. În cărțile astea protagoniștii au mereu de depășit tot felul de pase, nu-i așa?)

Înțelegi care e ideea? În capul lui nu are ce căuta antiteza clară între adevărat și fals. Expresiile acelea drăguțe care nu spun nimic – „A fost doar o pasă“ sau „Am trecut și eu prin asta“ – sunt mult mai bune; și nu uita cuvântul-cheie: „adolescent“.

Cu afecțiune, unchiul tău,
SFREDELIN

10

Dragul meu Amărel,

M-a încântat să aud de la Ciupelin ce prietenii convenabile a legat pacientul tău în ultimul timp și cât de bine ai știut să te folosești de împrejurare. Înțeleg că domnul și doamna care l-au căutat la birou sunt de vârstă mijlocie și, mai ales, exact genul de oameni pe care vrem să-i frecventeze – bogați, deștepți, intelectuali la modul superficial și animați de un scepticism universal aplicabil. Mi se pare că sunt și întru câtva pacifiști, nu din considerațiuni morale, ci din obiceiul bine înrădăcinat de a trivializa orice are de-a face cu rasa umană, dar și din capriciul de a cocheta cu un comunism pur literar și monden. Mai bine nici că se putea. Iar tu ai profitat de minune de tot acest orgoliu social, sexual și intelectual. Spune-mi mai multe. S-a angajat el cu toată ființa? Nu mă refer la cuvinte. E de observat acel joc subtil de priviri, tonuri și zâmbete prin care un muritor poate da de înțeles că face parte din aceeași partidă cu cei cărora le vorbește. O astfel de trădare ai tu de încurajat, pentru că individul nu e pe deplin conștient de ce face; iar

când va ajunge să-și dea seama, îi va fi deja greu, cu ajutorul tău, să mai dea înapoi.

Fără îndoială că își va da curând seama de discrepanța dintre credința lui și presupozițiile pe care se bazează dialogul cu noii lui prieteni. Dar nu văd aici un impediment, asta dacă ai grijă să-l ferești de conștientizarea lucidă a chestiunii; și fii sigur că, punând la lucru rușinea, mândria, modestia și orgoliul, sarcina nu e grea. Atâta vreme cât nu-și dă seama, se va afla într-o poziție falsă. Atunci când va trebui să vorbească, va tăcea, și-l va apuca râsul atunci când va trebui să fie sobru. Se va împăuna, mai întâi doar prin gesturi, dar curând și prin cuvinte, cu tot felul de cinisme și scepticisme care, de fapt, nu-i aparțin. Dar dacă-l joci cum trebuie, vor deveni ale lui de drept. Nu e muritor care să nu încerce să se transforme în ceea ce își închipuie despre sine. E un lucru elementar. Întrebarea care se pune e cum să ne pregătim pentru contraatacul Dușmanului.

Prima mișcare e să amâni cât de mult posibil momentul când noua lui plăcere i se va arăta drept o ispită. Dar pentru că de vreo două mii de ani încoace slujitorii Dușmanului nu încetează să condamne acea ispită de vârf care se numește „lume“, sarcina poate părea dificilă. Din fericire însă, prea puțin s-a mai spus pe tema asta în ultimii ani. Scrierile creștine moderne vorbesc mult (chiar mult mai mult decât mi-ar fi mie pe plac) despre Mamona, dar uită aproape cu totul de vechile învățături despre deșertăciunile lumești, alegerea prietenilor și valoarea timpului. Toate acestea, pacientul tău le-ar eticheta, cred, drept „puritanism“ – dă-mi voie să

remarc în treacăt că sensul pe care l-am imprimat noi cuvântului este unul dintre succesele de mare răsunet ale ultimului veac. Pe seama lui reușim an de an să vindecăm mii de oameni de moderație, castitate și cumpătare a vieții.

Cu toate acestea, mai devreme sau mai târziu va deschide ochii și va vedea adevărata față a noilor lui prieteni, iar atunci îți vei alege tactica în funcție de inteligența pacientului. Dacă e suficient de nătărău, îl poți face să deosebească bobul de neghină doar atunci când prietenii nu sunt de față; în prezența lor, nu va crâcni. Dacă-ți merge asta, îl poți convinge să trăiască, și cazuri sunt multe, două vieți paralele, pe perioade lungi de timp; nu doar că va părea, ci chiar va fi alt om în fiecare dintre cercurile frecventate. În caz că nu ține, există și o metodă mai subtilă, iar spectacolul e mai amuzant. Se poate aranja ca omul să se declare de-a dreptul încântat de incongruența celor două fețe ale vieții lui. Sentimentul de exploatat este orgoliul. Cu puțină instrucție, va ajunge să-i facă plăcere să îngenuncheze duminica odată cu băcanul doar pentru că își va aminti că băcanul n-ar pricepe o iotă din subtilitățile de bonton ale lumii în care s-a învârtit el cu o seară în urmă; și invers, va gusta încă mai mult dezmățul și blasfemia conversației de salon fiindcă își rezervă pentru sine acea lume mai „adâncă“ și mai „spirituală“ de care ceilalți nu au habar. Înțelegi scenariul: prietenii mondeni îi vorbesc o limbă, băcanul altă limbă, iar el este omul complet, echilibrat și complex care acoperă tot peisajul. Așa încât, departe de a se rușina vreun pic că-i înșală neîncetat

și pe unii, și pe alții, își va găsi nenumărate motive să se felicite în secret. În fine, dacă nici așa nu merge, îl vei convinge, ca o sfidare a conștiinței, să continue să se vadă cu noile cunoștințe pe motiv că, într-un mod nu prea clar, le face oamenilor ăstora „un bine" doar acceptând să le soarbă cocteilurile și să se amuze la glumele lor, iar dacă ar hotărî să înceteze, s-ar face vinovat de „scrobeală", „intoleranță" și (firește) „puritanism".

Între timp, desigur, îți vei lua precauțiile necesare și te vei îngriji ca noul curs al lucrurilor să-l oblige să cheltuiască mai mult decât își permite, să-și lase baltă munca și să-și neglijeze mama. Gelozia și neliniștea ei, împreună cu eschiva sau bădărănia lui, vor lucra cu succes la agravarea tensiunii domestice.

Cu afecțiune, unchiul tău,
SFREDELIN

11

Dragul meu Amărel,

E clar că lucrurile se petrec cum nu se poate mai bine. Mă bucură în mod special să aud că noii săi prieteni l-au prezentat deja întregului grup. Din informațiile mele reiese că sunt cu toții personaje de încredere: oameni de lume cu o neostoită poftă pentru deriziune, care, fără să fi comis vreun păcat spectaculos, se îndreaptă senini și-n pas de promenadă spre casa Tatălui Nostru. Zici că țin la mare preț partidele de râs. S-ar putea înțelege de aici că pentru tine râsul ne e în orice condiții favorabil. Sper că nu crezi așa ceva. Chestiunea merită o privire mai atentă.

Disting mai multe specii de râs uman, după cum urmează: există bucuria, distracția, gluma propriu-zisă și zeflemeaua. Pe prima ai s-o vezi reunind prieteni și îndrăgostiți în ajunul unei sărbători. Adulții obișnuiesc să se veselească la auzul a tot felul de cuvinte de duh, dar ușurința cu care cel mai mic caraghioslâc provoacă râsul în astfel de ocazii arată că nu aceasta e cauza adevărată. Care să fie motivul real, nu cunoaștem. E ceva ce se exprimă, de pildă, în

acea detestabilă artă pe care oamenii o numesc muzică, și e ceva care se întâmplă și în Rai – o accelerare fără rost a ritmului experienței celeste, care nouă ne rămâne totalmente opacă. Soiul ăsta de râs nu ne aranjează deloc și trebuie descurajat cu orice preț. Și-apoi, fenomenul e în sine o rușine și o insultă directă la adresa realismului, demnității și austerității Iadului.

Distracția e îndeaproape înrudită cu bucuria – un soi de șpriț emoțional agitat de instinctul ludic. Nu ne folosește la nimic. Sigur, se întâmplă câteodată să ne ajute pentru a le distrage oamenilor atenția de la ce ar trebui să simtă sau să facă, dacă ar fi după vrerea Dușmanului: dar, în sine, conduce de regulă la efecte dintre cele mai proaste; încurajează simpatia, curajul, mulțumirea și multe alte rele.

Gluma propriu-zisă, care se bazează pe o neașteptată percepție a incongruenței, are mult mai mult potențial. Nu mă gândesc în primul rând la umorul indecent sau licențios, care, deși la îndemâna ispititorilor de mâna a doua, nu rezolvă mare lucru. Adevărul e că, în zona asta, oamenii se împart destul de clar în două categorii. Sunt unii pentru care „nu e pasiune mai serioasă ca dorința carnală“: în ochii lor, o istorie indecentă va înceta să secrete lascivitate exact în măsura în care devine amuzantă. Sunt alții la care dorința și hazul se ațâță deodată și din aceleași motive. Prima categorie glumește pe seama sexului pentru că sexul produce incongruențe; a doua categorie cultivă incongruențele pentru că astfel are ocazia să vorbească despre sex. Dacă omul tău face parte din primul grup, umorul licen-

țios nu-ți va fi de nici un folos – n-am să uit niciodată câte ceasuri am irosit cu unul dintre primii mei pacienți prin baruri și fumoare (ceasuri, pentru mine, de un insuportabil plictis) până să învăț regula asta. Află cărui grup aparține pacientul tău – și ai grijă ca *el* să nu afle.

Adevăratul folos al glumelor și umorului ne vine dintr-o cu totul altă parte, și e mai ales de exploatat printre englezi, pentru care „simțul umorului" e o chestiune atât de serioasă încât orice nepricepere în acest sens este aproape singurul defect de care sunt în stare să se rușineze. Pentru ei umorul este o binecuvântare a vieții care ușurează totul și (ascultă aici) scuză totul. Așa că e de neprețuit în dizolvarea rușinii. Dacă cineva nu face decât să-i lase pe alții să plătească pentru el, e „meschin"; dar dacă se bate cu pumnii în piept și face haz pe seama fraierilor plătitori, nu mai e „meschin", ci un tip haios. Simpla lașitate e rușinoasă; lașitatea împănată cu exagerări umoristice și gesturi grotești poate trece drept hazoasă. Cruzimea e rușinoasă – doar dacă autorul cruzimii nu-i dă aerul de glumă nevinovată. O mie de glume desfrânate sau chiar blasfematoare nu fac cât două cepe degerate pe lângă descoperirea faptului că omul poate face aproape orice-i trece prin cap fără să se teamă de oprobriul celorlalți, ba chiar mizând pe admirația lor, numai să știe cum să dea totul pe glumă. Și pentru ca pacientul tău să nu bănuiască ispita în spatele acestor lucruri, nu ai decât să joci cartea manierei englezești de a lua umorul în serios. Nu-ți va fi greu să faci în așa fel ca în orice voce care ar sugera excesul de umor pacientul

să audă tonuri „puritane“ sau o deplorabilă „lipsă a umorului“.

Dar zeflemeaua le bate pe toate. În primul rând, e foarte economică. Numai un om deștept poate face o glumă adevărată pe seama virtuții sau a orice altceva; în schimb, orice nesărat poate fi instruit să vorbească *ca și cum* virtutea ar fi de râs. Printre zeflemitori, e întotdeauna de la sine înțeles că totul e de luat în glumă. Dar nimeni nu face de fapt glume; doar că orice discuție în jurul unui subiect serios îi va inventa o latură ridicolă, pe care cu toții pretind că au sesizat-o de mult. Susținut, obiceiul zeflemelei are capacitatea de a îmbrăca individul în cea mai eficace armură împotriva Dușmanului pe care mi-a fost dat s-o văd, și aici chiar nu avem a ne teme de pericolele inerente celorlalte surse ale râsului. E la polul opus față de bucurie: în loc să ascută intelectul, îl usucă; și nu stârnește nici un fel de afecțiune între cei care-l practică.

Cu afecțiune, unchiul tău,
SFREDELIN

12

Dragul meu Amărel,

Este evident că faci progrese notabile. De un singur lucru mă tem: ca nu cumva, încercând să-l grăbești pe pacientul tău, să-i dai ocazia să deschidă ochii asupra adevăratei lui poziții. Pentru că tu și cu mine, care știm foarte bine în ce ape se scaldă, nu avem voie să uităm că el trebuie să vadă cu totul altceva. Noi știm că schimbarea de direcție pe care i-am imprimat-o l-a scos deja de pe orbita din jurul Dușmanului; ce trebuie el să creadă e că toate schimbările care i-au afectat traseul sunt, fără îndoială, neînsemnate și ușor recuperabile. Nu trebuie lăsat să priceapă că a alunecat deja, deși pe nesimțite, din câmpul de gravitație solară, către hăurile de întuneric și gheață ale marginilor spațiului.

Iată de ce aproape că mă bucur să aud că încă merge la biserică și se împărtășește. Știu că pericolele pândesc; dar orice e mai bine decât să-și dea seama de ruptura intervenită după primele luni de viață întru creștinătate. Atâta vreme cât păstrează la modul exterior obișnuințele unui creștin, încă poate fi convins să considere că cele câteva noi prietenii

și distracții pe care și le-a permis nu-i modifică substanțial starea spirituală de care era așa de mândru în urmă cu șase săptămâni. Gândind el astfel, nu va trebui să ne batem capul cu remușcări explicite pentru un păcat bine definit și în întregime recunoscut, ci doar cu această vagă, deși neplăcută senzație că în ultimul timp nu prea s-a purtat cum ar fi trebuit.

Starea aceasta nelămurită de disconfort trebuie exploatată cu mare grijă. Dacă devine prea puternică, îl poate trezi la realitate și ne încurcă toate ițele. Pe de altă parte, dacă i-o dezactivezi cu totul – ceea ce, în treacăt fie spus, Dușmanul n-are să îngăduie, presupun – pierdem un atu de care ne-am putea folosi cu succes. Atâta vreme cât sentimentul cu pricina e alimentat atât cât să nu se coacă definitiv până la fructul pocăinței, rămâne de neprețuit prin potențialul pe care-l are: pacientul se va codi cu atât mai mult să se gândească la Dușman. De prea mare entuziasm în privința asta nu dau dovadă oamenii nicicând; însă atunci când gândul la El aduce după sine confruntarea cu o întreagă nebuloasă de vină pe jumătate mărturisită, rezistența crește înzecit. Ajung să urască orice le aduce aminte de El, tot așa cum problemele financiare îi fac să nu suporte vederea cărții de credit. În această stare fiind, pacientul nu-și va neglija îndatoririle religioase, dar le va îndeplini cu din ce în ce mai mare neplăcere. Înainte să le facă, le va da o atenție la limita decenței, și le va uita de îndată apoi, odată terminate. Cu câteva săptămâni în urmă, trebuia să-l atragi în *ispita* falsului și neatenției când se

ruga: acum, însă, vei vedea cum își deschide larg brațele în întâmpinare, și cum aproape că te roagă să-i încurci mințile și să-i amorțești inima. *Singur* va căuta falsul în rugăciune, căci nimic nu-l va înspăimânta mai tare ca un contact efectiv cu Dușmanul. Nu-și va dori decât să lase totul baltă.

Pe măsură ce starea aceasta va deveni stabilă, te vei elibera treptat de ingrata sarcină de a oferi plăceri în chip de ispite. Disconfortul despre care vorbeam și refuzul pacientului de a-i face față îl vor priva din ce în ce mai mult de adevărata fericire, iar obișnuința îi va toci gustul pentru vanități, exaltări și zeflemeli, dar îi va întări năravul (căci acesta este, din fericire, efectul obișnuinței asupra oricărei plăceri) – și astfel vei vedea că cel mai slab impuls e de ajuns să-i distragă atenția, căci mintea îi hălăduiește oricum aiurea. Nici nu mai e nevoie să-l câștigi cu o carte bună care îl pasionează pentru a-l fura de la rugăciune, de la muncă sau odihnă; o pagină de reclame din ziarul de ieri e de-acum la fel de eficientă. Îl poți face să piardă timpul nu doar în conversații care îi fac plăcere, cu persoane pe care le apreciază, ci chiar în discuții cu indivizi de care nu-i pasă câtuși de puțin, despre lucruri care-l plictisesc de moarte. Îl poți convinge să nu ridice un deget cât e ziua de lungă. Poți să-l ții treaz până târziu în noapte, și nu în căutare de bairamuri, ci cu ochii pironiți în tăciunii stinși din vatră. Orice activitate sănătoasă care l-ar însufleți în vreun fel poate fi inhibată *fără* să-i oferim ceva în schimb, așa încât să ajungă să spună, așa cum zicea unul dintre pacienții mei când l-am primit aici jos, „Acum

îmi dau seama că mi-am irosit viața fără să apuc să fac *nici* ce ar fi trebuit, *nici* ce mi-ar fi plăcut." Creștinii spun că Dușmanul este acela „fără de care nimic nu are tărie". Iar nimicul e foarte tare: îndeajuns de tare încât să dea pe apa sâmbetei anii cei mai buni din viața unui om, nu din pricina vreunor dulci păcate, ci doar de dragul acelor nevrednice pâlpâiri ale minții, preocupată nici ea nu știe de ce și pentru ce, al satisfacerii unor curiozități atât de sleite, că omul e doar pe jumătate conștient că le are, al orelor de bătut darabana și bâțâit picioarele și fredonat melodii care nici nu-i plac, sau al încâlcitului labirint de reverii blege și monotone care, însă, odată lansate de vreo asociere întâmplătoare, pot prinde în mreje creatura, prea slabă și confuză ca să le reziste.

Vei spune că toate acestea sunt păcate minore; și nu mă îndoiesc că, precum toți ispititorii tineri, ești nerăbdător să poți raporta răutăți spectaculoase. Dar nu uita, te rog, că singurul lucru care contează este cât de mult reușești să-l îndepărtezi pe individ de Dușman. Nu are nici o importanță cât de mici sunt păcatele, cu condiția ca efectul lor cumulat să determine virajul pacientului dinspre lumină către nimicnicie. Nu e mai bună crima decât sunt cărțile de joc, dacă sufletul se dă pe o șeptică. Cu adevărat, cel mai sigur drum spre Iad este cel treptat – panta ușoară, moale la călcat, fără curbe bruște, fără kilometraj, fără indicatoare.

Cu afecțiune, unchiul tău,
SFREDELIN

13

Dragul meu Amărel,

Îmi pare că ți-ai tocit pana mult prea mult pentru a povesti o istorie cât se poate de simplă. În două cuvinte, ai lăsat să-ți scape omul printre degete. Situația este foarte gravă și nu văd de ce aș încerca să te apăr de consecințele inabilității tale. O pocăință și o reîncărcare atât de spectaculoasă cu ceea ce partea adversă numește „har" sunt o înfrângere de primă mărime. Vorbim aici de o a doua convertire – și una probabil mai profundă decât prima.

Așa cum ar fi trebuit să știi deja, norul sufocant care te-a împiedicat să-l ataci pe pacient în timp ce se întorcea de la vechea moară e un fenomen bine cunoscut. Este cea mai barbară armă a Dușmanului, care în genere se manifestă atunci când El îi este imediat prezent pacientului, în moduri neclasificate încă pe de-a-ntregul. Unii oameni sunt în permanență învăluiți și astfel definitiv inaccesibili nouă.

Și acum câteva lucruri în legătură cu gafele dumitale. După cum singur recunoști, mai întâi de toate i-ai permis pacientului să citească o carte care-i

place, tocmai pentru că îi place, și nu pentru a cita doct din ea în fața noilor săi prieteni. În al doilea rând, i-ai dat voie să facă o plimbare până la vechea moară și să servească acolo ceaiul – o plimbare prin natură care îi face mare plăcere, și de care s-a putut bucura singur-singurel. Cu alte cuvinte, i-ai îngăduit două plăceri cât se poate de reale. Mare netot mai ești dacă nu-ți dai seama ce pericole se ascund aici. Durerile și plăcerile au însușirea că sunt incontestabil reale; prin urmare, atâta timp cât se află sub imperiul lor, omul are la îndemână un reper al realității. Dacă pentru a-ți damna pacientul ai fi apelat la metoda romantică – făcând din el un fel de Harold Infantele sau un Werther care să-și plângă de milă la nesfârșit pentru nefericiri imaginare –, atunci ar fi trebuit neapărat să-l ferești de orice durere reală; căci, firește, cinci minute de veritabile dureri de dinți ar fi dezvelit amărăciunile romantice de poleială, le-ar fi revelat stupizenia, iar ție ți-ar fi demascat stratagema. Dar tu ai încercat să-l afurisești conducându-l pe calea lumii, adică oferindu-i vanitatea, agitația, ironia și plictisul costisitor îmbrobodite în chip de plăceri. Cum a fost posibil să nu vezi că o plăcere *reală* era ultimul lucru din care ar fi trebuit să-l lași să guste? Nu ți-ai dat seama că are să distrugă pur și simplu, prin contrast, toată butaforia pe care te-ai chinuit atâta s-o prețuiască? Și că soiul de plăcere pe care i-au oferit-o cartea și plimbarea era cel mai periculos dintre toate? Că are să-i curețe sensibilitatea de crusta cu care i-o acopereai și că are să-l facă să-și vină în fire, să se

vindece? Ca să-i pregătești despărțirea de Dușman, ai încercat să-l desparți mai întâi de sine, și făceai deja progrese. Acum, totul s-a dus de râpă.

Știu foarte bine că și Dușmanul urmărește să-i despartă pe oameni de ei înșiși, doar că El altfel procedează. Nu uita că Lui chiar îi sunt pe plac târâtoarele astea, și că, în mod absurd, pune mare preț pe statura lor de indivizi. Atunci când, în ce-i privește pe oameni, vorbește de lepădarea de sine, El înțelege pur și simplu ca ei să renunțe la stridențele unei voințe egocentrice. Dacă ei îi fac vrerea, El chiar le dă înapoi personalitatea întreagă și se mândrește (în mod sincer, mi-e teamă) că atunci când vor fi ai Lui pe deplin, se vor descoperi mai ei înșiși decât au fost vreodată. Așa încât, dacă se bucură să-i vadă sacrificându-și până și cea mai simplă voie de dragul Lui, nu vrea în ruptul capului să-i știe dezbărați de natura lor proprie din vreun alt motiv. Pe când noi exact asta urmărim. Cele mai profunde preferințe și impulsuri ale unei creaturi umane sunt materialul brut, arsenalul minim, cu care a dăruit-o Dușmanul. E întotdeauna un punct câștigat să o putem despărți de ele; chiar și în chestiunile cele mai lipsite de importanță, e oricum de dorit să înlocuim preferințele reale ale unui om cu standarde ale lumii, ale convenției sau modei. Eu unul aș merge aici cât mai departe cu putință. Mi-aș face o regulă din a stârpi în pacientul meu orice înclinație personală bine formată care nu e propriu-zis un păcat, chiar dacă e vorba de fleacuri precum gustul pentru jocul de cricket, colecționarea de timbre sau ciocolata

cu lapte. Astfel de lucruri, te asigur, nu au nimic de-a face cu virtutea; doar că emană o aură de inocență, smerenie și uitare de sine în care nu prea am încredere. Simplul fapt că cineva se bucură cu adevărat și dezinteresat de vreun lucru al lumii numai de dragul acelui lucru și fără să-i pese vreun pic de ce zic alții îl înarmează automat împotriva unora dintre cele mai subtile strategii de atac pe care le putem noi aplica. Ai face bine să cauți mereu mijloace prin care pacientul să abandoneze persoanele, mâncărurile sau cărțile care îi plac cu adevărat în favoarea persoanelor „bine", a mâncărurilor „potrivite", a cărților „importante". Am avut un caz unde s-a putut vedea cum mari eforturi de atragere în ispita ambițiilor sociale au pălit în fața gustului încă și mai puternic al individului pentru ciorba de burtă cu oțet.

Rămâne să vedem ce putem face pentru a repara dezastrul. Esențial este să-l împiedicăm să facă efectiv ceva. Atâta vreme cât nu convertește gestul pocăinței în acțiune, nu contează cât de mult se gândește la noutatea descoperirii. N-are decât să se bălăcească în ea ca purceaua în nămol. Ar fi chiar o idee, dacă are mână, să-l pui să scrie o carte; e deseori un mod excelent de a usca sămânța pe care Dușmanul o plantează în sufletul muritorilor. Lasă-l să facă orice, numai să nu acționeze. Oricât i s-ar umple de pioșenie imaginația și sentimentele, nu avem a ne teme de nimic dacă ținem pioșenia asta departe de sfera voinței. Așa cum unul dintre ai lor zicea odată, obiceiurile active se întăresc prin repetiție, pe când cele pasive slăbesc. Să simtă cât mai

des și să nu facă nimic – așa îi va trece cheful de acțiune pe vecie și, într-un final, nici să simtă nu va mai fi în stare.

Cu afecțiune, unchiul tău,
SFREDELIN

14

Dragul meu Amărel,

Ceea ce mă îngrijorează cel mai tare în ultimul tău raport e că pacientul a renunțat la genul de hotărâri entuziaste care îi marcau primii pași pe calea convertirii. S-a zis, văd, cu pletora de promisiuni, cum că va alege virtutea pe vecie; a murit până și speranța unei rente de „har" pe viață, și tot ce mai are curaj să ceară e mărunțișul cotidian de tărie pentru înfruntarea ispitelor de fiecare zi! Stăm foarte prost.

Deocamdată văd o singură soluție. Pacientul tău a devenit umil; i-ai atras atenția asupra faptului? Orice virtute își pierde din strălucire odată ce omul devine conștient că o are, iar smerenia mai abitir decât toate. Prinde-l într-un moment când chiar se simte sărman cu spiritul și picură-i în gânduri mulțumirea de sine: „Mare-i Domnul! Că umil mai sunt!" Mândria – mândria pentru propria-i smerenie – va apărea aproape imediat. Dacă simte pericolul și încearcă să-și înăbușe această nouă formă de mândrie, fă-l să fie mândru că o face – și așa mai departe, de câte ori te amuză. Dar nu întinde coarda prea mult, căci i-ai putea trezi simțul umorului și al

proporțiilor, caz în care n-ar face decât să râdă de tine și să se ducă la culcare.

Există însă și moduri mai profitabile de a-i fixa atenția asupra virtuții smereniei. Prin ea, ca și prin celelalte virtuți, Dușmanul nostru urmărește să-i abată omului atenția dinspre sine către El și către semeni. Tot dezgustul și ura de sine sunt concepute, până la urmă, exclusiv în acest scop; dacă scopul nu este atins, ele nu ne pot face nici un rău; ba ne convin chiar de minune dacă datorită lor individul rămâne preocupat de sine și mai ales dacă, disprețuindu-se, se va naște în el tendința de a-i disprețui pe ceilalți, și astfel va prinde gust pentru amărăciune, cinism și cruzime.

Trebuie, așadar, să ai grijă ca pacientului să-i rămână străină adevărata natură a smereniei. Nu uitare de sine să vadă în ea, ci un soi de opinie (mai precis, o opinie proastă) despre capacitățile și caracterul lui. Înțeleg că ceva capacități tot are. Fixează-i în cap ideea că prin smerenie s-ar înțelege strădania de a crede că toate aceste capacități sunt mai puțin valoroase decât ar fi tentat să creadă. Nu încape îndoială că și *sunt* mai puțin valoroase decât crede, dar nu despre asta este vorba. Important e ca, în evaluarea unei opinii, să aleagă orice criteriu în afară de adevăr, și astfel să se poată strecura nesinceritatea și falsul în miezul a ceea ce altfel amenință să devină o virtute. Mii de oameni au fost convinși, mulțumită acestei metode, să vadă modele de smerenie în femeia frumoasă care încearcă să creadă că e urâtă sau în bărbatul deștept care încearcă să se creadă un idiot. Și fiindcă, de multe ori, ceea

ce încearcă ei să creadă e o prostie cât casa, nici șanse să se convingă nu prea au, ceea ce pentru noi e o ocazie să le ațînem gândurile la nesfârșit în preajma propriului eu, în încercarea de a reuși imposibilul. Pentru a anticipa strategia Dușmanului, trebuie să avem în vedere scopurile Lui. Dușmanul vrea să aducă omul în starea de spirit în care să poată proiecta cea mai frumoasă catedrală din lume, știind foarte bine că este cea mai frumoasă, și mândrindu-se de reușită, fără să-i pese câtuși de puțin că el a fost proiectantul și nu un altul. Vrerea Dușmanului e ca omul să fie atât de lipsit de orgoliu, încât să se simtă la fel de sincer bucuros și recunoscător pentru talentul lui ca și pentru al semenului – ori pentru un răsărit de soare, un elefant ori o cascadă. El vrea ca, într-un final, fiecare om să fie în stare să laude gloria și desăvârșirea oricărei creaturi (și chiar a lui însuși). Vrea să le distrugă animalica iubire de sine cât mai repede cu putință; mă tem însă că planul Lui pe termen lung e să le restituie o nouă formă de iubire de sine – iubirea și recunoștința pentru toate creaturile (inclusiv ei înșiși); atunci când vor fi învățat cu adevărat să-și iubească semenii ca pe ei înșiși, li se va îngădui să se iubească pe ei înșiși ca pe semenii lor. E vorba aici, nu trebuie să uităm, despre cea mai respingătoare și mai inexplicabilă trăsătură a Dușmanului nostru: El *chiar* le are la inimă pe bipedele astea fără păr ce i-au ieșit din mâini, cărora le dă întotdeauna înapoi cu dreapta ce le-a luat cu stânga.

Întregul Lui efort, așadar, va fi să-i șteargă cu totul din minte omului preocuparea pentru propria-i

valoare. Preferă de o mie de ori ca omul să se creadă un mare arhitect sau un mare poet și-apoi să-și scoată ideea asta din cap, decât să încerce în mod repetat și cu mare chin să se considere un ratat. Așa încât încercările tale de a-i insufla pacientului fie sentimentul orgoliului, fie pe cel al falsei modestii vor fi contracarate dinspre tabăra Dușmanului cu reamintirea faptului evident că, de regulă, omul nu are a se pronunța asupra propriilor talente, de vreme ce poate foarte bine să continue să și le îmbunătățească pe cât îi stă în putință, fără să-și bată capul cu locul exact ce-i este rezervat în templul gloriei. Evidență pe care va trebui s-o înlături din conștiința pacientului cu orice preț. Dușmanul va încerca, pe deasupra, să dea consistență în mintea pacientului unei doctrine pe care cu toții o propovăduiesc, dar la care, emoțional, aderă cu mare greutate – doctrina care spune că nu s-au creat singuri, iar talentele le-au fost dăruite, așa încât la fel de bine s-ar putea lăuda cu culoarea părului. Doar că, pururea și prin orice mijloace, Dușmanul va încerca să le abată mintea de la asemenea chestiuni, pe când tu de ele va trebui să-i faci să se preocupe mai ales. El nici la păcate nu vrea să-i lase să se gândească prea tare: odată mărturisite, omul va ieși curând din el însuși, iar Dușmanul va încuviința mulțumit.

Cu afecțiune, unchiul tău,
SFREDELIN

15

Dragul meu Amărel,

Am observat și eu, firește, că războiul european – pe care cu naivitate oamenii îl numesc „*marele război*“ – trece printr-o fază de acalmie și nu mă surprinde faptul că îngrijorările pacientului s-au mai potolit și ele, prin reflex. Întrebarea e dacă vrem să-l încurajăm pe linia asta sau dacă e cazul să-i nutrim în continuare temerile. Frica obsedantă și încrederea oablă sunt, amândouă, stări de spirit profitabile. Alegerea pe care o avem noi de făcut aici ridică un număr de chestiuni importante.

Oamenii trăiesc în timp, dar Dușmanul îi sortește eternității. Ceea ce înseamnă, cred, că dorința Lui e ca ei să se concentreze cu precădere asupra a două lucruri: eternitatea ca atare și acel moment al timpului pe care ei îl numesc prezent. Asta pentru că prezentul este punctul anume în care timpul întâlnește eternitatea. Experiența umană a momentului prezent, și numai ea, este analogă modului în care Dușmanul îmbrățișează realitatea în întregul ei; ea singură le oferă libertate și manifestare în act. Gândul Lui, așadar, e să-i țină permanent pre-

ocupați ori de eternitate (adică de El Însuși), ori de prezent – fie meditând la unirea eternă cu El sau la perpetua despărțire de El, fie ascultând de vocea prezentă a conștiinței, purtându-și crucea din momentul prezent, primind în prezent harul, înălțând laude pentru mulțumirea prezentă.

Sarcina noastră e să le luăm de sub ochi și eternul și prezentul. În acest scop, alegem uneori să împingem pe unul sau pe altul (cum ar fi o văduvă ori un savant) să trăiască în trecut. Doar că aici resursele sunt limitate, fiindcă un dram de cunoaștere adevărată a trecutului tot au, iar el, fiind încheiat și împlinit, se aseamănă cu eternitatea. E mult mai bine să-i îndemni să trăiască în viitor. Necesitatea biologică face ca toate pasiunile lor să țintească deja în acea direcție, așa încât gândul la viitor le hrănește speranța și frica. De asemenea, viitorul le este necunoscut și, prin urmare, determinându-i să gândească spre înainte, îi facem să-și umple mintea cu iluzii. Într-un cuvânt, dintre toate lucrurile, viitorul este *cel mai puțin asemenea* eternității. Este cea mai integral temporală parte a timpului – pentru că trecutul a înghețat și nu mai curge, iar prezentul e străluminat tot de raze eterne. De aici încurajările și sprijinul nostru pentru școli de gândire precum evoluționismul, umanismul științific sau comunismul, care orientează afectele umane către viitor și le îmbibă astfel cu esență de temporalitate. Prin urmare, aproape toate viciile oamenilor își trag seva din viitor. Recunoștința privește înspre trecut, iar iubirea către prezent; frica, avariția, dorința carnală

și ambiția privesc înainte. Să nu crezi că dorința carnală face excepție. În momentul în care plăcerea se produce, păcatul (singurul care ne interesează) s-a consumat deja. Plăcerea este doar acea parte a procesului pe care noi, unii, o regretăm și pe care am elimina-o dacă prin asta nu am pierde cu totul și păcatul; ea este, de altfel, contribuția Dușmanului, și deci o experiență a prezentului. Păcatul, care este contribuția noastră, se naște în așteptarea a ce va să vină.

Cu siguranță că și Dușmanul vrea ca oamenii să se gândească la viitor – însă doar atât cât e nevoie pentru a planifica *acum* actele de dreptate sau de binefacere care le sunt, probabil, datoria de a doua zi. Datoria de a planifica lucrarea zilei de mâine este o datorie a *zilei de azi*. Deși materialul de bază e împrumutat din viitor, datoria, ca toate datoriile, există în prezent. Dar prea despicăm firul în patru. Ce nu vrea El e ca oamenii să mizeze sufletește pe viitor, să tindă către el și să i se dăruie. Iar noi exact asta vrem. Ideal, pentru El, este omul care, după ce a muncit o zi întreagă pentru binele posterității (dacă asta îi e vocația), își înlătură din minte orice gând legat de faptele lui, încredințează totul cerului și se întoarce pe dată la răbdarea sau recunoștința cuvenite momentului de față. Dimpotrivă, exemplar pentru noi este individul hărțuit de viitor – bântuit de viziuni ale unui rai sau iad iminente pe pământ – gata oricând să încalce în prezent poruncile Dușmanului dacă, astfel făcând, îi dăm a-nțelege că mai ușor va păși în primul sau se va feri de al

doilea; un individ care depinde în credința lui de reușita sau eșecul unor proiecte al căror final îi va rămâne pe veci necunoscut. Visul nostru e o nație întreagă care să gonească neîncetat după capătul curcubeului, niciodată onestă, bună sau fericită *acum*, ci grămădind tot darul real căpătat în prezent la fundația pentru altarul viitorului.

Cum contraargumente specifice nu există, rezultă că, în general, e mai bine pentru pacient să se umple de temeri sau speranțe (nu prea contează care anume) legate de chestiunea războiului, decât să trăiască în prezent. Dar sintagma „a trăi în prezent" e ambiguă. Ea poate numi un proces care e de fapt la fel de tributar viitorului precum teama însăși. E posibil ca omul să nu aibă grija viitorului nu pentru că îl preocupă prezentul, ci pentru că și-a băgat în cap că viitorul e roz. Atâta vreme cât de-aici i se trage calmul, nu ne doare capul, pentru că nu face decât să adune motive de dezamăgire, și astfel de neliniște, pentru momentul în care își va vedea speranțele spulberate. Dacă, pe de altă parte, e conștient că s-ar putea ca viitorul să-i rezerve orori și de aceea se roagă să fie întărit în virtuți pentru a-i face față, și astfel se apleacă asupra prezentului pentru că acolo și numai acolo sălășluiesc toată îndatorirea, tot harul, toată cunoașterea și toate mulțumirile, atunci nu-i a bună deloc: atacul trebuie lansat imediat. E o situație în care, iarăși, arma filologică face îndeobște treabă bună: încearcă să vezi ce impact are asupra lui noțiunea de „suficiență". Dar, firește, e mult mai probabil că „trăiește în prezent"

nu pentru motivele înșirate mai sus, ci pur și simplu pentru că stă bine cu sănătatea și nu-i displace munca pe care o face. În cazul ăsta, fenomenul e pur natural. Dar, chiar și așa, în locul tău i-aș strica nițeluș apele. De fenomene naturale trebuie în general să ne ferim. Și-apoi, de ce să *apuce* creatura să fie fericită?

Cu afecțiune, unchiul tău,
SFREDELIN

16

Dragul meu Amărel,

În ultima ta scrisoare menționai în treacăt că, de când s-a convertit, pacientul frecventează o anumită biserică, una singură, de care nu se simte pe de-a-ntregul mulțumit. Pot să întreb la ce-ți stă mintea? De ce nu mi-au fost aduse la cunoștință cauzele legăturii sale cu biserica parohială? Nu pricepi că, doar dacă nu cumva e vorba de un act de indiferență, fidelitatea lui nu e bună deloc? Știi și tu foarte bine, sper, că, dacă un om nu poate fi vindecat de mersul la biserică, cel mai bine e să-l facem să bată tot cartierul în căutarea bisericii care „i se potrivește“, până când ne alegem cu un bun degustător ori cunoscător de biserici.

Motivele sunt evidente. Una la mână, organizația parohială nu trebuie pierdută din ochi nici un moment, de vreme ce, fiind o unitate de loc, și nu de preferințe, aduce laolaltă oameni de diferite clase și mentalități într-un soi de uniune care-i e pe plac Dușmanului. Pe de altă parte însă, principiul congregațional face din fiecare biserică un fel de club,

și, în cele din urmă, dacă totul merge bine, o coterie sau facțiune. Doi la mână, tot căutând biserica „potrivită", omul nostru va deveni un critic în loc să rămână un învățăcel, cum și l-ar dori Dușmanul. Ce așteaptă El de la orice laic din biserică este o atitudine care se poate, într-adevăr, numi critică în măsura în care respinge orice e fals sau pernicios, dar care rămâne radical necritică în ce privește formularea unor criterii estimative – un laic care nu-și pierde vremea gândindu-se la ce anume respinge, ci se dedă, deschis, umil și necercetător, hranei oferite. (Vezi bine cât de josnic, cât de nespiritual, cât de iremediabil vulgar este El!) Efectul acestei atitudini, mai ales în timpul predicilor, este să creeze acea stare (suprem ostilă planurilor noastre) în care sufletul omenesc devine acut sensibil la orice platitudine. Aproape că nu există predică sau carte de care să nu ajungem să ne temem dacă omul le primește în această stare. Așa că, rogu-te, nu mai pierde vremea și trimite-ți negreșit nătărăul să facă turul bisericilor din cartier. Căci, după cum se vede din rapoarte, până acum mare brânză n-ai făcut.

Pentru cele două biserici din apropierea lui, am cercetat cataloagele. Potențial au și una, și alta. În prima dintre ele, preotul e un tip care se chinuie de atâta vreme să îndoaie credința cu apă chioară ca s-o dea pe gât unei congregații, zice el, necredincioase și cam grele de cap, încât acum a ajuns să-și uimească el enoriașii cu propria-i necredință, și nu invers. Multe suflete s-au clătinat în religia lor datorită individului. Admirabil e și felul în care oficiază

slujba. Grijuliu să-și scutească turma de orice „dificultăți“, s-a dezis și de colecția de predici, și de culegerea oficială de psalmi, iar acum, fără să-și mai dea seama, melițează la nesfârșit cei cincisprezece psalmi și cele douăzeci de învățături plăcute inimii lui. Afară de adevărurile pe care el și ale lui oițe le știu deja pe dinafară, nimic altceva nu le poate ajunge vreodată sub ochi prin mijlocirea Scripturii: e limpede că aici nu ne paște nici un pericol. Dar poate pacientul tău nu e îndeajuns de nerod pentru biserica asta – sau nu încă?

La cealaltă biserică îl avem pe Fratele Spike. Oamenii se întreabă adesea cum face el să jongleze cu tot soiul de opiniuni – de ce azi e aproape comunist, iar mâine o dă pe un fel de fascism teocratic – azi un scolastic, mâine denunțător al rațiunii umane – azi afundat în politică, mâine în stare să declare că toate ale lumii se află *în mod egal* „sub judecată“. Pentru noi, desigur, elementul de legătură nu e un mister, și el se numește ură. Omul nu se poate abține să nu predice lucruri care să nu fie în mod voit șocante, întristătoare, de neînțeles sau umilitoare pentru părinții lui și generația lor. O predică pe care oamenii ăștia ar putea-o încuviința ar fi pentru el la fel de insipidă ca un poem ce nu le-ar pune dificultăți de lectură. Individul promite și prin grăuntele de nesinceritate care s-a aciuat în el; îl învățăm să spună „Aceasta este învățătura Bisericii“ atunci când ce vrea să zică de fapt e „Sunt aproape sigur că am citit asta de curând în Maritain sau altcineva de genul ăsta“. Trebuie să te avertizez însă

că are un defect fatal: crede cu adevărat. Iar asta e încă de ajuns ca să strice totul.

Cele două biserici au totuși în comun un punct favorabil: sunt amândouă biserici partizane. Mi se pare că asta te-am mai învățat: dacă pacientul nu poate fi ținut departe de Biserică, măcar să se atașeze cu putere de vreo partidă dinăuntrul ei. Nu mă refer la chestiuni de natură pur doctrinală; în privința asta, cu cât e mai călduț în opinii, cu atât mai bine. Și nu în doctrine ne punem noi speranța pentru a isca răutăți respectabile. Toată distracția stă în a produce ură între cei care *zic* „împărtășanie" și cei care *zic* „sfânta cuminecătură", fără ca vreuna dintre partide să poată arăta diferența dintre, să zicem, doctrina lui Hooker și cea a lui Toma din Aquino și s-o susțină coerent mai mult de cinci minute. În schimb, toate acele obiecte complet nesemnificative, precum lumânările, patrafirele și mai știu eu ce, sunt un excelent teren de lucru pentru noi. Am reușit să ștergem aproape în întregime din mințile oamenilor ceea ce spurcatul ăla de Pavel îi învăța odinioară despre hrană și alte fleacuri – anume că omul îngăduitor trebuie să cedeze mereu în fața rigoristului. Ai crede că n-aveau cum să nu vadă folosul pildei. Te-ai aștepta să-l găsești pe omul Bisericii Joase îngenunchind și făcându-și cruci pentru ca neîntărita conștiință a fratelui lui, adept al Bisericii Înalte, să nu se-nvețe la sfidare, iar pe cel din partea „înaltă" abținându-se de la astfel de gesturi pentru a-l feri pe fratele lui din comunitatea „joasă"

de păcatul idolatriei.* Și așa s-ar fi întâmplat dacă nu ne-am fi ocupat noi îndeaproape de problemă. Fără eforturile noastre, varietatea practicilor din sânul Bisericii Angliei ar fi putut deveni ogor mănos de caritate și smerenie.

Cu afecțiune, unchiul tău,
SFREDELIN

* Vezi nota precedentă, p. 39. (*N.t.*)

17

Dragul meu Amărel,

Disprețul cu care, în ultima ta scrisoare, respingi ideea că lăcomia poate pierde un suflet omenesc nu face decât să-mi arate cât de ignorant ești. Una dintre marile noastre reușite din ultimul secol a fost să extirpăm din conștiința oamenilor interesul pentru acest subiect, care de-abia dacă mai e amintit în predici și doar arareori mai tulbură vreo conștiință, de-a lungul și de-a latul întregii Europe. Lucrul a fost posibil în primul rând pentru că am mizat serios pe lăcomia moftului, și nu pe lăcomia excesului. Mama pacientului tău, așa cum am aflat din dosarul înaintat și cum ai fi putut afla și tu de la Ghiborț, este un bun exemplu în acest sens. Femeia ar fi uluită – și sper că într-o zi chiar va fi – să afle că întreaga ei viață e înrobită acestui soi de satisfacere a simțurilor, pe care nu-l sesizează doar pentru că e vorba de cantități mici. Dar ce contează cantitățile, atâta vreme cât ne putem folosi de stomacul și papilele unui om pentru a-i trezi cheful de ceartă, nerăbdarea, lipsa de îngăduință și grija exagerată față de sine? Ghiborț a lucrat foarte bine cu bătrâna doamnă.

Cucoana a ajuns spaima chelnerițelor și servitoarelor. Cu un suspin și-un zâmbet fals, refuză invariabil orice i se pune în față: „Dar vă rog, vă rog frumos... nu vreau *decât* o ceașcă de ceai slab, dar nu foarte slab, și o bucățică, cea mai mică, de pâine bine prăjită." Înțelegi? Pentru că ce vrea ea nu e mult și oricum mai puțin costisitor decât ce i se oferă, nu va numi niciodată lăcomie încăpățânarea ei de a primi exact ce vrea, oricât de mare bătaie de cap ar produce altora. Dimpotrivă, în vreme ce ține neapărat să i se facă pe plac, are impresia că depune eforturi pe calea moderației. Într-un restaurant aglomerat, de pildă, îi va scăpa un mic țipăt la vederea farfuriei pe care chelnerița extenuată i-o așază în față și va spune: „Vai, dar asta-i mult, mult prea mult! Ia-o de-aici și adu-mi farfuria pe sfert." În caz că cealaltă ripostează, va spune că o face doar pentru a evita risipa; în realitate, o face pentru că a ajuns într-atât sclava mofturilor, că nu mai poate suporta să vadă în fața ochilor mai multă mâncare decât se întâmplă să-și dorească în acel moment.

Adevărata valoare a tenacității cu care Ghiborț a lucrat în tăcere atâția ani de zile asupra bătrânei doamne se vede mai ales din felul cum stomacul a ajuns să-i domine întreaga viață. Femeia se află acum în ceea ce se poate numi starea de spirit a lui „nu-vreau-decât". Nu vrea *decât* o ceașcă de ceai preparat cum trebuie, un ou fiert cum trebuie sau o felie de pâine prăjită cum trebuie. Doar că nu găsește niciodată vreun servitor sau prieten care să facă aceste lucruri atât de simple *cum trebuie* – pentru că sub acest „cum trebuie" al ei se ascunde

o devorantă nostalgie pentru măsura exactă, aproape imposibil de regăsit, a acelor plăceri palatale pe care își închipuie că le-a gustat în trecut; un trecut în care ea regretă „zilele când se mai găseau servitori decenți“, dar care pentru noi echivalează cu zilele în care simțurile îi erau mai ușor de satisfăcut, iar plăcerile mesei nu erau vitale, asta pentru că nu erau singurele. În starea actuală, dezamăgirile zilnice produc o permanentă proastă dispoziție: bucătarii își dau demisia, iar prieteniile se răcesc. Dacă se întâmplă ca Dușmanul să-i trezească în minte vaga bănuială că ar putea fi mult prea preocupată de mâncare, Ghiborț parează imediat sugerându-i că de fapt nu-i pasă prea mult ce mănâncă ea, dar că „ține să-i facă pe plac băiatului“. În fapt, desigur, lăcomia ei îi face viața un chin de multă vreme.

Firește, pacientul tău e fiul mamei lui. Așa că, în vreme ce îți concentrezi forțele, și bine faci, în alte direcții, n-ar fi rău să umbli un pic, fără mare tam-tam, și la rotița lăcomiei. Mascul fiind el, nu prea cred să-și pună pe ochi pălăria lui „nu-vreau-decât“. Masculii cad cel mai bine în plasa lăcomiei cu ajutor din partea orgoliului. Trebuie să-și ia aerul de fini cunoscători, să se fandosească savant că au găsit singurul restaurant din oraș unde mușchiul de vită se prepară „cum trebuie“. Iar orgoliul dă repede în obișnuință. Dar, oricum ai proceda, important e să-l aduci în stare să-și „iasă din sărite“ ori de câte ori se vede obligat să-și refuze vreun capriciu – fie el șampanie sau ceai, *sole colbert* sau țigarete, nu contează – pentru că atunci s-a terminat cu orice urmă de bunăvoință, spirit de dreptate sau echitate.

Simplul exces culinar e mult mai puțin valoros decât moftul. Ne e, acesta, mai ales util ca un fel de pregătire a muniției pentru atacurile asupra castității. Și aici, ca și în alte privințe, ține-ți omul pe linia falsei spiritualități. Nu-i da în vreun fel ocazia să observe aspectul fiziologic al problemei. Lasă-l să se întrebe ce gest de mândrie sau lipsă de credință l-a împins în brațele tale, când simpla cercetare a ce anume a mâncat sau băut în ultimele douăzeci și patru de ore i-ar arăta de unde vine stocul de muniție și, printr-un mic efort de abstinență, i-ar da posibilitatea să-ți bruieze căile de comunicație. Dacă *totuși* se gândește la aspectele fiziologice ale castității, servește-i minciuna cu moț pe care o înghit toți englezii, aceea că exercițiul fizic excesiv și oboseala aferentă sunt în mod special favorabile virtuții cu pricina. Cum au reușit să creadă așa ceva, când destrăbălarea marinarilor și soldaților e notorie, e într-adevăr lucru de mirare. Dar am avut noi grijă să răspândim legenda, cu ajutorul învățătorilor – oameni cu adevărat interesați de castitate doar ca scuză pentru sporturi, și astfel gata să recomande sporturile drept sprijin pentru castitate. Dar chestiunea e prea complexă ca s-o discutăm aici în două rânduri.

Cu afecțiune, unchiul tău,
SFREDELIN

18

Dragul meu Amărel,

Chiar și sub direcțiunea lui Balelungi, nu se poate să nu fi învățat în școală tehnica obișnuită a ispitirii sexuale, și fiindcă pentru noi, spiritele, întreaga chestiune e total lipsită de interes (deși necesară ca parte a instruirii), o voi lăsa deoparte. În ce privește însă corolarele cu bătaie mai lungă, mă gândesc că ai multe de învățat.

Cerința Dușmanului ia, pentru oameni, forma unei dileme: *ori* abstinență totală, *ori* monogamie necondiționată. Încă de pe timpul primei mari victorii a Tatălui Nostru, am reușit să facem din prima posibilitate o alegere extrem de dificilă pentru ei. Iar de câteva secole încoace, portița de scăpare a celei de-a doua opțiuni a devenit, mulțumită nouă, din ce în ce mai îngustă. Ne-am ajutat aici cu producțiile poeților și romancierilor, care i-au convins pe oameni că acea experiență curioasă și în genere de scurtă durată pe care ei o numesc „dragoste" este singura rațiune respectabilă a căsătoriei; că acest avânt inițial poate și trebuie să se perpetueze de-a lungul mariajului; și că acel mariaj care pierde emoția pe drum

devine nul și neavenit. Ideea aceasta este versiunea parodică pe care am dat-o noi unei idei de-a Dușmanului.

Întreaga filozofie a Iadului pornește de la recunoașterea axiomei care spune că un lucru este acel lucru, și nu un altul și, mai ales, că un individ este acel individ, și nu altul. Binele meu este al meu, și binele tău e al tău. Ce câștigă unul altul pierde. Până și un obiect este ceea ce este prin excluderea oricărui alt obiect din spațiul pe care îl ocupă; dacă se extinde, o face dând la o parte alte obiecte sau absorbindu-le. Un sine se comportă la fel. La animale, absorbția ia forma devorării; pentru noi, ea echivalează cu transferul voinței și libertății dintr-un sine slab într-unul mai puternic. „A fi" *înseamnă* „a fi în competiție".

Filozofia Dușmanului, pe de altă parte, nu e nimic altceva decât o încercare neobosită de a ocoli acest adevăr foarte evident. El caută contradicția. După El, lucrurile trebuie să fie multe, și totuși, cumva, în același timp unu. Binele unuia trebuie să fie și binele altuia. Această imposibilitate se cheamă în limbajul Lui *iubire*, iar formula se aplică universal și monoton la tot ce face El și chiar la tot ce este El – sau ce pretinde El că este. Așa că nu se mulțumește, nici măcar El Însuși, să fie o simplă unitate aritmetică; susține că e în același timp trei și unul, pentru ca absurditățile despre Iubire să-și găsească fundament în propria Lui natură. La celălalt capăt al lanțului, introduce în materie obscena invenție care se numește organism, în care părțile nu mai ascultă

de înclinația lor naturală spre competiție, ci sunt făcute să coopereze.

Motivul real pentru care s-a oprit la sex ca metodă de reproducere printre oameni reiese cu claritate din întrebuințarea pe care i-a dat-o. Din punctul nostru de vedere, sexul ar fi putut fi cu totul inocent. Ar fi putut fi doar o modalitate în plus prin care un sine mai puternic se înfruptă dintr-unul mai slab – așa cum și este, într-adevăr, printre păianjeni, la care ceremonialul nupțial se încheie prin devorarea mirelui de către mireasă. Dar la oameni, Dușmanului i-a plăcut să pună împreună afecțiunea dintre părți și dorința sexuală. A mai făcut și ca progenitura să depindă de părinți, iar părinților le-a dat impulsul de a-și susține odraslele – și astfel a creat familia, care e un fel de organism, doar că mai rău de-atât; asta pentru că membrii sunt aici mai distincți, și totuși uniți într-un mod mai conștient și mai responsabil. E, până la urmă, pur și simplu vorba de încă un mecanism de captare a iubirii.

Și acum vine distracția. Dușmanul a spus despre cuplul căsătorit că este ca „un singur trup". N-a spus nici „cuplu fericit în căsătorie", nici „cuplu de indivizi care s-au căsătorit pentru că se iubesc", dar oamenii pot fi convinși să ignore detaliul. Îi putem chiar face să uite că omul căruia îi zic ei Pavel nu s-a referit strict la cuplurile *căsătorite*. Simpla împreunare duce, după el, la „un singur trup". Nu e greu să-i faci pe oameni să accepte drept odă înălțată „dragostei" ceea ce în fapt descria la modul prozaic adevărata semnificație a actului sexual. Adevărul este că ori de câte ori un bărbat se culcă cu o

femeie, de vor sau nu, se leagă între ei o punte transcendentă care trebuie fie să-i bucure etern, fie să le fie etern povară. Pornind de la propoziția adevărată că această punte transcendentă a fost concepută pentru a crea (și dacă cei doi i se supun cuminte, ea *chiar* va crea) afecțiunea și familia, oamenii pot fi convinși să infereze credința falsă că amestecul de afecțiune, frică și dorință pe care îl numesc ei „dragoste“ este singurul lucru care poate face căsătoria și fericită, și sfântă. Eroarea e ușor de produs, de vreme ce „dragostea“ precede adeseori, în Europa occidentală, căsătorii încheiate în ascultare față de scopurile Dușmanului, adică de dragul fidelității, fertilității și bunăvoinței; așa cum fervoarea religioasă însoțește deseori, deși nu mereu, convertirea. Cu alte cuvinte, oamenii trebuie încurajați să considere ca bază a căsătoriei o versiune retorică și deformată a ceva ce Dușmanul promite cu adevărat ca rod al ei. Rezultă două avantaje. În primul rând, oamenii nededați continenței pot fi împiedicați să găsească în mariaj o soluție pe motiv că nu se simt destul de „îndrăgostiți“. Și, mulțumită nouă, ideea că se pot căsători și din alte motive le pare josnică și suspectă de cinism. Da, da, chiar așa gândesc ei. Au ajuns să privească intenția de a fi loial unui partener în scopul întrajutorării, al păstrării castității și transmiterii vieții ca mult mai puțin importantă decât un simplu val de pasiune. (În ce-l privește pe omul tău, nu neglija să-i faci efectiv odioasă orice agenție matrimonială.) În al doilea rând, simpla excitare sexuală, atâta vreme cât țintește către matrimoniu, va fi luată drept „dragoste“, iar „dragostea“

va putea, în ochii lor, să absolve persoana de toată vina și de toate consecințele atunci când va descoperi în celălalt barbarie, prostie sau gust pentru destrăbălare. Dar mai multe despre toate acestea în viitoarea mea epistolă.

Cu afecțiune, unchiul tău,
SFREDELIN

19

Dragul meu Amărel,

M-am gândit foarte serios la întrebarea ta din ultima scrisoare. Dacă, așa cum am arătat foarte clar, toate sufletele se află, prin natura lor, în competiție, și prin urmare ideea Dușmanului despre iubire este o contradicție în termeni, se mai poate atunci afirma, cum am făcut-o în repetate rânduri, că El chiar le iubește pe stârpituri și cu adevărat le dorește libertatea și existența neînghițită de moarte? Sper, dragule, că nu ți-a trecut prin cap să arăți scrisorile mele și altora. Nu că asta ar fi o tragedie, firește. Oricine și-ar da seama că ceea ce poate părea gând eretic e doar rodul accidentului. Apropo, sper că ți-a fost clar, de asemenea, că cele câteva referințe aparent neelegante la persoana lui Balelungi au fost făcute numai și numai din spirit de glumă. În realitate, am pentru el cea mai înaltă considerație. Și, evident, atunci când spuneam că nu văd de ce te-aș proteja eu de autorități, nu făceam decât să te tachinez. Firește că poți conta oricând pe mine. Dar, te rog, păstrează totul sub tăcere.

Adevărul e că m-a luat pur și simplu valul atunci când am spus că Dușmanul îi iubește pe oameni. Aceasta este, desigur, o imposibilitate. El este o ființă unică, iar ei sunt separați de El. Binele lor nu poate fi și al Lui. Toată vorbăria Lui pe tema iubirii este cu siguranță un paravan pentru altceva – nu se poate să nu aibă un motiv *real* pentru care i-a creat și le tot poartă de grijă. Iar dacă am ajuns să vorbim ca și cum într-adevăr ar nutri o astfel de iubire imposibilă, asta e pentru că ne e peste poate să înțelegem care este motivul real. Ce are de gând și la ce-i folosesc ei? Asta-i întrebarea cea mare. Nu cred să-ți facă vreun rău dacă-ți spun că tocmai problema asta a fost una dintre principalele cauze pentru care Tatăl Nostru s-a răcit cu Dușmanul. Atunci când pentru prima dată a venit vorba să fie creat omul și când, deja la vremea respectivă, Dușmanul mărturisea că întrezărește istoria cu crucea, Tatăl Nostru a cerut imediat o întrevedere și, firește, a pretins o explicație. Numai că în loc de lămuriri, a primit gargara cu iubirea dezinteresată pe care Dușmanul o tot vântură de atunci încoace. Evident că așa ceva Tatăl Nostru nu a putut accepta. L-a implorat pe Dușman să dea cărțile pe față și s-a arătat cât se poate de dispus să asculte. A recunoscut că îl rodea nespus să afle secretul; Dușmanul a replicat: „Sper din toată inima să te roadă." Bănuiesc că aici s-a rupt coarda: dezgustat de asemenea gratuită lipsă de încredere, Tatăl Nostru a hotărât să pună între el și Prezență o distanță infinită, iar mișcarea a fost atât de bruscă, încât s-a putut vehicula,

la ordinele Dușmanului, istoria ridicolă cum că a fost alungat și îmbrâncit afară din Rai. De atunci încoace, am început să înțelegem de ce umblă tiranul cu asemenea ascunzișuri. Tronul Lui depinde de secret. Membri ai partidei Lui au recunoscut deseori că dacă ar fi vreodată să ajungem să aflăm ce înțelege El prin iubire, războiul s-ar sfârși și nouă ni s-ar deschide iar porțile Raiului. Și asta e lupta noastră cea mare. Știm foarte bine că nu are cum să iubească: nimeni nu o poate face, nu are nici un sens. Numai de-am putea să aflăm ce are *cu adevărat* de gând! S-au încercat ipoteze peste ipoteze, și tot n-am aflat nimic. Dar nu trebuie să ne pierdem speranța: teorii din ce în ce mai complicate, baze de date din ce în ce mai complete, recompense din ce în ce mai substanțiale pentru cercetătorii care fac progrese, pedepse din ce în ce mai teribile pentru cei care stagnează – nu se poate ca toate acestea, aplicate cu sârg și întețite până ce vremurile se vor sfârși, să nu dea vreun rezultat.

Ești nemulțumit că din ultima mea scrisoare nu se înțelege prea clar dacă eu unul consider că *starea de îndrăgostire* este de dorit sau nu în cazul unei ființe umane. Zău așa, Amărel, ăsta e genul de întrebare care de la *ei* trebuie să vină! Lasă-i pe ei să discute dacă „dragostea“, sau patriotismul, sau celibatul, sau lumânările pe altar, sau abstinența de la alcool, sau educația sunt „bune“ sau „rele“. Nu pricepi că nu există răspuns? Nu contează nimic altceva decât tendința unei stări de spirit date, în situații date, de a înclina balanța unui pacient anume,

într-un moment anume, mai curând spre talerul Dușmanului sau spre al nostru. Așa că e foarte bine-venit să-l faci pe pacient să decidă că „dragostea“ e fie bună, fie rea. Dacă e un tip arogant, pe care trupul îl îngrețoșează din simplă pudibonderie, luată drept puritate, – și căruia îi place să desființeze ceea ce majoritatea celorlalți aprobă –, fă-l neapărat să voteze împotriva dragostei. Îmbibă-l până la refuz cu pretenții de ascetism și apoi, după ce-i vei fi separat sexualitatea de tot ce ar mai putea s-o umanizeze, impresoară-l cu ea în forme mult mai brutale și mai cinice. Dacă, dimpotrivă, e genul fraierului sentimental, hrănește-l cu poeți minori și romane de mâna a șaptea, până-l faci să creadă, fără să știe prea bine de ce, că „dragostea“ nici nu are stavile și nici nu mai are nevoie de altceva pentru a-l înnobila pe om. Credința asta nu e de prea mare folos, îți spun de-acum, pentru infidelități de ocazie; e însă rețeta ideală pentru adultere prelungite, „nobile“, romantice și tragice ce sfârșesc, dacă totul merge bine, cu crime și sinucideri. Dacă nu, tot e bună la ceva dacă-i pune pacientului pirostriile pe cap. Pentru că mariajul, deși e invenția Dușmanului, ne poate fi și nouă de folos. Trebuie să fie câteva domnișoare în cercul pacientului care să reușească să pună bețe-n roata vieții lui de creștin, numai să-l poți convinge să se însoare cu una dintre ele. Ține-mă, te rog, la curent cu chestiunea asta. Iar tu lămurește-te odată pentru totdeauna că starea de *îndrăgostire* nu e neapărat favorabilă în sine nici nouă, nici părții adverse. E pur și simplu

o situație din care și noi, și Dușmanul încercăm să tragem folos. Precum aproape toate cele care-i agită pe oameni, cum ar fi sănătatea și boala, bătrânețea și tinerețea, sau războiul și pacea, e și ea, din punctul de vedere al vieții spirituale, simplă materie brută.

Cu afecțiune, unchiul tău,
SFREDELIN

20

Dragul meu Amărel,

Mă nemulțumește grozav să văd că, pentru moment, Dușmanul a pus capăt în modul cel mai brutal atacurilor tale directe asupra castității pacientului. Ar fi trebuit să știi că în cele din urmă așa procedează El, și ar fi fost bine să te oprești înainte de a atinge punctul critic. N-ai făcut-o, și acum omul tău a descoperit, spre frustrarea noastră, adevărul că astfel de atacuri nu durează o veșnicie; prin urmare, nu vei mai putea pune la bătaie ceea ce, până la urmă, este una dintre cele mai bune arme ale noastre – credința ignoranților că n-au cum să scape de noi decât făcându-ne pe plac. Ai încercat, presupun, să-l convingi că abstinența e nesănătoasă?

Nu mi-ai spus încă nimic despre eventuale domnișoare prin preajma pacientului. Aș dori imediat un raport, pentru că, dacă nu-i putem împinge sexualitatea către necurățenie, cel puțin să-l ducă la solicitarea unui mariaj dezirabil. Între timp, aș vrea să-ți dau o idee despre tipul de femeie – vreau să spun tipul fizic – de care ar fi bine să se îndrăgostească,

asta dacă schema cu „îndrăgostirea“ e cea mai bună care ne-a rămas.

Desigur, asupra chestiunii au căderea să se pronunțe, în linii generale, spirite mult mai adânc plasate pe Scara Infernală decât suntem noi. E de competența acestor mari maeștri să dea, în fiecare epocă, direcția proastei orientări în ce privește „gustul“ sexual. Atelier de lucru propice le este, în genere, micul cerc de artiști populari, croitori, actrițe și directori de imagine care lansează tipul la modă. Scopul urmărit este de a-i ține cât mai departe unii de alții pe posibilii parteneri de ambele sexe care și-ar putea uni viețile spre propria lor propășire spirituală, fericire și înmulțire. Așa am reușit noi de secole bune încoace să dăm peste nas naturii, încât, de pildă, caracteristici cu totul neînsemnate ale masculului (cum ar fi barba) le-au putut deveni dezagreabile aproape tuturor femeilor – nici nu-ți închipui cât de importante sunt astfel de mărunțișuri. Cât privește gustul masculin, variații au fost mai multe. La un moment dat, am dat întâietate tipului statuar și aristocratic de frumusețe, pentru care dorința masculină se aprinde odată cu orgoliul, astfel încât sămânța rasei a prins rod în pântece dintre cele mai arogante și mai cheltuitoare. Altă dată am selectat tipul de o feminitate exagerată, anemic și limfatic, care merge mână în mână cu nerozia și lașitatea și, în general, cu falsitatea și micimea spiritului. În momentul de față, suntem pe versantul opus. Vremea valsului a trecut, și acum, odată cu voga jazzului, formăm ochiul bărbătesc pentru trupuri de

efeb. Fiind acesta un soi de frumusețe care mai curând piere decât oricare altul, reușim să împingem până la limită oroarea cronică de îmbătrânire a femelei (cu rezultate excelente) și să reducem din ce în ce mai mult dorința ei de a avea copii. Am obținut și ca societatea să accepte mult mai relaxat reprezentarea nudității aparente (și nu a celei reale) în artă și expunerea ei pe scenă și la plajă. Totul e o minciună, firește; în arta de consum siluetele sunt aduse din creion, iar femeile în carne și oase își strâng și-și coțopenesc toate cele în costumele lor de baie ca să arate mai suple și mai sportive și mai a băieței decât permite natura unei femei în toată puterea vârstei. În același timp, instruim lumea modernă să creadă că se comportă „onest" și „sănătos" și că se întoarce la natură. În consecință, îndreptăm din ce în ce mai mult aspirațiile bărbaților către ceva care nu există, asta pentru că ochiul capătă un rol din ce în ce mai important în evaluarea sexualității și tinde din ce în ce mai mult să pretindă imposibilul. Urmarea nu e greu de prevăzut!

Aceasta este strategia generală pentru momentul de față. Ai totuși libertatea ca, înăuntrul schemei de bază, să alegi una din două posibilități pentru orientarea dorințelor pacientului. Vei descoperi, dacă privești cu atenție în inima oricărui mascul uman, că imaginația îi e bântuită de cel puțin două tipuri de femei – o Venus terestră și una infernală – și că dorința lui diferă calitativ în funcție de obiectul ales. Una îi trezește genul de dorință care îl conduce în

mod natural spre terenul Dușmanului – genul care se amestecă ușor cu afecțiunea caldă, se supune cuminte ideii de căsătorie și se imprimă imediat cu acea strălucire a curtoaziei și naturaleței care ne e nouă atât de urâtă. Pe cealaltă o dorește cu brutalitate, și cu brutalitate își hrănește dorința: tipul acesta de femeie ori îl vindecă definitiv de însurătoare – și o poate face foarte ușor –, ori, dacă nu, va juca în ochii lui rolul de soață-sclavă, idol sau complice. Dragostea lui pentru primul tip poate aduce după sine ceea ce Dușmanul numește răul, dar numai în mod accidental; își va dori ca ea să nu fie nevasta altuia și va regreta că nu o poate iubi în mod legitim. În cazul celui de-al doilea tip, însă, răul gustat este exact ce-și dorește; este izul acid pe care-l caută. Pe chip îl vor încânta semnele de animalitate, sau bosumflarea, sau perfidia, sau cruzimea, iar la trup va aprecia lucruri care diferă flagrant de ceea ce numește în mod obișnuit frumusețe, lucruri pe care, cu mintea mai puțin înfierbântată, le poate chiar califica drept urâte, dar care, mulțumită artei tale, pot fi puse să ciupească la sânge coarda obsesiilor lui personale.

E foarte clar că Venus infernală e perfectă în rolul de prostituată sau amantă. Dar dacă omul tău e creștin și dacă i s-au băgat bine în cap prostii despre „dragostea“ nestăvilită și atoatecompensatoare, e de multe ori posibil să-l faci s-o ia de nevastă. Și te asigur că merită efortul. Va trebui să ștergi de pe listă, într-adevăr, promiscuitatea și viciul solitar; dar există și alte metode, mai puțin directe, de a

întoarce sexualitatea împotriva unui individ. De altfel, ele nu sunt numai eficiente, dar și de-a dreptul încântătoare; nefericirea astfel obținută e de soiul cel mai ales, și își păstrează foarte mult timp buchetul.

Cu afecțiune, unchiul tău,
SFREDELIN

21

Dragul meu Amărel,

Într-adevăr. Perioada în care îți supui pacientul la ispite sexuale e nemaipomenit de propice pentru a lansa și o ofensivă de gradul doi asupra irascibilității lui. Poate deveni chiar operațiunea principală, atâta vreme cât el o crede secundară. Dar și aici, precum în tot ce faci, cel mai bine îți vei pregăti ambuscada morală dacă mai întâi ai grijă să-i întuneci mintea.

Să știi că nu ghinionul pur și simplu îi înfurie pe oameni, ci ghinionul în care ei văd un ultragiu. Iar sentimentul ultragiului se naște odată cu senzația că o pretenție legitimă le-a fost refuzată. Prin urmare, cu cât pacientul va avea, la sugestia ta, mai multe pretenții de la viață, cu atât mai des se va simți rănit și, în consecință, cu atât mai mult îi va crește nemulțumirea. Vei fi observat că nimic nu-l enervează mai tare decât să vadă că i se răpește pe nepusă masă timpul care îi părea în întregime la dispoziția lui. E suficient să primească o vizită neanunțată (atunci când se pregătea pentru o seară liniștită) sau să se trezească pe cap cu vorbăreața

de soție a prietenului (atunci când aștepta un *tête-à-tête* cu prietenul) ca să fie scos din sărite. E adevărat că încă nu s-a înveninat și nici nu s-a lenevit într-atât încât astfel de solicitări minore să i se pară *în sine* insuportabile. Îl înfurie doar pentru că simte că îi este furat timpul care, zice el, îi aparține. Nu pregeta așadar să-i ții vie în minte propoziția, altfel curioasă, că „timpul meu este al meu, și al nimănui altcuiva". Cultivă-i sentimentul că începe fiecare zi ca posesor de drept al celor douăzeci și patru de ore. Fă-l să privească fiecare porțiune din această proprietate fie ca pe un soi de impozit exagerat, atunci când o datorează serviciului, fie ca pe o donație generoasă, atunci când o acordă îndatoririlor religioase. Dar ce nu va trebui nicicum să pună la îndoială e că suma totală din care se scad astfel de plăți este, într-un sens misterios, dreptul lui din naștere.

Te așteaptă o sarcină delicată. Premisa de la care nu vrem să se abată el este atât de absurdă, încât, dacă numai o dată ajunge s-o pună sub semnul întrebării, nici noi nu suntem în stare să aducem măcar o umbră de argument în favoarea ei. Omul nu poate nici să creeze, nici să țină pe loc o singură clipă; timpul îi este în întregime dăruit; la fel de bine ar putea să socoată soarele și luna drept acareturi personale. În plus, omul este, teoretic vorbind, pe de-a-ntregul în slujba Dușmanului; iar dacă Dușmanul i-s-ar înfățișa în trup și i-ar cere să i se dedice Lui în totalitate pentru o singură zi, omul nu ar zice nu. I-ar fi o mare ușurare dacă în acea zi n-ar avea altceva de făcut decât să îndure conversația unei femei zărghite; și cu atât mai ușurat, aproape des-

cumpănit, ar fi dacă, pentru o jumătate de oră din acea zi, Dușmanul i-ar spune: „Acum du-te și distrează-te.“ Ei bine, dacă apucă să se gândească măcar o secundă la premisa cu pricina, până și el va înțelege că la fel stau lucrurile, de fapt, cu fiecare zi. Așa că atunci când zic că e bine să nu se abată de la premisă, nu înseamnă în nici un caz că mă aștept să-i procuri argumente în apărarea ei. Așa ceva nu există. Sarcina ta e în întregime negativă. Nu-l lăsa să se gândească o clipă la ea. Învelește totul în beznă, așa încât simțul lui de proprietar al timpului să lucreze tăcut și neștiut din chiar inima negurii.

De altfel, simțul proprietății merită întotdeauna încurajat. Oamenii ridică în general tot felul de pretenții în sensul ăsta, spre uimirea egală a cerurilor și a genunii, iar noi nu avem decât să-i încurajăm. Mare parte din asaltul timpurilor moderne împotriva castității se trage din credința oamenilor că au drept de proprietate asupra trupurilor lor – acele vaste și periculoase domenii, pulsând de energia care a creat lumile, în care și-au găsit sălaș fără voia lor și de unde vor fi expulzați când și cum îi place Celuilalt! E ca și cum un prunc de os regesc căruia, din iubire, tatăl lui i-ar fi încredințat stăpânirea cu numele a vreunei provincii însemnate, aflată sub guvernarea efectivă a unor consilieri înțelepți, ar ajunge să-și închipuie că cetățile, pădurile și holdele sunt ale lui de drept, așa cum ale lui sunt și cuburile de construit din camera de joacă.

Simțul proprietății se hrănește nu doar cu mândrie, dar și cu proasta judecată. Așa că îi instruim să nu dea atenție diferitelor nuanțe ale particulei posesive – acele fine degradeuri de sens care merg

de la „ghetele mele“, prin „câinele meu“, „servitorul meu“, „nevasta mea“, „tatăl meu“, „stăpânul meu“ și „țara mea“, până la „Dumnezeul meu“. Nu-i greu să-i înveți să reducă toate variațiile la semnificația din „ghetele mele“: acel „al meu“ al proprietății. Încă de la grădiniță poate învăța copilul să înțeleagă prin „ursulețul meu“ *nu* obiectul imaginat al afecțiunii sale, cu care se află într-o relație specială (căci Dușmanul asta îi învață dacă nu suntem atenți), ci „ursulețul pe care pot să-l rup în bucăți dacă vreau“. Iar la celălalt capăt al ierarhiei, i-am învățat pe oameni să spună „Dumnezeul meu“ aproape cum ar zice „ghetele mele“, înțelegând prin asta „Dumnezeul de la care am pretenții în schimbul strălucitelor mele servicii și care poate fi exploatat de la amvon – Dumnezeul investițiilor mele“.

Dincolo de toate acestea, frumusețea e că, în fond, nici o ființă umană nu poate spune despre ceva că e „al său“ în sensul deplin posesiv al cuvântului. Într-un final, fie Tatăl Nostru, fie Dușmanul vor spune „al meu“ despre toate câte există, și în special despre fiecare om. Creaturile vor afla până la urmă, n-ai teamă, cui aparțin timpul lor, sufletele lor și trupurile lor – cu siguranță nu *lor*, orice s-ar întâmpla. Deocamdată Dușmanul spune, pedant, că totul este „al său“, pe baza argumentului avocățesc că El a creat totul. Tatăl Nostru speră ca la sfârșit să spună că „ale sale“ sunt toate într-un sens mult mai realist și mai dinamic: ca pradă de război.

Cu afecțiune, unchiul tău,
SFREDELIN

22

Dragul meu Amărel,

Și zici așa! Omul tău s-a îndrăgostit – și de dragoste mai păcătoasă nici că avea cum să dea –, iar fătuca nu apare deloc în raportul pe care mi l-ai trimis. Poate te-ar interesa să afli că mica neînțelegere cu poliția secretă, legată de unele exprimări mai libere dintr-o scrisoare de-a mea, pe care ai încercat tu s-o lămurești, s-a sfârșit cu bine. Dacă sperai ca astfel să-mi câștigi bunăvoința, te-ai înșelat amarnic. Vei plăti pentru gafa asta, așa cum vei plăti pentru toate celelalte. Deocamdată anexez aici o broșură proaspăt editată despre noua Casă de Corecție pentru Ispititorii Incompetenți. Ilustrațiile abundă, și n-ai să găsești un rând plictisitor în ea.

Am cercetat dosarul fetei și m-a apucat groaza de ce-am aflat. Nu că-i creștină, dar ce creștină – o viperușcă cu ochi lunecoși și zâmbet tâmp, care când scoate un cuvânt te minte-n față, o spălăcită și-o anostă cu mutră de șoarece, virgină până-n măduva oaselor. Scârboșenia! Mi se face silă. Se-mpute și se opărește până și dosarul de ea. M-apucă furia când văd cum s-a nemernicit lumea asta. Pe vremuri

am fi aruncat-o imediat în arenă. Pentru asta sunt făcute cele ca ea. Nu c-ar fi de prea mare folos și-acolo. O mironosiță cu două fețe (cunosc soiul) care ai zice că e gata să leșine doar la vederea unei picături de sânge, dar nu se codește să moară cu zâmbetul pe buze. O ipocrită cu brevet. Ai zice că nu-i în stare să omoare o muscă, dar te pune imediat la colț dacă o-ntărâți. Genul care mi-ar trage și *MIE* o săpuneală! O secătură de domnișorică de pension – care însă a căzut imediat în brațele fantelui ăstuia de mucava, ca orice animal care amușină vremea împerecherii. Și dacă Dușmanul se dă atâta în vânt după virginitate, de ce n-o trăsnește pentru restul – în loc să privească liniștit și c-un rânjet pe față?

Pentru că în sufletul Lui e un hedonist. Toate posturile și veghea și rugurile și crucile sunt doar butaforie. Sau un fel de spuma mării la mal. Pe când în larg, în largul mării Lui, acolo sunt valuri și valuri de plăcere. Nici nu face un secret din asta: la dreapta Lui stau „plăcerile veșnice". Groaznic! Cred că nu are nici cea mai vagă idee despre înaltul și austerul mister către care ne ridicăm noi prin Viziunea Mizerifică. E vulgar, Amărel. E un burghez din cap până-n picioare. Și-a umplut lumea de plăceri. Oamenii au ceva de făcut cât e ziua de lungă, fără ca El să trebuiască să-i supravegheze – dorm, se spală, mănâncă, beau, fac amor, se joacă, se roagă, muncesc. Noi nu ne putem folosi de nimic din toate astea până nu le *sucim* în vreun fel. Luptăm în condiții extrem de dezavantajoase. Nimic nu este în mod natural de partea noastră. (Nu că asta te-ar absolvi pe *tine* de vină. Am să mă ocup și de tine curând. Întot-

deauna m-ai urât, și te-ai obrăznicit de câte ori ai avut îndrăzneala.)

Așa că, firește, pacientul tău va ajunge să cunoască familia și pe apropiații acestei femei. Așa de greu ți-o fi fost să vezi că până și casa în care trăiește e un loc unde el nu ar fi trebuit niciodată să intre? Fiecare colțișor trăsnește de duhoarea aia ucigătoare. Până și grădinarul, care e cu ei de numai cinci ani, a început să se îmbibe. Oaspeții chiar, după o vizită de sfârșit de săptămână, duc cu ei ceva din miros când pleacă. S-a prins de câine, s-a prins și de pisică. Iar casa întreagă e plină de acest mister de nepătruns. Suntem siguri (e o chestiune de principii prime) că fiecare membru al familiei urmărește în vreun fel să profite de ceilalți – dar nu putem afla cum anume. Păstrează cu o gelozie demnă de Dușmanul Însuși secretul a ceea ce se ascunde de fapt în spatele acelei pretenții de iubire dezinteresată. Casa și grădina toată sunt un mare tărâm al obscenității. E îngrozitor cum seamănă cu felul în care un scriitor uman descria Raiul: „tărâmurile unde doar viață este și care, atunci când nu răsună a cânt, respiră liniște."

Cântul și liniștea – cât le detest pe amândouă! Să fim recunoscători că încă de când Tatăl Nostru a intrat în Iad – deși asta a fost în urmă cu un timp pe care oamenii, chiar măsurând în ani-lumină, nu l-ar putea exprima – nici un milimetru pătrat de spațiu infernal și nici o clipă din timpul infernal n-au fost încredințate vreuneia dintre aceste forțe abominabile, ci peste tot a domnit zgomotul – zgomotul, marele dinamism, expresia audibilă a tot ce este exuberant, intransigent și viril –, zgomot care, singur, ne

apără de aberațiile conștiinței, de îndoieli disperate și imposibile dorințe. Într-un final, vom transforma universul tot într-un mare zgomot. Deja am făcut pași mari în direcția asta pe pământ. Praful se va alege de muzicile și tăcerile Raiului, țăndări le facem. Recunosc, totuși, că încă nu am atins stridența necesară, suntem încă departe de așa ceva. Cercetările continuă. Iar acum ajung și la *tine*, nenorocit de –

(*Aici manuscrisul se întrerupe și continuă cu un alt scris.*)

Luat cu fierbințeala scrisului, se pare că m-am preschimbat fără să știu într-un miriapod. Așa încât am să dictez restul secretarului meu. Acum că transformarea e completă, văd bine că e vorba despre un fenomen periodic. Ceva zvonuri au ajuns și la urechile omenești, iar poetul pe nume Milton a dat o versiune distorsionată, însoțită de comentariul ridicol cum că astfel de metamorfoze sunt o „pedeapsă" impusă nouă de către Dușman. Un scriitor mai modern – căruia îi zice Pshaw sau așa ceva – a sesizat, totuși, adevărul. Transformarea pornește din interior și este manifestarea glorioasă a forței vitale pe care Tatăl Nostru ar adora-o dacă s-ar întâmpla să adore și altceva în afară de sine. În forma pe care o am acum, sunt și mai nerăbdător să te văd și să te aduc la pieptul meu, de unde să nu te mai dezlipești niciodată.

(Semnat) BROSCONEA
În numele Sublimității Sale Abisale,
Subsecretarul Sfredelin.

23

Dragul meu Amărel,

Această domnișoară și dezgustătoarea ei familie îi vor da de-acum posibilitatea pacientului să cunoască zilnic și mai mulți creștini – creștini foarte inteligenți pe deasupra. Mult timp de-acum înainte va fi aproape imposibil să-i *lipsim* viața de spiritualitate. Nu-i nimic; în cazul ăsta, va trebui să i-o *corupem.* Nu mă îndoiesc că ai exersat deseori transformarea în înger de lumină pe poligonul de antrenamente. A venit vremea s-o faci în fața Dușmanului. Lumea și Trupul nu ne-au ajutat prea mult; rămâne o a treia putere. Iar o reușită aici aduce mai multă glorie decât toate celelalte. Un sfânt corupt, un fariseu, un inchizitor sau un magician sunt mai pe plac Iadului decât un simplu tiran sau un dezmățat.

Cercetându-i pe noii prieteni ai pacientului tău, m-am gândit că cea mai bună zonă de atac e granița dintre teologie și politică. Câțiva dintre ei pun mare preț pe implicațiile sociale ale religiei lor. În sine, preocuparea ne e potrivnică; dar o putem întoarce în favoarea noastră.

Vei vedea că, după părerea multor scriitori politici de orientare creștină, creștinismul a luat-o pe căi greșite și s-a îndepărtat de doctrina fondatorului încă de la începuturi. Ideea ne poate ajuta dacă încurajăm, o dată în plus, concepția unui „Iisus istoric", de recuperat prin îndepărtarea „excrescențelor și pervertirilor" târzii, pentru ca astfel să poată fi corectată întreaga tradiție creștină. Printre membrii ultimei generații am încurajat construirea unui astfel de „Iisus istoric", pe linii liberale și umaniste; acum promovăm un nou „Iisus istoric", în termeni marxiști, catastrofici și revoluționari. Avantajele unor astfel de proiecte, pe care avem intenția să le actualizăm la fiecare treizeci de ani, aproximativ, sunt multiple. În primul rând, oricare dintre ele are potențialul de a canaliza devoțiunea umană spre ceva ce nu există, pentru că fiecare „Iisus istoric" este foarte puțin istoric. Documentele spun ce spun și nu pot fi adăugite; prin urmare, pentru fiece nou „Iisus istoric", mărturiile trebuie ajustate, suprimând unele lucruri, exagerând altele și punând la lucru acel soi de ipoteze (*strălucite*, cum i-am învățat pe oameni să le numească) pe care nimeni n-ar da doi bani în viața obișnuită, dar care sunt prea de ajuns ca să adune o recoltă întreagă de noi Napoleoni, noi Shakespeari și noi Swifți în cataloagele de toamnă ale oricărui editor. În al doilea rând, tipul ăsta de reconstrucție deduce importanța propriului ei „Iisus istoric" din cine știe ce teorie particulară căreia El i-ar fi fost, chipurile, inițiator. Iisus trebuie să fie un „mare om" în sensul modern al termenului – aflat la originea vreunei linii de gândire fantaste, excesive – un tip

ciudat, colportor de panacee. Distragem astfel mințile omenești de la ceea ce în adevăr este și a făcut El. Mai întâi Îl transformăm într-un simplu învățător, apoi camuflăm legătura de substanță dintre învățăturile Lui și cele ale celorlalți mari educatori morali. Oamenii nu trebuie să observe că toți marii moraliști sunt trimiși de Dușman nu pentru a le spune lucruri noi, ci pentru a le împrospăta memoria, pentru a reafirma platitudinile morale originare, împotriva eforturilor noastre de a le ține sub tăcere. Noi îi facem pe sofiști, Dușmanul vine cu un Socrate să le răspundă. Un al treilea scop pe care îl urmărim prin astfel de reconstrucții este să distrugem viața devoțională. În locul prezenței reale a Dușmanului, pe care omul o experimentează prin rugăciune și slujbă, aducem o părere, o figură cețoasă și îndepărtată care vorbea o limbă ciudată și care a murit cu mult timp în urmă. O asemenea bizarerie nu poate fi obiect de venerație. În locul creatorului adorat de creatură, vom avea curând un simplu lider aclamat de câte un partizan, și, într-un final, un personaj de marcă aprobat de vreun istoric scrupulos. În al patrulea rând, religia astfel practicată nu doar că distorsionează adevărul istoric prin imaginea pe care o dă lui Iisus, dar trădează istoria și într-un alt sens. Nici o națiune, și prea puțini indivizi, sunt primiți cu adevărat în rândurile Dușmanului datorită studiului istoric al biografiei lui Iisus luată doar ca biografie. Asta pentru că, într-adevăr, oamenii nu au acces la toate materialele necesare pentru o biografie completă. Primele convertiri s-au datorat unui singur fapt istoric (Învierea) și unei singure doctrine

teologice (Mântuirea), care răspundeau unei noțiuni a păcatului pe care oamenii o aveau deja – e vorba de păcat, și nu de vreo nouă lege fantezistă aruncată pe piață de vreun „mare om“, ci vechea, plata și universala lege morală despre care le vorbiseră deja mamele și doicile lor. „Scripturile“ vin mai târziu, și ele au fost scrise nu pentru a forma creștini, ci pentru a-i edifica pe creștinii deja formați.

Așa că orice „Iisus istoric“, oricât de periculos ne-ar putea părea El într-un moment sau altul, este oricând de încurajat. În ce privește conexiunea generală dintre creștinism și politică, poziția noastră e ceva mai delicată. Nu ne dorim în nici un caz ca oamenii să-și conducă viața politică după principii creștine, fiindcă o societate care se poate numi cu adevărat dreaptă ar fi pentru noi un dezastru de proporții. În același timp, ne dorim foarte tare ca oamenii să trateze creștinismul ca pe un mijloc; e de preferat, firește, să-l folosească drept mijloc pentru propriile lor avantaje personale, dar, dacă asta nu se poate, merge și ca mijloc pentru orice altceva – chiar și pentru dreptatea socială. Ce urmărim e ca omul să înceapă prin a prețui dreptatea socială fiindcă așa-i cere Dușmanul, pentru ca apoi să-l aducem în situația de a cultiva creștinismul în vederea dreptății sociale. Nu uita că Dușmanul nu permite să fie folosit ca simplu instrument. Oamenii sau națiunile care își fac un scop din a reînvia credința pentru asigurarea unei societăți drepte s-ar putea chinui la fel de bine să folosească scara Raiului drept scurtătură spre cea mai apropiată farmacie. Din fericire, în privința asta oame-

nii se lasă foarte ușor duși cu zăhărelul. Chiar răsfoiam mai devreme un autor creștin și am dat peste un pasaj unde recomanda propria sa versiune de creștinism zicând că „doar o astfel de credință poate supraviețui ruinei vechilor culturi și nașterii de noi civilizații“. Vezi alunecarea de accent? „Credeți asta, nu pentru că e adevărat, ci pentru alte motive.“ Ăsta-i jocul.

Cu afecțiune, unchiul tău,
SFREDELIN

24

Dragul meu Amărel,

Din corespondența cu Pișcămâl, care se ocupă de tânăra pacientului tău, am început să înțeleg care este punctul ei slab. E vorba de un mic viciu ca o zgârietură discretă, ce se poate observa la aproape toate femeile care au crescut într-un cerc de oameni inteligenți, reuniți printr-o convingere bine definită; constă în siguranța de neclintit că neinițiații care nu împărtășesc aceeași convingere sunt indivizi incredibil de stupizi și de ridicoli. Bărbații, care au în mod obișnuit contacte cu acești neinițiați, nu gândesc astfel; siguranța lor, dacă se poate vorbi de așa ceva, e de altă natură. Pe când neclintirea ei, care, zice ea, se datorează credinței, nu e altceva decât aerul compact împrumutat de la mediul în care trăiește. Nu diferă, în fapt, prea mult de siguranța cu care ar fi afirmat, la vârsta de zece ani, că tipul de cuțite pentru pește folosit în casa tatălui ei este tipul potrivit, sau normal, sau „adevărat", pe când ce se găsește în casele vecinilor „nici nu sunt cuțite pentru pește". Reține, totuși, că elementul de ignoranță și naivitate este aici atât de pronunțat,

iar elementul de mândrie spirituală atât de minuscul, încât cu fata nu prea ne facem mari speranțe. Te-ai gândit însă cum ar putea fi pacientul adus sub influența ei?

Novicele e întotdeauna predispus la exagerări. Cel care s-a impus deja în societate e ultrarafinat, pe când tânărul învățăcel e pedant. În acest nou cerc, pacientul tău e un novice. În fiecare zi dă cu nasul acolo de o viață creștină de o calitate cum nici nu visa până deunăzi, și, în plus, privește totul ca printr-o lentilă magică, pentru că este îndrăgostit. E nerăbdător (iar Dușmanul îl presează) să imite și el calitatea. Ai putea oare să-l faci să imite, în loc, *defectul* iubitei lui și să se străduiască cu atâta sârg încât ceea ce la ea se poate trece cu vederea la el să devină cel mai puternic și mai impresionant dintre vicii – mândria spirituală?

Situația ne este întru totul favorabilă. După câte văd, e tentat să se mândrească cu tot felul de lucruri pe care le găsește în noul cerc, între care nu figurează neapărat și vocația lui creștină. E o societate mai bine educată, mai inteligentă și mai plăcută decât oricare alta pe care a frecventat-o până acum. Îl și bate gândul că i-ar aparține de drept. Sub influența „dragostei", se poate să se mai simtă încă nedemn de fată, dar e deja pe cale să renunțe la ideea că ar fi nedemn de ceilalți. Nici nu-i trece prin cap că i se iartă stângăciile doar din bunăvoință și că lumea se poartă frumos cu el pentru că e de-acum membru al familiei. Nici nu visează cât de evident e pentru ceilalți că mare parte din ce spune și gândește e simplu ecou a ce aude de la ei. Încă și mai

puțin bănuiește cât de mult din încântarea lui de a fi printre ei se datorează aurei erotice cu care fata învăluie pentru el tot ce o înconjoară. Își închipuie că le apreciază felul de a vorbi și stilul de viață mulțumită vreunei armonii spirituale împărtășite, când, în realitate, distanța ce-i separă de el e atât de mare, încât, dacă n-ar fi îndrăgostit, n-ar putea decât să respingă, perplex, tot ce admiră acum, entuziast. E ca un hăitaș căruia i-ar trece prin minte că înțelege armele de foc doar pentru că instinctul vânătorii și iubirea pentru stăpânul său îl țin aproape de împușcături!

Aici ai tu șansa să intervii. În timp ce Dușmanul pune în joc atracția sexuală și societatea unor persoane foarte plăcute, superior devotate Lui, pentru a-l trage pe barbar în sus, către paliere la care altfel nu ar fi ajuns niciodată, sarcina ta e să-l faci să simtă că și-a găsit astfel palierul *lui* – că acești oameni sunt „genul lui" și că, învârtindu-se printre ei, se învârte de fapt în propria bătătură. Orice altă societate îi va părea teribil de anostă; asta, în parte, pentru că aproape orice grup la care ar putea avea acces este, într-adevăr, mult mai puțin amuzant, dar în și mai mare măsură pentru că ar trebui astfel să se lipsească de farmecele tinerei femei. Învață-l să ia acest contrast dintre cercul care îl încântă și cercul care îl plictisește drept diferență între creștini și necredincioși. Trebuie să aibă sentimentul (care ar fi bine să rămână neformulat) că „noi, creștinii, suntem atât de speciali"; iar prin „noi, creștinii" trebuie să înțeleagă, fără să-și dea seama, „noi și-ai noștri"; iar prin „noi și-ai noștri" trebuie să înțeleagă

nu „oamenii care, prin bunăvoința și generozitatea lor, m-au acceptat și pe mine“, ci „oamenii cu care am tot dreptul să mă însoțesc“.

Succesul tău depinde de cât de tulbure îi va rămâne lui situația. Dacă încerci să-l faci să se mândrească explicit și articulat că e creștin, probabil că-l vei pierde; avertismentele Dușmanului le cunoaște oricine. Dacă, dimpotrivă, îl faci să renunțe cu totul la ideea cu „noi, creștinii“ și să se complacă în intimitatea lui „noi și-ai noștri“, ai să obții nu vrednică mândrie spirituală, ci simplă vanitate socială, care, prin comparație, e o biată tinichea, un păcat cât o furnică. Cel mai bine e să-i strecori în orice gând adierea șireată a mulțumirii de sine și să nu-l lași nici un moment să se întrebe: „Pentru *ce* anume sunt așa de mulțumit?“ Ideea că e în miezul lucrurilor, că ia parte la un secret, îi surâde foarte tare. Un punct sensibil care trebuie zgândărit. Folosește influența fetei în momentele când se prostește ea mai tare și învață-l să-și ia un aer *amuzat* ori de câte ori aude ce spun necredincioșii. Unele teorii de care e posibil să dea prin cercurile creștine moderne ne pot fi aici de folos; vreau să zic, acele teorii care văd venind speranța pentru societate de la un cerc privilegiat de „clerici“ – o minoritate instruită de teocrați. N-are-a face dacă astfel de teorii sunt adevărate sau false; important e că dau religiei creștine o aură de mister în care el se va simți inițiat.

Te-aș ruga să nu-ți mai umpli scrisorile cu tot felul de prostii despre războiul ăsta european. Deznodământul lui e, firește, important, dar toată chestiunea e de competența Înaltului Comandament.

Nu mă interesează câtuși de puțin să aflu câți oameni au fost omorâți de bombe în Anglia. În ce stare de spirit erau când au murit, pot afla și de aici, de la birou. Iar că aveau să moară odată și-odată, știam deja. Vezi-ți, te rog, de treaba ta.

Cu afecțiune, unchiul tău,
SFREDELIN

25

Dragul meu Amărel,

Problema cea mare cu grupul în care se învârte pacientul tău e că este creștin *și atât*. Au cu toții interesele lor personale, e adevărat, dar ce-i unește rămâne creștinismul și nimic mai mult. Ce ne trebuie nouă, dacă nu se poate altfel și oamenii se fac creștini, e să nu treacă de starea pe care o numesc „creștinismul și". Știi la ce mă refer – Creștinismul și Criza, Creștinismul și Noua Psihologie, Creștinismul și Noua Ordine, Creștinismul și Vindecarea prin Credință, Creștinismul și Cercetarea Psihică, Creștinismul și Vegetarianismul, Creștinismul și Reforma Scrisului. Dacă trebuie să fie creștini, măcar să mai fie și altceva pe deasupra. Să îmbrățișeze, în locul credinței în sine, vreo modă cu nuanță creștină. Trebuie lucrat asupra ororii pe care Unul și Același Lucru o provoacă oamenilor.

Oroarea față de unul și același lucru se numără printre cele mai valoroase pasiuni pe care le-am insuflat inimii omenești – sursă nesecată de erezie în religie, de nechibzuință în sfaturi, de infidelitate în mariaj și inconstanță în prietenie. Oamenii trăiesc

în timp și experimentează realitatea bucată cu bucată. Prin urmare, pentru a cunoaște mai mult din ea, trebuie să cunoască multe lucruri diferite; cu alte cuvinte, trebuie să treacă prin schimbări. Și de vreme ce au nevoie de schimbare, Dușmanul (un hedonist în sinea Lui) le-a făcut schimbarea plăcută, așa cum plăcut le-a făcut și mâncatul. Dar pentru că nu vrea nici ca ei să facă din schimbare un scop (așa cum nici mâncatul nu trebuie să devină unul), le-a pus în balanță înclinația către schimbare cu înclinația către permanență. A făcut în așa fel încât să le mulțumească ambele apetituri, împreună, chiar înăuntrul lumii create, prin acea înlănțuire de schimbare și permanență pe care o numim ritm. Le-a dat anotimpurile, fiecare anotimp părând să fie altfel și totuși același în fiecare an, așa încât primăvara, de pildă, e mereu primită ca o noutate și totuși mereu resimțită ca revenire a unui timp imemorial. În Biserică le-a dat anul liturgic: trec de la post la sărbătoare, dar e aceeași sărbătoare ca în anul de dinainte.

Noi, pe de altă parte, așa cum din plăcerea mâncatului obținem, prin exagerare, lăcomia, tot astfel putem transforma gustul schimbării în sete pentru noutatea absolută. Doar că aici e nevoie de intervenție permanentă. Un moment de neatenție, și oamenii vor fi nu doar mulțumiți, ci entuziasmați de-a dreptul să simtă amestecul de nou și familiar din fulgii de zăpadă ce cad iarna *asta*, din soarele care răsare în dimineața *asta*, din plăcinta cu prune pregătită pentru Crăciunul de anul *ăsta*. Și copiii trebuie instruiți, căci altfel, mai mult decât jocul și anotimpul n-au să-și dorească, fericiți să adune

castane toamna și vara să joace șotron. Or, nu putem alimenta setea aceasta pentru infinita, altfel zis aritmica schimbare decât prin eforturi neîncetate.

Goana după nou aduce după sine mai multe avantaje. În primul rând, scade plăcerea și crește dorința. Plăcerea noului este, prin chiar natura sa, mai predispusă decât oricare alta la diminuarea prin repetiție. În plus, noutatea mereu împrospătată costă bani, așa încât dorința de a o avea se bizuie fie pe avariție, fie pe nefericire, fie pe amândouă. Și apoi, cu cât e mai vorace dorința, cu atât va epuiza ea mai curând toate sursele inocente de plăcere și va trece la cele pe care Dușmanul le interzice. Astfel, alimentând oroarea față de unul și același lucru, am obținut de curând ca artele, de pildă, să ne fie mai puțin potrivnice decât, aș zice, în orice altă epocă, dat fiind că acum artiștii de tot felul, cu pretenții de artă înaltă sau fără, experimentează în fiecare zi noi și noi forme ce mizează pe excesul de lascivitate, de nebunie, cruzime sau aroganță. În sfârșit, de pofta noului nu ne putem lipsi dacă e să susținem diversele curente și mode.

Modele în gândire sunt bune ca să le distragă oamenilor atenția de la pericolele reale care le stau în față. Noi dăm tonul patosului de moment cu care fiecare generație se ridică împotriva acelor vicii de care are cel mai puțin a se teme și aplaudă virtutea din imediata apropiere a viciului pe care vrem să-l răspândim. Închipuie-ți-i alergând de colo colo încercând să țină piept potopului cu stingătoarele de incendiu și îngrămădindu-se pe partea bărcii care e deja cu marginea sub apă. Îi facem, de pildă, să

înceapă să se agite împotriva entuziasmului religios și să-i expună pericolele în chiar momentul când lumea se destinde și preferă să se bucure, călduț, de cele lumești. Un secol mai târziu, bântuiți de patimi byroniene și beți de emoții, îi facem să peroreze împotriva nenorocirilor pe care le aduce „rațiunea" seacă. Vremile dedate cruzimii își iau măsuri împotriva sentimentalismului, cele leneșe și debile împotriva respectabilității, iar cele lascive împotriva puritanismului; iar atunci când cu mic, cu mare se iau la întrecere care să fie sclav, care tiran, înălțăm în mijlocul pieței marea sperietoare a liberalismului.

Dar performanța supremă e să ridicăm această oroare față de unul și același lucru la rangul de filozofie, așa încât smintirea minții să ducă la coruperea voinței. De mare ajutor ne e aici preocuparea generală a gândirii europene moderne (unde am avut și noi un cuvânt de spus) pentru evoluție și istorie. Dușmanul iubește platitudinile. Din câte văd eu, se așteaptă ca, puși în fața unei posibile opțiuni, oamenii să întrebe lucruri elementare: E dreaptă? E prudentă? E posibilă? Dar dacă noi reușim să-i facem să se întrebe: „E oare în ton cu mișcarea generală a timpului? E progresivă sau reacționară? E pe direcția în care merge istoria?", atunci vor rata întrebările cu adevărat importante. În vreme ce la întrebările pe care și le pun ei nu există, firește, răspuns. Asta pentru că ei nu cunosc viitorul, iar felul cum va arăta viitorul depinde în mare măsură tocmai de acele alegeri pe care încearcă să le rezolve invocând viitorul. Așa încât, în timp ce ei se perpelesc cu mințile bâzâind în vid, ne vine nouă mult

mai ușor să ne strecurăm coada și să-i îmbrâncim pe calea pe care *noi* am ales-o pentru ei. Deja avem rezultate importante. Era o vreme când știau foarte bine că unele schimbări sunt spre mai bine, altele spre mai rău și altele indiferente. Judecată pe care am eliminat-o în mare parte. Pentru adjectivul descriptiv „neschimbat“ am pus în loc adjectivul emoțional „stagnant“. I-am învățat să vadă viitorul ca pe un tărâm al făgăduințelor la care doar eroii aleși de soartă au acces – iar nu ca pe ceva către care fiecare se îndreaptă în ritmul de șaizeci de minute pe oră, indiferent ce face și indiferent cine e.

Cu afecțiune, unchiul tău,
SFREDELIN

26

Dragul meu Amărel,

Ai dreptate; cât timp pacientul o curtează pe fată, nimic nu te împiedică să arunci sămânța din care, peste zece ani, va răsări o frumusețe de ură conjugală. Vraja dată de dorința amânată produce rezultate pe care oamenii le pot ușor lua drept semne ale iubirii. Profită de ambiguitatea cuvântului „dragoste“: lasă-i să creadă că dragostea le-a rezolvat probleme pe care, vrăjiți cum sunt, n-au făcut decât să le amâne sau să le treacă cu vederea. Atâta vreme cât rămân cu ceața pe ochi, ai toate șansele să pregătești răsadul pentru nemulțumiri care, în timp, vor deveni cronice.

Marea problemă vine cu „lipsa de egoism“. Te rog să observi, o dată în plus, admirabila lucrare a armei noastre filologice care a știut să impună lipsa de egoism, noțiune negativă, în locul generozității pozitive a Dușmanului. Mulțumită ei vei putea, de la bun început, să înveți omul să-i ajute pe alții nu pentru a-i ferici pe ei, ci ca să simtă că, dând de la el, e lipsit de egoism. Avem aici un important punct câștigat. De mare ajutor, atunci când părțile implicate

sunt de sexe opuse, ne este și felul diferit cum fiecare privește chestiunea, precum i-am învățat. În genere, prin lipsă de egoism femeia înțelege să se ocupe de problemele altora, iar bărbatul, să nu facă probleme altora. Urmează că o femeie care și-a dedicat deja mare parte din viață Dușmanului va sta pe capul altora cu mult mai mult sârg decât o poate face un bărbat, în afară de cei pe care Tatăl Nostru și i-a luat cu totul sub aripă. Și invers, un bărbat va trebui să petreacă mult timp în tabăra Dușmanului până când îl va apuca din senin dorința să le facă altora pe plac, așa cum ar face-o oricând o femeie dintre cele mai simple. Astfel, pe când femeia caută să se facă utilă, iar bărbatul să respecte drepturile celorlalți, și unul și altul ajung, fără vreun motiv aparent, să-l considere pe celălalt un monstru de egoism.

Pe lângă asemenea confuzii mai e loc și pentru altele. Vraja erotică creează un fel de negoț al mărinimiei în care fiecare se simte *cu adevărat* fericit să cedeze în fața dorințelor celuilalt. Ce mai știu ei e și că Dușmanul le cere să fie iubitori unul cu altul, ceea ce, în principiu, ar da rezultate similare. Ce trebuie să-i convingi tu e să-și facă o lege pentru întreaga lor viață conjugală din acest sacrificiu de sine reciproc; deocamdată el vine de la sine, sub puterea vrăjii, dar nu vor mai avea puterea să-l facă atunci când vraja se va destrăma și, odată cu ea, și orice urmă de mărinimie. N-au să vadă capcana, pentru că pe ochii lor stă un văl dublu, prin care dorința sexuală le apare drept dragoste și care în plus îi face să creadă că dorința va dura.

Odată ce lipsa de egoism va fi fost stabilită drept regulă oficială, publică sau personală – regulă pentru care resurse emoționale nu vor mai avea, iar resurse spirituale nu vor fi căpătat încă –, se vor observa consecințe dintre cele mai plăcute. În orice discuție asupra vreunei chestiuni care-i implică pe amândoi, va deveni obligatoriu pentru A să susțină presupusele dorințe ale lui B împotriva propriilor preferințe, în timp ce B va face același lucru în sens invers. Numai că dorințele reale ale unuia și altuia sunt cel mai adesea imposibil de aflat; cu puțin noroc, vor sfârși prin a face lucrul care nici unuia nu-i convine, asta în timp ce fiecare va trage aer în piept spunându-și că el și-a făcut datoria și că ar fi frumos din partea celuilalt să-i recunoască meritele și să mai lase de la el, deși nu-i prea vine a crede, că uite ce repede i-a fost acceptat sacrificiul. Mai târziu ai putea să-ți încerci puterile cu ceea ce îmi place să numesc „iluzia conflictului generos". Jocul se joacă cel mai bine cu mai mult de doi parteneri, de exemplu într-o familie cu copii mari. Se propune mai întâi un lucru total neînsemnat, de pildă ceaiul servit în grădină. Unul dintre participanți are grijă să le dea celorlalți de înțeles (deși nu în mod explicit) că el unul nu prea are chef, dar că, desigur, e gata să accepte, din pură „lipsă de egoism". Ceilalți își retrag imediat propunerea, aparent pentru a da și ei dovadă de „lipsă de egoism", dar în realitate pentru că n-au de gând să fie folosiți drept marionete pe care primul jucător să-și practice altruismele de doi bani. Dar nici el nu se lasă mai prejos și-i dă înainte cu „lipsa de

egoism“. Insistă să se supună „dorinței celorlalți“. Ei insistă să se supună dorințelor lui. Tensiunea crește. Curând, cineva va spune: „Ia mai lăsați-mă, eu nu mai beau nici un ceai!“, și așa se iscă o ceartă în toată regula, fiecare vărsându-și nervii în capul celuilalt. Înțelegi cum se face? Dacă fiecare și-ar fi mărturisit preferința reală, s-ar fi păstrat cu toții în limitele rațiunii și ale bunei-cuviințe. Dar pentru că rolurile sunt inversate și fiecare susține cauza celuilalt, veninul care îi năpădește atunci când țin cu tot dinadinsul să fie ca ei și cineva se pune de-a curmezișul (răutăți care se tot adună de zece ani încoace, de altfel) – toată amăreala asta devine neimportantă, sau cel puțin scuzabilă, în numele „lipsei de egoism“ oficiale sau personale de care dau dovadă în ceea ce fac. Fiecare își dă foarte bine seama cât de ieftină e „lipsa de egoism“ a adversarului și cât de falsă e situația în care încearcă să-i aducă pe toți; dar fiecare reușește să se simtă el însuși fără pată și totodată prost tratat, dând astfel măsura necinstei de care e în stare orice creatură umană.

Unul dintre ei a dat cândva dovadă de bun-simț zicând: „Dacă oamenii ar ști câtă vrajbă naște lipsa de egoism, nu ne-ar mai fi atât de des recomandată de la amvon“; și apoi: „E genul de femeie care trăiește pentru alții – cine sunt aceia se vede după căutătura lor hăituită.“ Și totul poate începe încă de la primele întâlniri amoroase. Un grăunte de egoism *real* e deseori mai puțin valoros, pe termen lung, pentru pierderea sufletului unui pacient decât primele semne de lipsă de egoism conștientă și elaborată, care la un moment dat vor duce la soiul

de hărțuire de care am vorbit. Poți presăra încă de pe acum ceva fire de falsitate de ambele părți, vreo umbră de ciudă că fata nu observă întotdeauna cât de mărinimos poate fi el. Așa ceva e de cultivat cu mare grijă; dar mai presus de toate nu-i lăsa pe ei să bage de seamă ce se întâmplă. Dacă în prostia lor tinerească le dă totuși prin cap ce-i așteaptă, mult nu mai au până să descopere că „dragostea" nu-i de ajuns, că de darul blândeții e într-adevăr nevoie și ei încă nu îl au, și că nici o lege exterioară nu-i poate lua locul. Tare aș vrea ca Pișcămâl să poată inventa ceva ca să mai taie din simțul ridicolului cu care e înzestrată fata.

Cu afecțiune, unchiul tău,
SFREDELIN

27

Dragul meu Amărel,

Deocamdată te descurci foarte prost. Că „dragostea“ e bună să-i fure mințile și să-l facă să uite de Dușman știm cu toții, dar din ce spui se vede cât de rău te folosești de ea, acum că în rugăciunile lui și-a făcut loc tocmai îngrijorarea pentru această nestatornicie și ușurătate a gândului. Asta înseamnă că ai cam scăpat hățurile din mâini. Când își dă seama că-i fuge mintea la cele amoroase sau la orice altceva, tu trebuie să-l îndemni să nu-și bată capul, ci să dea pur și simplu chestiunea la o parte prin puterea voinței, iar apoi să-și continue rugăciunea ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat. Fiindcă, odată ce își acceptă neatenția ca pe o problemă reală și cu *ea* vine în fața Dușmanului și din *ea* face tema principală a rugăciunilor și silințelor sale, atunci, departe de a fi obținut ceva, nu faci decât să strici totul: Orice lucru – chiar și un păcat – care în cele din urmă îl aduce mai aproape de Dușman nu poate să ne facă decât rău.

Iată ce ai putea să-ncerci. Acum că e îndrăgostit, i s-a năzărit ideea fericirii *pământești*: de unde și

o nouă urgență în rugăciunile lui petiționare – în legătură cu războiul și altele asemenea. E timpul să-i pui în față soiul de dificultăți intelectuale pe care le stârnește rugăciunea de acest tip. Falsa spiritualitate trebuie oricând încurajată. Seduși, în pioșenia lor de suprafață, de propoziția care spune că „lauda adusă Domnului și unirea cu El sunt adevărata rugăciune“, oamenii pot deseori cădea în gravă neascultare față de Dușman, care (în felul Lui plat, banal și neinteresant cu care ne-am obișnuit) le-a spus foarte clar să se roage pentru pâinea cea de toate zilele și pentru însănătoșirea celor bolnavi. Le vei ascunde negreșit faptul că rugăciunea pentru pâinea cea de toate zilele, interpretată într-un sens oricât de „spiritual“, nu e decât o jalbă dintre cele mai directe, așa cum și este, de altfel, în orice alt sens ai lua-o.

Dar fiindcă pacientul tău s-a molipsit de groaznicul obicei al ascultării, se va ține, probabil, de rugăciunile lui „directe“ orice-ai face tu. Poți, totuși, să-i faci zile negre strecurându-i bănuiala că practica e absurdă și că nu poate ajunge la nici un rezultat obiectiv. Nu uita să folosești argumentul de tipul „cap, câștig eu, pajură, pierzi tu“. Dacă lucrul pentru care se roagă nu se întâmplă, asta-i va fi o dovadă în plus că rugăciunile petiționare nu funcționează; dacă lucrul se întâmplă, îi va descoperi fără îndoială vreo cauză materială și va hotărî că „prin urmare, s-ar fi întâmplat oricum“ – așa încât o rugă împlinită va dovedi la fel de bine ca una refuzată că rugăciunile nu au nici un efect.

Ție unul, spirit fiind, îți va fi greu să înțelegi cum de ajunge omul la asemenea confuzii. Dar nu uita că el ia timpul drept realitate ultimă. Își închipuie că Dușmanul vede, ca și el, lucruri în prezent, că își aduce aminte de lucruri din trecut și că anticipează lucruri în viitor; sau chiar dacă pacientul pricepe că nu astfel vede El lucrurile, totuși, în adâncul inimii lui, își spune că asta nu-i decât o ciudățenie a modului Lui de percepție – în realitate nu crede (deși ar susține contrariul) că lucrurile cu adevărat sunt așa cum le vede Dușmanul! Dacă ai încerca să-i explici că rugăciunile omenești de azi îi folosesc Dușmanului, printre nenumărate alte elemente, ca să ajusteze starea vremii de mâine, ți-ar răspunde că Dușmanul știa dintotdeauna pentru ce au să se roage oamenii și că, prin urmare, rugăciunea lor nu din libertate a pornit, ci din predestinare. Ar adăuga că starea vremii dintr-o zi anume poate fi legată, printr-un șir de cauze, de creația originară a materiei înseși – că totul pornește, și de partea umană, și de cea materială, de la primul „Motor!". Ceea ce ar trebui să spună ne este nouă, desigur, mult mai clar. Unu, problema adaptării unei stări anumite a vremii la anumite rugăciuni oglindește pur și simplu – în două puncte ale percepției lui temporale – marea problemă a adaptării întregului univers spiritual la întregul univers corporal. Doi, creația, în totalitatea ei, operează în orice punct din spațiu și timp; altfel spus, cunoașterea limitată de care au parte oamenii îi obligă să perceapă actul creator, unic și autosuficient, ca pe o serie de evenimente succesive. *De ce* acest act creator lasă loc pentru liberul

lor arbitru este problema problemelor, secretul din spatele absurdităților Dușmanului în legătură cu „iubirea". *Cum* se întâmplă asta nu e însă deloc problematic; pentru că Dușmanul nu *prevede* felul cum omul va contribui liber la facerea viitorului, ci *vede* asta în prezentul Lui nețărmurit. Și, evident, a-l privi pe om făcând ceva nu înseamnă să-l determini să facă acel lucru.

S-ar putea argumenta că indivizi cărora le-a plăcut să-și bage nasul peste tot, cum ar fi, mai ales, Boețiu, au adus secretul la lumină. Dar în climatul intelectual pe care am reușit în sfârșit să-l impunem în întreaga Europă apuseană, lucrul nu ne încurcă prea tare. Doar studioșii mai citesc cărți vechi, dar și pe ei i-am pus la respect, încât acum, dintre toți oamenii, de la un studios te aștepți cel mai puțin să câștige înțelepciune din lecturile sale. Am reușit asta inculcându-le punctul de vedere istoric. Pe scurt, prin punctul de vedere istoric înțelegem că, atunci când un învățat întâlnește vreo afirmație într-un autor vechi, singura întrebare pe care nu și-o pune este dacă afirmația este sau nu adevărată. Ce întreabă el este cine l-a influențat pe autorul respectiv, în ce măsură este afirmația cu pricina coerentă cu ce spune autorul în alte cărți, ce fază anume din dezvoltarea autorului, sau din istoria generală a gândirii, ilustrează ea, cât de des a fost greșit interpretată (în special de către colegii învățatului în cauză), care a fost percepția critică în ultimii zece ani și care este „dezbaterea actuală asupra chestiunii". Încercarea de a-l privi pe autorul cel vechi ca pe o posibilă sursă de cunoaștere – adică

de a admite că ceea ce a spus el i-ar putea transforma gândurile și comportamentul – i-ar părea de o naivitate vecină cu prostia. Și de vreme ce nu putem înșela întreaga rasă umană în orice moment, e foarte important să ținem fiecare generație la distanță de toate celelalte; pentru că acolo unde studiul invită la dialogul între epoci, există întotdeauna pericolul ca erorile caracteristice uneia să fie corectate prin adevărurile caracteristice celeilalte. Dar, lăudat fie Tatăl Nostru și punctul de vedere istoric, marii învățați își trag acum la fel de puțin inspirația din trecut precum cel mai neșcolit mecanic pentru care „istoria e o cioacă".

Cu afecțiune, unchiul tău,
SFREDELIN

28

Dragul meu Amărel,

Când ți-am spus să nu-ți umpli scrisorile cu prostii despre război, ce voiam să zic era, firește, că n-am trebuință de rapsodiile tale infantile despre moartea oamenilor și distrugerea orașelor. Dar în măsura în care războiul influențează cu adevărat starea de spirit a pacientului, bineînțeles că vreau să aflu cât mai multe. Iar în privința asta dai dovadă de nemaipomenită obtuzitate. Mă anunți cu mare bucurie că se așteaptă raiduri masive deasupra orașului în care trăiește creatura. Din astea ai mai făcut, eu ți-am atras atenția, dar tu continui ca un netot ce ești – uiți de la mână până la gură ce e important, fiindcă orice suferință umană ți se urcă imediat la cap. N-ai mai auzit până acum că bombele omoară oameni? Și n-ai priceput că dacă pacientul moare în momentul ăsta nu ne alegem cu nimic? Până acum a reușit să scape de prieteniile lumești cu care l-ai momit; s-a „îndrăgostit“ de o creștină înveterată și e deocamdată imun la atacurile asupra castității; iar diversele metode prin care am încercat să-i corupem viața spirituală au dat greș. În momentul de față, când

războiul amenință să lovească dintr-un moment în altul și, drept urmare, numai la speranțe lumești nu-i stă mintea, concentrată ba pe salvare, ba pe fată, când se vede obligat să poarte grija vecinilor mai mult decât a făcut-o vreodată și descoperă că-i place mai mult decât se aștepta, când își „iese din fire", cum zic oamenii, și cu fiecare zi devine mai conștient că soarta îi stă în mâinile Dușmanului, va fi cu siguranță pierdut pentru noi dacă se întâmplă să fie ucis la noapte. Lucrul e atât de evident că mi-e și rușine să-l pun pe hârtie. Mă întreb câteodată dacă voi, necurații tineri, nu petreceți oare cam multe zile la rând în misiunile de ispitire – dacă nu vă paște cumva pericolul să vă molipsiți de sentimentele și valorile oamenilor printre care lucrați. La ei se explică de ce văd în moarte cel mai mare rău și în supraviețuire binele suprem. Pentru că așa i-am învățat. Dar noi, hai să nu ne lăsăm amețiți de propriile noastre slogane. Știu că sună ciudat să-ți spun că principalul tău scop în momentul de față este exact lucrul pentru care se roagă mama și iubita lui – adică siguranța lui trupească. Dar așa e; trebuie să ai grijă de el ca de ochii din cap. Dacă moare acum, îl pierzi. Dacă iese cu viață din război, mai sunt speranțe. Dușmanul l-a păzit până acum de tine și l-a scos teafăr din primul val de ispite. Dar de-acum înainte aliat ți-e timpul însuși, numai să aibă zile. Anii lungi și monotoni ce-i vor presăra vârsta de mijloc și cu împliniri, și cu necazuri sunt un excelent teren de campanie. Vezi tu, creaturilor le vine așa de greu să *persevereze*. Rutina înfruntării necazurilor, măcinarea treptată

a iubirilor și speranțelor de tinerețe, disperarea surdă (de-abia resimțită ca durere) de a trebui să reziste mereu și mereu ispitelor cronice, cu care i-am învins de fiecare dată, uscăciunea cu care le împovărăm viețile și fonfăiala resentimentară cu care îi învățăm să îi răspundă – toate acestea sunt admirabile ocazii pentru stoarcerea și secătuirea sufletului uman. Dacă, dimpotrivă, anii vârstei de mijloc îi aduc împliniri, suntem într-o poziție și mai bună. Prosperitatea leagă omul de lume. Simte că „își găsește locul în ea“, când, în realitate, lumea își găsește locul în el. Reputația din ce în ce mai bună, cercul din ce în ce mai mare de cunoștințe, sentimentul propriei importanțe, presiunea crescândă a unei munci care îl absoarbe și-l mulțumește îi dau, împreună, senzația că e acasă printre cele pământești, și exact asta ne și dorim. Vei observa că în genere tinerii sunt mult mai puțin speriați de moarte decât maturii și bătrânii.

Adevărul e că Dușmanul, pentru că a avut fantezia să sortească niște biete animale vieții în lumea Lui eternă, le-a și păzit cât mai bine de pericolul de a se simți acasă oriunde altundeva. Motiv pentru care noi ne vedem deseori nevoiți să dorim viață lungă pacienților noștri; la șaptezeci de ani omul nu e deloc prea bătrân ca să-i smulgem sufletul din ceruri și să-l legăm puternic de pământ. Cât sunt tineri, ne trezim de multe ori că o iau razna într-o clipă. Chiar dacă reușim să le ținem ascunsă formula explicită a religiei, imprevizibilele zboruri ale fanteziei, muzicii și poeziei – e de ajuns doar chipul unei fete, cântecul unei păsări sau priveliștea

orizontului – ne dau totdeauna schelăria peste cap. Nici prin *gând* nu le trece să urmărească susținut vreo carieră, să cultive relații sau să țină seama de propria siguranță. Atât de nesecat le e apetitul pentru ceruri, încât, până una alta, cel mai sigur îi putem lega de pământ făcându-i să creadă că pământul se poate preschimba în cer într-un viitor anume prin intermediul politicii, eugeniei, „științei", psihologiei, sau mai știu eu ce. Adevărata dependență de lume se construiește în timp – asistată, firește, de morbul mândriei, pentru că îi învățăm să creadă că înțelepciunea, maturitatea și experiența se capătă doar atunci când începe să miroasă a moarte. *Experiența*, de altfel, în sensul anume în care îi învățăm să folosească termenul, este un cuvânt foarte folositor. Un mare filozof de-al lor aproape că ne-a trădat secretul atunci când spunea că, în ce privește virtutea, „experiența este mama înșelăciunii"; dar mulțumită noilor mode și, desigur, punctului de vedere istoric, cartea cu pricina nu mai interesează aproape pe nimeni.

Cât de valoros e timpul pentru noi se vede din faptul că Dușmanul ne acordă atât de puțin din el. Majoritatea rasei umane moare la o vârstă fragedă; dintre cei care supraviețuiesc, mulți mor la anii tinereții. Este evident că, pentru El, nașterea omenească e importantă mai ales ca pregătire pentru moartea omenească, iar moartea contează numai ca deschizătoare de porți către viața cealaltă. Nouă ni se permite să lucrăm doar asupra unei porțiuni minoritare a rasei, căci ceea ce oamenii numesc „viață normală" e doar o excepție. Planul Lui, se pare, este ca un

număr – altfel, foarte mic – dintre animalele umane cu care își populează cerurile să treacă mai întâi prin experiența confruntării cu noi, din care să iasă victorioși la capătul a șaizeci sau șaptezeci de ani. Foarte bine, înseamnă că ăsta e spațiul nostru de manevră. Cu cât e mai restrâns, cu atât mai bine trebuie să ne folosim de el. În orice caz, fă ce-oi face, dar ai grijă ca pacientul să nu pățească nimic.

Cu afecțiune, unchiul tău,
SFREDELIN

29

Dragul meu Amărel,

Nu mai încape îndoială că specia germană are să bombardeze orașul pacientului tău și putem fi siguri că datoria îl va ține aproape de inima pericolului: e timpul să ne gândim cum să procedăm mai bine. Ne interesează mai mult lașitatea – ori curajul, cu mândria aferentă – sau ura împotriva nemților?

Mi-e teamă că nu are nici un rost să încercăm să facem din el un curajos. Departamentul nostru de cercetare nu a descoperit încă (deși ne așteptăm curând la rezultate) cum se pot obține virtuțile, *oricare* ar fi ele. E un grav handicap. Marile ticăloșii se susțin și printr-un dram de virtute. Ce-ar fi fost Atila fără curajul lui, sau Shylock fără refuzul de a se lăsa pradă cărnii? Dar pentru că nu putem furniza noi înșine asemenea calități, nu avem decât să ne folosim de cele furnizate de Dușman – ceea ce înseamnă să nu i-i luăm cu totul de sub oblăduire pe aceia care ne sunt nouă devotați. Aranjamentul e foarte nesatisfăcător, dar sper ca într-o zi să ne putem descurca mai bine.

Cu ura nu avem probleme. Tensiunea la care zgomotul, pericolul și oboseala supun nervii omenești îi face sensibili la orice emoție violentă: tot ce avem de făcut este să dăm acestei sensibilități orientarea care ne convine. Dacă vocea conștiinței se ridică împotrivă, servește-i raționamente confuze. Îndeamnă-l să-și spună că se umple de ură nu pentru sine, ci în numele femeilor și al copiilor care suferă, că datoria creștinului e să-și ierte propriii dușmani, nu pe ai altora. Cu alte cuvinte, fă-l să se considere suficient de implicat în viața femeilor și a copiilor pentru a simți ură în numele lor, dar *nu* suficient de implicat pentru a-i privi pe dușmanii lor ca pe ai lui însuși și, astfel, pentru a-i putea ierta.

Ura cel mai bine se combină cu frica. Dintre toate viciile, singură lașitatea provoacă suferință neamestecată – oribilă când o anticipezi, oribilă când o simți, oribilă când îți aduci aminte de ea; ura are plăcerile ei. Astfel încât ea este deseori *compensația* pe care un om înspăimântat și-o oferă în schimbul mizeriilor fricii. Cu cât se teme mai tare, cu atât mai înverșunat va urî. Ura este, de asemenea, un excelent antidot pentru rușine. Iar dragostea pentru semen foarte tare-i va slăbi dacă mai întâi îl faci să-și piardă curajul.

Aici trebuie lucrat cu mare finețe. De aproape toate viciile i-am făcut pe oameni să se mândrească, dar nu de lașitate. Ori de câte ori eram foarte aproape, Dușmanul a îngăduit câte un război, un cutremur de pământ sau altă asemenea calamitate, încât deodată curajul devenea atât de iubit și lăudat până

și în ochii creaturilor, încât toată munca noastră se ducea de râpă – și iată cum a mai rămas măcar un viciu de care să le fie cu adevărat rușine. Cu lașitatea trebuie să avem așadar grijă să nu le inducă tocmai ea conștiința adevărată a propriei nimicnicii, și astfel să-i arunce în brațele căinței și smereniei. De altfel, în ultimul război, mii de oameni și-au privit în față lașitatea și astfel au putut descoperi pentru întâia dată anvergura morală a lumii. Pe timp de pace le putem ascunde multora dintre ei chestiunea binelui și răului; dar sub amenințarea pericolului, problema li se pune atât de violent încât nici măcar noi nu le mai putem abate privirile. Avem în față o dilemă de proporții. Dacă încurajăm dragostea și dreptatea printre oameni, jucăm fără ocoliș cartea Dușmanului; iar dacă îi sfătuim contrariul, mai devreme sau mai târziu se va ajunge (pentru că El permite să se ajungă) la război sau la revoluție, iar atunci întrebarea de neocolit privitoare la lașitate și curaj îi poate trezi cu miile din lâncezeala morală.

Acesta trebuie să fie, într-adevăr, unul dintre motivele pentru care Dușmanul a creat o lume primejdioasă – o lume în care alegerile morale țin capul de afiș. Pacientul vede la fel de bine ca tine că, departe de a fi pur și simplu *o* virtute printre altele, curajul este forma pe care fiecare virtute o ia în momentul încercării, ceea ce echivalează cu momentul celui mai înalt grad de realitate. Castitatea, sinceritatea ori mila care dau înapoi în fața pericolului se pot numi astfel doar în anumite condiții. Pilat s-a arătat milos atât cât n-a fost riscant s-o facă.

Prin urmare, dacă mizăm pe lașitate, ceva câștigăm, dar la fel de mult pierdem; e posibil ca pacientul să afle prea multe despre sine însuși! Nu neg, putem încerca foarte bine nu să cloroformizăm rușinea, ci să o adâncim, și astfel să obținem disperarea. Ăsta ar fi un mare triumf. Ar arăta că omul crezuse și acceptase ca Dușmanul să-i ierte păcatele doar pentru că el nu le simțea întreaga încărcătură de păcat – că, în ce privește singurul viciu pe care îl înțelege cu adevărat în toată nemernicia lui, nu poate căuta Mila și nici nu-i poate recunoaște lucrarea. Mă tem însă că l-ai lăsat să absoarbă deja prea mult din școala Dușmanului, și acum știe că disperarea e un păcat mai mare decât oricare dintre păcatele care o provoacă.

Cât despre detaliile tehnice ale ispitei lașității, nu cred că e nevoie să spun prea multe. Important de știut e că, în general, teama crește odată cu precauțiile. Totuși, când precauțiile sunt stabilite în mod oficial, curând devin o chestiune de rutină, și efectul fricii dispare. Ce trebuie tu să faci e să-i infiltrezi în minte (pe lângă intenția conștientă de a-și face datoria) o vagă idee despre tot felul de lucruri pe care are și nu are voie să le facă, *în interiorul* zonei delimitate de datorie – și asta îi va da un mai mare sentiment de siguranță. Șterge-i din minte regula simplă („Trebuie să stau aici și să fac asta și asta“) și propune-i alternative imaginare („Dacă A se întâmplă – deși sper din toată inima să nu –, atunci aș putea face B, și dacă lucrurile merg chiar prost, îmi rămâne oricum C“). Îi pot fi trezite și superstițiile, asta dacă nu le recunoaște ca atare. Ideea e

să-l faci să trăiască cu impresia că îi *rămâne oricum*, în afara Dușmanului și curajului pe care îl poate inspira El, *un punct de sprijin*, așa încât, în presupusul angajament necondiționat pentru îndeplinirea datoriei, să se deschidă nenumăratele breșe ale micilor lui reticențe inconștiente. Prin narațiunea expedientelor imaginare care ar împiedica lucrurile să „meargă chiar prost“, îi poți inculca, la acel nivel al voinței de care nu e conștient, convingerea că lucrurile *n-au cum* să meargă chiar prost. Apoi, în momentul când spaima îl ia în stăpânire și-i invadează nervii și mușchii, poți obține actul fatal, la care consimte înainte să-și dea seama ce urmărești. Căci, nu uita, *actul* lașității contează mai presus de toate; sentimentul fricii nu e în sine un păcat și, deși e o încântare pentru noi, prea mult nu ne ajută.

Cu afecțiune, unchiul tău,
SFREDELIN

30

Dragul meu Amărel,

Mă întreb câteodată dacă tu chiar crezi că ai fost trimis pe pământ în croazieră de plăcere. Înțeleg, și nu din jalnicul raport pe care l-ai scris fără pic de răspundere, ci din înștiințările Poliției Infernale, că în timpul primului raid pacientul s-a purtat cum nu se poate mai nesatisfăcător. I-a fost foarte frică și acum se acuză de lașitate, prin urmare nici vorbă de mândrie; în schimb a făcut tot ce-i cerea datoria și chiar mai mult decât atât. În fața unui asemenea dezastru, tot ce poți să mai obții de la el (ca să nu te faci de tot de rușine) e să se înfurie pe vreun câine care-i taie calea, să se apuce din greu de fumat sau să-și uite de vreo rugăciune. Ce crezi că rezolvi dacă te miorlăi cu greutățile tale? Dacă mergi pe ideea de „dreptate“ a Dușmanului și spui că șansele și intențiile tale ar trebui luate și ele în calcul, mi-e teamă că te expui fără probleme la acuza de erezie. În orice caz, îți va fi curând foarte clar că dreptatea Iadului se bazează pe considerații pur realiste și că se interesează numai și numai de rezultate. Ori aduci halca pe masă, ori treci tu la mezat.

Singurul pasaj demn de atenție din scrisoarea ta e acela în care spui că încă ar fi de așteptat rezultate de la oboseala pacientului. Asta nu-i rău. Dar n-are să-ți cadă în brațe fără să miști vreun deget. Nu-i *exclus* ca oboseala să aducă după sine o mare blândețe, liniștea minții și poate chiar dispoziții vizionare. Dacă ți-a fost dat să vezi nu de puține ori cum din oboseală unii dădeau în furie, răutate sau iritare, asta e pentru că s-au ocupat de ei ispititori de clasă. Paradoxul e că oboseala moderată invită mult mai bine la nestăpânire decât absoluta extenuare. Asta depinde în parte de cauze fizice, dar și de altceva. Nu simpla oboseală produce furia, ci solicitările neașteptate asupra unui om deja obosit. Când omul se așteaptă la ceva, curând ajunge să creadă că are dreptul să obțină acel ceva: sentimentul dezamăgirii poate fi transformat, cu prea puțină intervenție din partea noastră, într-un sentiment al ultragiului. Doar după ce omul s-a resemnat în fața iremediabilului, după ce a renunțat să-și mai găsească liniștea și a încetat să-și mai dorească ceva, fie și pentru următoarea jumătate de oră – doar atunci amenință epuizarea să se încarce de blândețe și de umilitate. Prin urmare, pentru a obține cele mai bune rezultate de pe urma oboselii pacientului, este necesar să-l hrănești cu speranțe false. Demonstrează-i că are motive să creadă că raidul aerian nu se va repeta. Fă-l să guste cu anticipație din odihna de care va avea parte în noaptea următoare, la el acasă. Se va simți nespus de sfârșit doar la gândul că nu mai e mult și totul se va termina; de obicei oamenii au senzația că n-ar mai fi putut suporta chinul exact

în momentul când criza se apropie de final, sau atunci când cred ei că se apropie de final. Aici, ca și în cazul lașității, e de evitat angajarea totală. Orice ar *spune*, important este să decidă în sinea lui că nu va putea suporta la infinit orice i s-ar întâmpla, ci doar „pentru o perioadă rezonabilă de timp" – iar rezonabilă să-i pară o perioadă mai scurtă decât e de așteptat să dureze încercarea. Nu e nevoie să fie *mult* mai scurtă; în cazul atacurilor asupra răbdării, castității și îndurării, amuzamentul stă în a-l face pe om să cedeze tocmai când (numai de-ar fi știut) mai avea puțin și scăpa.

Nu știu dacă sunt șanse să o întâlnească pe fată în momentele de epuizare. Dacă da, ai grijă să te folosești din plin de faptul că, până la un anumit punct, oboseala le face pe femei să vorbească mai mult, iar pe bărbați mai puțin. Până și îndrăgostiții ajung să-și poarte pică din așa ceva.

Nu cred că scenele la care e acum martor pot fi folosite drept material pentru un atac de ordin *intelectual* asupra credinței lui – gafele tale de până acum au îndepărtat total posibilitatea. Există însă un tip de atac asupra emoțiilor care încă mai poate fi încercat. E vorba de a-l face să *simtă*, atunci când îi cad sub ochi rămășițe omenești lipite de vreun zid, că „așa arată lumea *cu adevărat*" și că toată religia lui nu e decât o invenție. Vei observa că le-am dereglat complet capacitatea de a înțelege sensul cuvântului „adevărat". Când vine vorba despre vreo experiență spirituală remarcabilă, își vor spune unii altora: „Ce s-a întâmplat *cu adevărat* e că ai auzit un fel de muzică într-o încăpere luminată"; aici,

„adevărat" înseamnă simplele date materiale, distincte de celelalte elemente ale experienței pe care au trăit-o. Pe de altă parte, vor spune: „Poți să vorbești mult și bine despre săritura de la înălțime, așezat în fotoliul tău confortabil, dar dacă nu te duci acolo sus n-ai cum să știi cum e *cu adevărat*": aici „adevărat" primește sensul opus, însemnând nu datele materiale (pe care le știu deja în timp ce discută chestiunea așezați în fotolii), ci efectul emoțional pe care acele date le pot avea asupra conștiinței umane. Ambele sensuri pot fi valide luate separat, dar sarcina noastră e să le punem să lucreze împreună, așa încât valoarea emoțională a cuvântului „adevărat" să se atașeze când unui sens, când celuilalt, după cum ne convine nouă. Regula generală pe care am stabilit-o destul de solid printre ei este că, în orice experiență care îi poate face să se simtă mai fericiți sau mai buni, datele materiale sunt „adevărate", pe când elementele spirituale sunt „subiective"; iar în orice experiență care îi poate descuraja sau corupe, elementele spirituale sunt singurele adevărate, iar a le ignora te face susceptibil de evazionism. Astfel, când cineva se naște, sângele și durerea sunt „adevărate", iar bucuria doar un punct de vedere subiectiv; când cineva moare, groaza și urâțenia sunt „adevăratul chip al morții". Caracterul urât al unei persoane detestate este „adevărat": abia atunci când urăști pe cineva îl vezi așa cum e în realitate, tocmai pentru că ești deziluzionat. Dar frumusețea unei persoane iubite e pur și simplu un văl subiectiv mascând „adevărata" cauză, care ar fi apetitul sexual sau interesul economic. Războaiele

și sărăcia sunt „cu adevărat“ oribile; pacea și bunăstarea sunt simple fapte materiale care se întâmplă să le trezească oamenilor anumite sentimente. Creaturile se acuză mereu între ele că vor „să se înfrupte, dar fructul să le rămână“; însă mulțumită eforturilor noastre, mult mai des se văd nevoite să plătească fructul fără să apuce să-l guste. Manipulat cum trebuie, pacientul va reuși fără probleme să judece emoția pe care o simte la vederea rămășițelor omenești ca pe o revelație a realității, iar reacția în fața unui copil fericit sau a unui cer senin ca pe un simplu sentiment.

Cu afecțiune, unchiul tău,
SFREDELIN

31

Dragul meu Amărel, drăguțul meu,

bombonica mea, sufletelul meu,

Cum se poate, acum când totul e pierdut, să mi te tângui și să mă întrebi dacă afecțiunea mea nu a fost cumva vorbă goală de la bun început? Nici gând de așa ceva! Să nu te îndoiești că dragostea mea pentru tine și dragostea ta pentru mine seamănă ca două picături de apă. Întotdeauna te-am dorit, așa cum și tu (prostule și amărâtule) m-ai dorit pe mine. Singura diferență e că eu sunt mai puternic. Cred că acum au să mi te livreze întreg; sau poate doar o bucată. Dacă te iubesc? Cum să nu! Așa pulpiță gustoasă mai rar.

Ai lăsat un suflet să-ți scape printre degete. Urletul de foame ațâțată după prada pierdută răsună chiar acum și se prăvălește pe toate treptele Împărăției Zgomotului, de tremură până și Tronul din Adânc. Mă îneacă furia când mă gândesc. Cât de bine știu ce s-a întâmplat în clipa când ți l-au smuls din brațe! Privirea i s-a limpezit brusc (nu-i așa?) când te-a văzut pentru prima dată – și a înțeles că până atunci parte din el era a ta – și a știut că de-acum

nu-l mai puteai atinge. Gândește-te numai (și fie acesta începutul agoniei tale) ce a simțit el în momentul acela; că a fost ca și cum îi căzuse coaja de pe o rană veche, ca și cum se scutura de o carapace monstruoasă, ca și cum se dezbrăca pe veci de o cămașă grea de sudoare și mizerie care i se lipise de piele. Pe Iad, destul ne chinuie să-i vedem în fiecare zi a vieții lor muritoare cum scot de pe ei hainele murdare și se bălăcesc în apă fierbinte mormăind de plăcere și întinzându-și mădularele. Ce să mai zic, atunci, de această despuiere finală, de această curățire completă?

Cu cât mă gândesc mai bine, cu atât mă îngrozesc mai tare. A scăpat așa de ieftin! Fără îndoieli sau temeri, fără verdict medical, fără sanatoriu, fără intervenție chirurgicală, fără false speranțe de viață; eliberare completă și instantanee. Pentru o clipă lumea întreagă părea să ne aparțină; șuierat de bombe, case prăbușite, mirosul greu și gustul explozibilului pe buze și în plămâni, picioare frânte de oboseală, inima înghețată de groază, creierul înăbușit de sânge, carnea chircită de durere; și în clipa următoare totul s-a spulberat, s-a dus ca un vis rău, fără să ne mai fie vreodată de folos. Nevrednicule care ești, te-au răpus și te-au dat de rușine! Ai băgat oare de seamă cât de firesc – ca și cum pentru asta s-ar fi născut – a intrat viermele târâtor în viața cea nouă? Cum toate îndoielile i s-au arătat, cât ai clipi din ochi, ridicole? Cât de bine știu ce-și spunea creatura! „Firește. Întotdeauna a fost așa. Ororile urmează mereu același curs, dau din rău în mai rău până ce te înghesuie ca-ntr-o gaură de

șarpe, și apoi, chiar în clipa în care te simți deja strivit, iată! ești scăpat din strânsoare și totul se îndreaptă dintr-odată. Extracția doare din ce în ce mai tare, și apoi dintele e scos. Visul se preschimbă în coșmar, și apoi te trezești. Mori o moarte și încă una, și apoi te afli dincolo de moarte. Cum m-am putut îndoi vreodată?"

În clipa în care te-a văzut pe tine, atunci i-a văzut și pe Ei. Știu foarte bine cum a fost. Ai dat înapoi împleticit, buimac și orbit, mai strivit de Ei decât l-a putut strivi pe el o bombă. Câtă degradare! – ca acest boț de noroi vâscos să-și ridice capul și să stea de vorbă cu spirite din fața cărora tu, spirit fiind, n-ai putut decât să te retragi cu spinarea încovoiată. Ai sperat, poate, că spaima și cutremurul în fața straniei lor priveliști au să-i amuțească bucuria. Dar asta-i toată blestemăția: pentru ochii muritorilor Ei sunt și străini, și nestrăini. Până în momentul acela nu avusese nici cea mai vagă idee despre cum arată Ei, ba chiar se îndoia că ar exista. Dar când i-a văzut, a știut că îi cunoștea dintotdeauna și a înțeles că fiecare dintre Ei i-a stat alături în multe clipe ale vieții când se crezuse singur, așa că acum le-a putut spune, fiecăruia în parte, nu „Cine *ești* tu?", ci „Deci *tu* erai în tot timpul ăsta". Tot ce sunt Ei și tot ce i-au spus în clipa întâlnirii a trezit amintiri. Vaga senzație că fusese înconjurat încă de mic de prieteni care i-au locuit singurătățile se explica acum, în sfârșit; acea cântare din inima fiecărei experiențe pure pe care memoria nu reușea să o rețină era acum în sfârșit recuperată. Recunoscându-i, a trecut dincolo de Ei și s-a eliberat, aproape

înainte ca mădularele trupului să-și găsească odihna. Numai tu ai rămas pe dinafară.

Și nu doar pe Ei i-a văzut; L-a văzut și pe El. Acest animal, această bucată de carne procreată într-un așternut și-a putut aținti ochii asupra Lui. Ceea ce pentru tine e foc care arde și orbește pentru el este acum lumină răcoroasă, limpezimea însăși, și i se arată în forma unui om. Ți-ar plăcea, dacă ai putea, să interpretezi prostrația pacientului în fața Prezenței, dispreţul de sine și deplina recunoaștere a păcatelor (da, Amărel, o recunoaștere mai clară decât ești chiar tu în stare) prin analogie cu paralizia sufocantă pe care o simți tu atunci când te izbește boarea fatală ce respiră din inima Raiului. Doar că e total lipsit de sens. Se poate ca dureri să mai aibă de suferit, dar sunt dureri pe care le primește bucuros. Nu le-ar da pe nici o plăcere pământească. Toate deliciile simțurilor, ale inimii sau intelectului cu care l-ai fi putut ispiti odată, până și deliciile virtuții înseși îi par acum, prin comparație, tot așa cum nurii îndoielnici ai unei târfe istovite trebuie să pară unui bărbat care află că femeia iubită, pe care a adorat-o toată viața și pe care o credea moartă, trăiește și se află acum în pragul ușii lui. A pășit acum în lumea în care durerea și plăcerea trec dincolo de orice graniță a finitudinii și unde toată aritmetica noastră cade. O dată în plus, stăm față în față cu inexplicabilul. Blestemele noastre cele mari sunt, în primul rând, ispititorii de doi bani ca tine și, în al doilea rând, neputința Departamentului nostru de Informații! De-am ști numai ce urmărește El cu adevărat! Vai și-amar dacă fără cunoașterea asta – altfel

o dulcegărie de care ne lipsim – nu e posibilă nici Puterea! Ajung uneori la disperare. Tot ce mă mai ține este convingerea că realismul nostru, intransigența noastră (în ciuda tuturor ispitelor) în fața balivernelor și prostiilor de tot soiul *trebuie* să aibă câștig de cauză într-un final. Dar până atunci am de încheiat niște conturi cu tine. Prea-sincer mă semnez,

Cu crescândă și vorace afecțiune,
unchiul tău, SFREDELIN

SFREDELIN PROPUNE O ÎNCHINARE

Prefață
la colecția de eseuri
Sfredelin propune o închinare

C.S. Lewis punea punct final acestei cărți cu puțin înainte de ziua în care s-a stins, 22 noiembrie 1963. E aproape în întregime dedicată religiei, iar eseurile provin din mai multe surse. Unele dintre ele au apărut în *They Asked for a Paper* (Geoffrey Bles, Londra, 1962), colecție care trata subiecte de literatură, etică și teologie. „Sfredelin propune o închinare" a fost inițial publicată în Marea Britanie ca parte a unei ediții hardcover cu titlul *The Screwtape Letters and Screwtape Proposes a Toast* (Geoffrey Bles, Londra, 1961). Includea „Sfaturile" originale, împreună cu „Închinarea" și o nouă prefață semnată de Lewis. Între timp, „Sfredelin propune o închinare" apăruse deja în Statele Unite, mai întâi ca articol în *The Saturday Evening Post* și apoi în 1960 într-o colecție hardcover, *The World's Last Night* (Hartcourt Brace and World, New York).

În noua prefață la *Sfaturile unui diavol bătrân către unul mai tânăr* și *Sfredelin propune o închinare*,

pe care am reprodus-o mai jos, Lewis arată cum s-a născut ideea „Închinării“. Ar fi total nepotrivit să citim cuvântarea ca pe încă una dintre scrisorile lui Sfredelin. E adevărat că întâlnim și aici ceea ce Lewis numea tehnica „ventrilocului diabolic“: ce e alb pentru Sfredelin e negru pentru noi, iar acolo unde el exultă noi trebuie să ne temem. Dar afinitatea cu *Sfaturile* se oprește la această structură formală. Scrisorile lui Sfredelin se ocupau mai ales de viața morală a unui individ; „Închinarea“ caută mai curând să lumineze mințile novicilor.

„A Slip of the Tongue“ (predică ținută la Magdalen College Chapel) apare într-o carte pentru prima dată. „The Inner Ring“ a fost conceput ca discurs memorial prezentat în 1944 la King's College, University of London; „Is Theology Poetry?“ și „On Obstinacy in Belief“ au fost amândouă texte ale unor conferințe ținute la Socratic Club, după care au apărut prima dată în numerele din 1944 și 1955, respectiv, ale revistei *Socratic Digest*. „Transposition“ este o versiune ceva mai elaborată a unei predici ținute la Mansfield College, Oxford; iar „The Weight of Glory“ este și el textul unei predici ținute în Biserica St Mary the Virgin din Oxford și apoi publicate de către SPCK. Toate aceste cinci eseuri au fost publicate prin bunăvoință în *They Asked for a Paper*. „Good Work and Good Works“ a apărut prima dată în *The Catholic Quarterly* și apoi în *The World's Last Night*.

La sfârșitul prefeței de la *They Asked for a Paper*, Lewis scria: „Pentru că aceste texte au fost compuse la diverse momente din ultimii douăzeci de ani,

unele pasaje le vor aminti cititorilor de lucrările mele mai târzii: ele sunt de fapt forme embrionare care le preced pe acestea din urmă. Mi-am îngăduit să mă las convins că astfel de suprapuneri nu constituie o obiecție fatală împotriva republicării lor." Suntem recunoscători că și-a îngăduit să se lase în același fel convins în vederea publicării acestei colecții paperback de eseuri pe teme religioase.

JOCELYN EASTON GIBB

Sfredelin propune o închinare

Am fost deseori încurajat să continui seria inițială a *Sfaturilor*, dar mulți ani de zile ideea nu mi-a surâs deloc. Deși textul a curs ca de la sine, mai puțină bucurie în a scrie ceva nu cred că am avut vreodată. Ușor a fost, fără îndoială, din simplul motiv că, odată inventată, tehnica scrisorilor diavolești își generează singură și în mod spontan urmarea, precum piticii și uriașii lui Swift sau filozofia medicală și etică din „Erewhon". Numai să-i dai ghes și te poartă liniștit preț de o mie de pagini. Dar deși nu mi-a fost greu să intru în jocul mental al atitudinii diavolești, nici prea tare nu m-am amuzat, sau cel puțin nu pentru multă vreme. Tensiunea mi-a produs un fel de crampă spirituală. Lumea în care trebuia să mă proiectez în timp ce vorbeam prin gura lui Sfredelin era tot o prăfoșenie și-un zgrunțur, o secătuială și-o scabie. Orice urmă de frumusețe, prospețime și jovialitate trebuia lăsată deoparte. Aproape că m-a dărâmat înainte să-i pun punct. I-ar fi dărâmat și pe cititorii mei dacă aș fi continuat.

În plus, purtam într-un fel pică textului meu pentru a nu fi ieșit o altfel de carte, pe care însă

nimeni n-ar fi putut să o scrie. În mod ideal, sfaturile lui Sfredelin către Amărel ar fi trebuit însoțite de învățăturile unui arhanghel către îngerul păzitor al pacientului. Fără de ele, imaginea vieții omenești e trunchiată. Dar cine și-ar fi putut lua asupră-i sarcina? Chiar dacă un muritor – care ar trebui oricum să fie unul mult mai bun decât mine – ar putea să se ridice la anvergura înălțimilor spirituale cerute de încercare, cum s-ar putea decide asupra unui „stil potrivit“? Pentru că aici stilul ar fi într-adevăr parte din conținut. Simpla povățuire n-ar fi de ajuns; fiecare propoziție ar trebui să poarte cu sine iz de Rai. Iar în zilele noastre, chiar dacă cineva ar fi în stare să scrie proză în maniera lui Traherne, nu ar primi încuviințarea să o facă, pentru că cerința „funcționalismului“ a sărăcit literatura de jumătate din funcțiile ei. (În esență, orice ideal stilistic dictează nu doar felul în care lucrurile trebuie spuse, ci și ce fel de lucruri pot fi spuse.)

Apoi, pe măsură ce anii treceau, iar experiența sufocantă a scrierii *Sfaturilor* se atenua în cămările memoriei, gândul a început să mi se oprească asupra a tot felul de lucruri care păreau să invite comentariul unui Sfredelin. Hotărâsem să nu mai scriu niciodată vreo „scrisoare“. În schimb, ideea unui soi de „cuvântare“ îmi tot dădea târcoale, mai mult sau mai puțin insistent, fără să apuc s-o pun pe hârtie. Apoi a venit invitația din partea *The Saturday Evening Post* și așa m-am apucat de lucru.

C.S.L.

Scena se petrece în Iad, la dineul anual al Înaltului Colegiu de Pregătire a Tinerilor Ispititori. Decanul, Dr. Balelungi, tocmai a ridicat paharul în sănătatea oaspeților. Sfredelin, care este invitat de onoare, se ridică și întoarce închinarea:

Domnule Decan, Iminența voastră, distinse Scârboșenii, dragii mei Împielițați și Necurați, iubiți Diavoli: Se obișnuiește în astfel de ocazii ca vorbitorul să se adreseze mai ales proaspeților absolvenți care vor fi trimiși în curând pe Pământ pentru stagii de ispitire. Obicei căruia mă supun cu plăcere. Îmi amintesc foarte bine cu câtă trepidantă nerăbdare mi-am așteptat și eu prima misiune. Am speranța și credința că fiecare dintre voi încearcă aceeași tulburare în seara aceasta. Aveți toată cariera înainte. Iadul se așteaptă și vă cere ca ea să fie încununată – așa cum a fost și a mea – de neîncetate izbânzi. Dacă nu, știți ce vă așteaptă.

Să nu vă faceți iluzii: fără veninul sănătos și realist al terorii, alături de neîncetata mușcătură a neliniștii, încercările voastre sunt sortite eșecului. Cât de des îi veți invidia pe oameni pentru a fi fost înzestrați cu darul somnului! Aș vrea, totuși, să vă

înfățișez și o imagine moderat optimistă a situației strategice generale.

Temutul vostru decan s-a referit, printre multe alte lucruri, la masa festivă din fața voastră, cerându-și, într-un fel, iertare. Aflați, iubiți diavoli, că nu e neapărat vina *lui*. Nu putem să nu recunoaștem însă că sufletele omenești din ale căror chinuri ne-am înfruptat în seara aceasta au fost de foarte slabă calitate. Cu toată arta culinară a specialiștilor noștri în tortură, tot fără gust au rămas.

Ah, de-aș putea să-mi mai înfig dinții în carnea unui Farinata, a unui Henric al VIII-lea sau chiar a unui Hitler! De-ați fi văzut ce crustă, numai bună de crănțănit! Ce furie, ce egoism, ce cruzime, de o robustețe aproape la fel de mare ca a noastră. Cât deliciu să simți cum se împotriveau devorării! Iar când îi înghițeai, cum ți se mai încălzeau măruntaiele!

În loc de așa ceva, cu ce ne-am ales noi în seara asta? Am avut mai întâi o autoritate municipală în sos de fraudă. Doar că eu unul nu am putut distinge savoarea unei avariții cu adevărat pasionate și brutale cu care se încântau simțurile pe vremea marilor rechini din secolul trecut. Pe când acum, e foarte clar, am avut în farfurii o piticanie – un aventurier de paie care, între cunoscuți, învârtea câte o glumă nesărată, iar în public se producea cu cele mai răsuflate banalități – o zgaibă de om care a dat cu nasul de corupție și s-a trezit și el că nu e rău să fii corupt, la fel ca toată lumea. Apoi a venit o supă călduță de adulteri. Ați mirosit oare vreo urmă de hormoni inflamați, de carne ațâțată, rebelă și nesătulă?

Eu n-am simțit nimic. Pentru mine au avut cu toții gust de idioți cu prohabul plat, care din prostie sau meschinărie rămân cu pantalonii-n vine pe unde apucă, doar pentru că li se trage de la vreo reclamă cu femei goale, sau pentru că încearcă să se simtă moderni și emancipați, sau ca să se asigure că sunt și ei virili ca toți bărbații „normali", sau chiar pentru că nu au nimic altceva de făcut. Sincer, mie unul, care am gustat dintr-o Messalina ori un Casanova, mi s-a făcut greață. Doar sindicalistul cu garnitură de gogoși umflate a fost poate ceva mai bine. Individul chiar a făcut ceva rău la viața lui. De pe urma lui s-a lăsat, nu chiar fără să știe, cu vărsare de sânge, foamete și amenințarea libertății. Da, într-un fel. Dar ce fel! S-a gândit atât de puțin la aceste obiective ultime. Toată viața i-a fost dominată de grija de a urma linia partidului, de propria importanță și, mai presus de toate, de simpla rutină.

Să ne înțelegem. Gastronomic vorbind, situația e deplorabilă. Sper însă că nici unul dintre noi nu pune gastronomia pe primul loc. Nu avem oare, într-un sens diferit și mult mai serios, motive de speranță?

Să ne gândim mai întâi la simpla cantitate. Calitatea poate să lase de dorit; niciodată însă nu am avut mai mare abundență de suflete, fie ele și mediocre.

Și apoi triumful. Ne-am putea spune că asemenea suflete – mai bine zis asemenea băltoace noroioase rămase din ceea ce a fost odată un suflet – nici nu merită damnate. Da, dar Dușmanul (din cine știe ce rațiuni obscure și perverse) s-a gândit că merită salvate. Credeți-mă pe cuvânt, așa e. Voi

tinereii, care încă nu v-ați început activitatea, nici nu vă închipuiți cu cât efort și câtă iscusință au fost într-un sfârșit capturate aceste mizerabile creaturi.

Dificultatea s-a tras tocmai din nevolnicia și moliciunea lor. Am avut aici de-a face cu atâta noroială a minții, cu atâta lentoare în reacții, încât ne-a fost extrem de greu să îi ridicăm la acel nivel de claritate și forță a deciziei la care păcatul de moarte devine posibil. Atenție însă: i-am ridicat atât cât trebuie, și nu dincolo de milimetrul fatal al lui „prea mult". Fiindcă atunci, desigur, totul ar fi fost, poate, pierdut. Ar fi putut vedea și s-ar fi putut căi. Pe de altă parte, dacă i-am fi ridicat prea puțin, s-ar fi calificat mai degrabă pentru Limb, precum creaturile care nu-și află locul nici în Rai, nici în Iad – suflete cu rezultate modeste, cărora li se permite să se afunde de-a pururi într-o subumanitate mai mult sau mai puțin împăcată.

În fața fiecărei alegeri individuale a ceea ce Dușmanul ar numi calea „cea rea", astfel de creaturi sunt, la început, aproape sau total lipsite de responsabilitate spirituală deplină. Nu înțeleg nici sursa și nici adevărata natură a interdicțiilor pe care le încalcă. Nici nu se poate vorbi la ei de conștiință, în afara atmosferei sociale care îi înconjoară. Și firește că le-am încurcat și le-am dat peste cap limba însăși; ceea ce în profesia altcuiva s-ar numi *mită* pentru ei se cheamă *atenție* sau *cadou*. Prima însărcinare a Ispititorilor care s-au ocupat de ei a fost să facă din astfel de alegeri ce-i așezau pe calea spre Iad un obicei solid, prin neîncetată repetiție. Iar apoi (pasul crucial) să transforme obiceiul în principiu –

un principiu pe care creatura să fie oricând gata să-l apere. După asta, totul merge ca la carte. Conformismul social, practicat întâi pur și simplu din instinct sau chiar în mod mecanic – cum ar putea o *moluscă* să nu se conformeze? – devine astfel, pe nesimțite, un ideal al vieții împreună sau al traiului ca toată lumea. Simpla ignorare a legii pe care acum o încalcă ia forma unei vagi teorii desemnate – nu uitați că stau prost cu istoria – drept „moralitate" *convențională* sau *puritană* sau *burgheză*. Se formează astfel puțin câte puțin în inima creaturii un miez tare, bine tăbăcit și înrădăcinat în care se adună convingerea că trebuie să continue să fie ceea ce este și chiar să reziste oricărei tentații de a schimba ceva. E un miez foarte mic, deloc reflexiv (sunt prea ignoranți) și prea puțin sfidător (uscăciunea lor emoțională și imaginativă exclude posibilitatea), umil, în felul lui, dar de o modestie falsă; un miez ca o pietricică sau un început de cancer. Dar numai bun să ne potrivească ținta. Ne oferă, în sfârșit, condițiile unei respingeri reale și deliberate, deși încă nu deplin articulate, a ceea ce Dușmanul numește Har.

Avem așadar sub ochi două fenomene de bun augur. Mai întâi, abundența capturii; oricât de insipidă ne-ar fi hrana, nu ne putem teme de foamete. Și apoi, triumful; nicicând nu au dat dovadă Ispititorii noștri de mai mare îndemânare. A treia morală, însă, pe care nu am tras-o încă, este cea mai importantă dintre toate.

Soiul de suflete din disperarea și năpasta cărora ne-am... bine, n-am să spun înfruptat, dar în orice

caz ne-am asigurat minimul de hrană în seara aceasta sunt și vor fi din ce în ce mai numeroase. Comandamentul nostru Inferior ne asigură că așa stau lucrurile; directivele primite ne cer o gândire tactică adecvată situației de fapt. „Marii“ păcătoși, la care pasiuni dintre cele mai vii și mai plăcute nouă trec dincolo de orice limită, iar voința se concentrează cu imensă ardoare asupra unor obiecte detestate de Dușman, nu vor dispărea. Dar vor fi din ce în ce mai rari. Capturile noastre se vor înmulți; doar că vor fi cel mai adesea simple gunoaie – gunoaie pe care altădată le-am fi aruncat Cerberului și hăitașilor Iadului, căci ne-ar fi părut nedemne de gurile diavolești. Și vreau să înțelegeți bine două lucruri. Unu la mână, că oricât de deprimant ar părea, lucrurile se schimbă de fapt în bine. Și doi, v-aș atrage atenția asupra felului în care am ajuns aici.

E o schimbare în bine. Marii (și delicioșii) păcătoși sunt făcuți din același material ca și oribilele fenomene cărora li se spune mari sfinți. E adevărat că din cauza virtualei penurii de astfel de material ne alegem noi cu hrană searbădă. Dar nu duce ea, în același timp, și la absoluta frustrare și foamete a Dușmanului? El nu i-a creat pe oameni – și nu s-a făcut El Însuși om, și nu a murit printre ei sub tortură – ca să livreze candidați Limbului, „jumătăți“ de oameni. El a vrut să producă sfinți; oameni divini; creaturi care să-i semene. Nu este sărăcia bucatelor de pe masa noastră un preț infim de plătit în schimbul asigurării că marele Lui experiment dă semne de epuizare? Și nu numai atât. Pe măsură ce marii

păcătoși se împuținează, iar majoritatea își pierde orice urmă de individualitate, marii păcătoși devin mult mai eficienți ca agenți în serviciul nostru. Orice dictator sau chiar demagog – aș zice că orice vedetă de cinema și orice folkist – poate acum trage după sine turma umană cu zecile de mii. Gloata se oferă lui (atât cât poate ea oferi) și prin el, nouă. Se poate să vină o vreme când nu va mai fi deloc nevoie să ne chinuim cu ispitirea *individuală*, cu excepția câtorva cazuri speciale. Nu vom avea decât să prindem fluierașul și toată turma îl va urma de la sine.

Dar înțelegeți voi oare cum de am reușit să reducem atât de mult din rasa umană la nivelul unor simple cifre? Așa ceva nu a venit de la sine. A fost răspunsul nostru – și salutăm grandoarea lui – la una dintre cele mai serioase provocări cu care ne-a fost dat să ne confruntăm.

Dați-mi voie să vă înfățișez felul cum se prezenta situația omenirii în a doua jumătate a secolului al nouăsprezecelea – perioada în care eu mi-am încetat activitatea ca Ispititor activ și am fost recompensat cu un post în administrație. La acel moment, marea mișcare umană în slujba libertății și egalității ajunsese la o fază matură și dădea deja roade trainice. Sclavia fusese abolită. Războiul american de independență fusese câștigat. Revoluția franceză reușise. Toleranța religioasă era îmbrățișată aproape peste tot. Inițial, mișcarea fusese punctată de multe elemente favorabile nouă. Se amestecau acolo mult ateism, mult anticlericalism, multă invidie și sete de răzbunare, până și câteva încercări (cam absurde) de revitalizare a păgânismului. Nu ne-a fost

atunci prea ușor să hotărâm care avea să fie linia noastră. Pe de o parte, primisem o dureroasă lovitură – care încă ne amenință – prin faptul că orice individ, de orice soi, care până atunci suferise de foame, acum primea hrană de la alții, sau că oricine trăise mult și bine cu lanțuri la picioare acum se putea elibera. Dar pe de altă parte, mișcarea se însoțea cu atâta respingere a credinței, cu atât materialism, secularism și ură, încât am simțit că era de datoria noastră să o încurajăm.

Către sfârșitul secolului însă, situația devenea mult mai simplă și în același timp mult mai gravă. În sectorul englez (unde am activat cel mai mult în linia întâi), se întâmplase ceva oribil. Dușmanul, abil ca întotdeauna, își trăsese spuza pe turta lui și dăduse acestei mișcări progresiste și eliberatoare o tentă care să-i convină. De-abia dacă se mai ghicea ceva din vechea înclinație anticreștină. Periculosul fenomen numit socialism creștin lua deja proporții. Proprietarii de fabrici, care altă dată se îmbogățeau din sudoarea amărâților, în loc să fie asasinați de către propriii muncitori – de asta ne-am fi putut folosi – primeau acum admonestări din partea celor din aceeași clasă cu ei. Bogătașii renunțau în număr din ce în ce mai mare la privilegii nu prin forța revoluțiilor sau sub constrângere, ci ascultând de propria lor conștiință. Iar săracii, care aveau de câștigat de pe urma situației, se purtau de-a dreptul lamentabil. În loc să profite de noile libertăți – așa cum speram și aveam motive să ne așteptăm – pentru a trece la masacre, violuri și vandalizări, sau măcar la beții fără capăt, s-au apucat ca proștii să

se facă mai curați, mai cumpătați, mai chivernisiți, să-și îmbunătățească educația și chiar să ducă o viață virtuoasă. Credeți-mă, iubiți diavoli, amenințarea unei societăți sănătoase părea atunci perfect plauzibilă.

Însă grație Tatălui Nostru din Adânc, amenințarea a fost îndepărtată. Contraatacul s-a dat pe două nivele. La nivelul cel mai adânc, s-a lucrat la exprimarea deplină a unui element care germinase înăuntrul mișcării încă de la începuturile ei. Ascunsă în inima acestei propagande pentru libertate stătea și o profundă ură pentru libertatea personală. Acel neprețuit individ pe nume Rousseau a fost primul care să vorbească deschis despre ea. În comunitatea lui democratică perfectă, vă amintiți, numai religia de stat e permisă, sclavia e repusă în drepturi, iar individul trebuie să știe că ceea ce guvernul îi spune să facă este și dorința lui, chiar dacă nu-și dă seama de asta. Pornind de aici, *via* Hegel (un alt propagandist indispensabil pentru noi), am obținut fără probleme și nazismul și statul comunist. Până și în Anglia am avut succese. Am aflat cu câteva zile în urmă că în această țară nu poate nimeni, dacă nu are permis, să-și taie pomul din propria grădină cu propriul topor, să facă din el scânduri cu propria drujbă și din scânduri să-și construiască un hambar în propria lui grădină.

Acesta a fost contraatacul nostru pe primul nivel. Voi, care de-abia vă începeți stagiul, nu veți primi încă sarcini de acest tip. Deocamdată veți fi distribuiți ca Ispititori pe lângă persoane private. Împotriva

acestora, sau prin intermediul lor, contraatacul ia o formă diferită.

Democrație e cuvântul cu care trebuie să-i duceți de nas. Experții noștri filologi au reușit deja atât de bine să corupă limba omenească, încât nici nu mai e nevoie să vă atrag atenția că, pentru ei, înțelesul cuvântului trebuie să rămână obscur și prost definit. Nu au de ales. N-are să le treacă niciodată prin minte că *democrație* desemnează în fapt un sistem politic, ba chiar un sistem electoral, și că ceea ce încercați voi să le vindeți aduce doar pe departe cu așa ceva. Evident că nici nu trebuie să li se dea voie să formuleze întrebarea aristotelică dacă prin „comportament democratic" se înțelege comportamentul pe care democrațiile îl adoptă sau comportamentul care susține o democrație. Pentru că dacă s-ar gândi așa, nu se poate să nu le dea prin cap că între cele două nu se pune neapărat semnul echivalenței.

Voi să folosiți termenul numai și numai ca formulă incantatorie; sau, dacă vreți, numai pentru puterile lui comerciale. E un cuvânt pe care ei îl venerează. Și, firește, el se leagă de idealul politic care spune că oamenii trebuie tratați în mod egal. Veți opera astfel subtil în mințile lor tranziția de la acest ideal politic la credința că toți oamenii chiar *sunt* egali. Mai ales acela de care vă ocupați. Drept urmare, puteți folosi cuvântul *democrație* pentru a legitima în mintea lui cele mai degradante (și de asemenea cele mai puțin plăcute) sentimente umane. Astfel îndrumat, va îmbrățișa, nu doar fără pic de jenă, dar chiar cu zâmbetul pe buze, purtări

pentru care, de n-ar fi apărate de aura cuvântului magic, oricine l-ar da de rușine.

Sentimentul despre care vorbesc este, desigur, acela care îl face pe om să spună: *Sunt la fel de bun ca tine*.

Primul și cel mai evident punct câștigat este că astfel îl împingeți să așeze în centrul vieții lui o minciună sfruntată. Ce vreau să spun nu este pur și simplu că lucrurile pe care și le spune sunt false în sine, că la fel de egal este cu ceilalți în ce privește bunătatea, onestitatea și simțul măsurii pe cât de egal le este în înălțime sau greutate. Ce vreau să spun este că nici el nu le crede. Nimeni care spune că e *la fel de bun ca altul* nu crede așa ceva. N-ar spune asta dacă așa ar gândi. Câinele St. Bernard n-ar spune-o niciodată cățelușului de pluș, nici învățatul idiotului, nici omul cu serviciu amărâtului care bate străzile, și nici femeia frumoasă unei slute. În afara arenei politice, despre egalitate nu vorbesc decât cei care se simt în vreun fel inferiori. Un astfel de discurs exprimă tocmai sentimentul iritant și coroziv al unei inferiorități pe care pacientul refuză să o accepte.

Și pe care astfel o detestă. Da, și prin urmare ajunge să deteste orice tip de superioritate care s-ar manifesta la alții; ajunge să o denigreze, să o vrea ștearsă cu buretele. Curând va suspecta că orice diferență ascunde pretenția unei superiorități. Nimeni nu are voie să-i fie diferit, nici prin voce, nici prin haine, nici prin maniere, tipuri de distracție ori preferințe culinare. „Ia uite la ăsta ce engleză cursivă și melodioasă are – trebuie să fie un snob

fandosit care face pe nebunul. Uite-l și pe ăla care zice că nu-i plac crenvurștii – firește, nu sunt de nasul lui, ce să zic. Și ăstălalt care a dat drumul la tonomat – un deștept care nu poate fără să se dea mare. Dacă ar fi oameni ca lumea, ar fi și ei ca mine. De ce trebuie să iasă neapărat în evidență? Nu e democratic."

E adevărat că acest fenomen foarte folositor nu e în sine o noutate. De mii de ani e cunoscut printre oameni sub numele de invidie. Doar că până acum a fost întotdeauna considerat drept cel mai odios, și în același timp cel mai comic, dintre vicii. Aceia care și-l descopereau se rușinau singuri; iar dacă nu, semnele vădite de alții se bucurau de prea puțină simpatie. Încântătoarea noutate a situației prezente este că invidiei i se poate da credit – devenind astfel lucru demn de laudă și respect – prin puterea incantatorie a cuvântului *democratic*.

Sub influența melodiei vrăjite a cuvântului, cei care sunt prin ceva sau prin tot inferiori altora vor încerca mai cu sârg și mai eficient ca niciodată să coboare pe toată lumea la propriul lor nivel. Dar asta nu e tot. Aceeași influență îi va face pe cei care se apropie, sau s-ar putea apropia, de măsura întreagă a umanității să dea înapoi, speriați că ar face astfel dovada unui comportament *nedemocratic*. Sunt informat din surse sigure că tinerii își reprimă înclinațiile incipiente pentru muzica clasică sau literatura bună de teamă că astfel ar putea să nu mai fie ca toată lumea; că oamenii care și-ar dori cu adevărat să fie – și care sunt dăruiți cu har pentru a fi – onești, caști ori temperați refuză să o facă.

Acceptând, ar deveni diferiți, ar putea impieta asupra stilului de viață, s-ar desface din ograda lui „împreună", și-ar periclita „integrarea în grup". Ar fi pe cale (oroarea ororilor!) să se transforme în indivizi.

Întreaga atitudine se poate rezuma prin cuvintele cu care o tânără femelă se pare că se ruga recent: „O, Doamne, fă să fiu și eu ca toate fetele din ziua de azi!" Mulțumită eforturilor noastre, așa ceva se traduce din ce în ce mai frecvent prin: „Fă să fiu o obraznică, o proastă și o leneșă."

Pe de altă parte, ca efect secundar ce nu poate decât să ne încânte, cei câțiva (din ce în ce mai puțini) care nu admit alinierea la *normalitate*, *obișnuit*, *traiul ca toată lumea* și *integrare* tind pe zi ce trece să se preschimbe în niște fandosiți și niște excentrici, așa cum și apăreau oricum în ochii gloatei. Căci suspiciunea adesea produce ceea ce suspectează. („De vreme ce, orice-aș face, vecinii tot au să mă creadă o vrăjitoare sau o securistă, ce-ar fi să nu-mi mai pese de nimic și să le dau motive întemeiate?") Drept urmare avem acum o intelighenție care, deși nu foarte numeroasă, e de mare folos cauzei Iadului.

Dar aici avem un simplu efect secundar. Ceea ce trebuie să vă solicite neîncetat atenția este vasta și generala mișcare în slujba discreditării și, în cele din urmă, a eliminării oricărei forme de excelență umană – morală, culturală, socială sau intelectuală. Nu e oare amuzant să vedem cum *Democrația* (în sensul incantator al cuvântului) ne slujește în același fel în care o făceau cele mai vechi dictaturi, și prin aceleași mijloace? Vă amintiți cum unul dintre

dictatorii greci (pe vremea aceea îi numeau „tirani“) a trimis odată solie altui dictator ca să-i ceară sfatul în ce privește principiile guvernării. Cel din urmă i-a condus pe soli într-un câmp de porumb, unde a zburat cu sabia toate vârfurile care depășeau cât de puțin nivelul general. Morala era evidentă. Să nu îngădui nici un soi de distincție printre supușii tăi. Nimeni nu are voie să fie mai deștept, mai bun, mai faimos sau chiar mai frumos decât restul lumii, iar dacă e vreunul, căsăpește-l. Adu-i pe toți la același nivel: toți niște sclavi, toți niște cifre, toți niște nulități. Toți egali. Astfel au putut tiranii practica, într-un sens, „democrația“. Însă acum „democrația“ poate opera foarte bine fără să aibă nevoie de alt fel de tiranie decât aceea proprie ei. Nimeni nu mai trebuie astăzi să meargă pe câmp cu sabia în mână. Știuleții cei mici le vor mânca singuri capetele știuleților mai răsăriți. Iar știuleții mai răsăriți încep și ei să-și roadă din vârf, în dorința de a fi una cu Știulețimea Generală.

Am spus mai devreme că damnarea acestor suflete prăpădite, a acestor creaturi care aproape că au încetat să mai fie indivizi, cere o muncă laborioasă și plină de neprevăzut. Dar cu îndemânare și eforturi bine direcționate, puteți fi aproape siguri de rezultat. Marii păcătoși *par* mai ușor de prins. Dar de la ei nu știi niciodată la ce să te aștepți. După ce i-ai jucat cum ai vrut timp de șaptezeci de ani, Dușmanul poate să ți-i smulgă din gheare în anul următor. Vedeți voi, astfel de oameni sunt capabili de adevărata căință. Sunt conștienți de adevărata vină. În cazul în care lucrurile iau o întorsătură

proastă, sunt gata să înfrunte de dragul Dușmanului presiunile sociale din jur la fel de bine cum erau gata să le înfrunte de dragul nostru. Într-un fel, e mai dificil să urmărești și să plesnești o viespe zburătăcită decât să împuști de aproape un elefant sălbatic. Dar dacă nu-l nimerești, elefantul e mult mai periculos.

Eu unul am activat, așa cum am amintit, mai ales în sectorul englez, și încă primesc de acolo mai multe vești decât de oriunde altundeva. E posibil ca lucrurile pe care le voi spune acum să nu se aplice în întregime la sectoarele unde vor opera unii dintre voi. Puteți însă, odată ajunși la locul faptei, să faceți modificările necesare. De aplicat, le veți putea aplica, într-o măsură mai mare sau mai mică. Dacă măsura se dovedește prea mică, rămâne în sarcina voastră să faceți din țara de care vă ocupați un soi de Anglie așa cum se prezintă ea astăzi.

În această țară cu mare potențial, spiritul lui *Sunt la fel de bun ca tine* a trecut de stadiul unei simple influențe sociale generale. Începe deja să-și facă simțită prezența în sistemul de învățământ. Nu-mi propun să estimez cu precizie măsura în care s-a întins acțiunea lui în acest domeniu. Nici nu contează. Odată sesizată tendința, se pot ușor prevedea dezvoltările ulterioare; mai ales că aici vom avea și noi un cuvânt de spus. Principiul de bază al noului sistem are să fie că proștii și leneșii nu trebuie făcuți să se simtă inferiori elevilor inteligenți și silitori. Așa ceva ar fi „nedemocratic". Diferențele între elevi – căci sunt, indubitabil, diferențe *individuale* – trebuie mușamalizate. Lucrul se poate

înfăptui pe mai multe niveluri. În universități, examenele trebuie astfel gândite încât aproape toți studenții să obțină note mari. Examenele de admitere trebuie astfel concepute încât toți, sau aproape toți cetățenii să poată intra la universitate, indiferent dacă au sau nu capacitatea (sau dorința) de a se alege cu ceva de pe urma învățământului superior. În școli, copiii care sunt prea slab dotați sau prea leneși să învețe limbi străine, matematică sau noțiuni științifice de bază vor fi încurajați să facă ce făceau cândva copiii în timpul lor liber. Pot, de exemplu, să facă turtițe de nămol și asta să se cheme curs de modelaj. Dar în nici un caz nu trebuie să li se dea de înțeles că sunt inferiori copiilor care studiază. Oricât de stupide le-ar fi preocupările, ele trebuie să primească – englezii deja folosesc expresia, mi se pare – „partea lor de respect". Ba se poate opera încă și mai drastic. Copiii care se dovedesc apți de un nivel superior pot fi ținuți în loc în mod artificial, doar pentru că ceilalți copii s-ar alege cu o *traumă* – Belzebut, ce cuvânt bun! – dacă s-ar vedea lăsați în urmă. Copilul eminent va rămâne astfel în mod democratic țintuit locului în grupa lui de vârstă pe tot parcursul școlii, iar un elev care ar fi în stare să-i priceapă pe Eschil sau Dante va trebui să stea cuminte și să-l asculte pe colegul lui care încă silabisește „Ana are mere".

Într-un cuvânt, avem motive întemeiate să sperăm într-o viitoare abolire a învățământului, atunci când va ajunge să domnească triumfător principiul lui *Sunt la fel de bun ca tine.* Orice recompensă pentru rezultatele bune și orice pedeapsă pentru rezultatele

proaste vor dispărea. Cei câțiva care ar vrea să învețe vor fi împiedicați să o facă; cine se cred ei să-și depășească colegii? Și oricum profesorii – sau poate ar trebui să-i numesc bone? – vor fi mult prea ocupați să-i cocoloșească pe nerozi ca să mai piardă vremea cu predatul profesionist. Iar noi nu vom mai fi nevoiți să ne cheltuim inteligența și energia pe răspândirea imperturbabilului amor-propriu și a ignoranței incurabile printre oameni. Nevolnicele târâtoare au s-o facă singure.

Bineînțeles, asta se poate întâmpla doar dacă tot învățământul devine învățământ de stat. Va deveni. E parte a aceleiași mișcări. Taxele penale, concepute în acest scop, încep să lichideze clasa de mijloc, adică acea clasă socială care era gata să strângă și să cheltuiască bani și să facă tot felul de sacrificii pentru a-și trimite copiii la colegii particulare. Desființarea acestei clase, care merge mână în mână cu abolirea învățământului, este, din fericire, un efect inevitabil al spiritului care spune *Sunt la fel de bun ca tine.* Acesta este, în definitiv, grupul social care a dat umanității covârșitoarea majoritate a oamenilor de știință, a medicilor, filozofilor, teologilor, poeților, artiștilor, compozitorilor, arhitecților, juriștilor și economiștilor pe care i-a avut vreodată. Dacă era vreun lot de știuleți înalți care să trebuiască forfecați, cu siguranță ei erau. Așa cum remarca nu demult un politician englez, „o democrație nu se împiedică de oameni importanți".

Ar fi de prisos să întrebi o astfel de creatură dacă prin *nu se împiedică* înțelege că „nu-i fac trebuință"

sau că „nu și-i dorește". Dar vouă ar fi bine să vă fie clar. Căci aici se pune din nou întrebarea lui Aristotel.

Noi, aici în Iad, sperăm la desființarea democrației în sensul strict al cuvântului: acela de sistem politic astfel numit. Ca orice formă de guvernământ, lucrează de cele mai multe ori în avantajul nostru; dar, una peste alta, mai puțin decât alte forme. Iar ceea ce trebuie să înțelegem noi e că „democrația" în sensul diavolesc (*Sunt la fel de bun ca tine*, traiul ca toată lumea, idealul lui *împreună*) este cel mai eficace instrument pe care îl putem mânui pentru ștergerea democrațiilor politice de pe fața Pământului.

Asta pentru că „democrația" și „spiritul democratic" (în înțeles diavolesc) duc la o națiune lipsită de oameni importanți, o nație alcătuită mai ales din semidocți de o moralitate flască din pricina lipsei de disciplină în tinerețe, plini de aroganța pe care o naște ignoranța tămâiată, debili de prea multă alintătură. Adică tocmai ce așteaptă Iadul de la orice popor democratic. Iar atunci când o astfel de nație intră în conflict cu un popor care și-a trimis copiii la școală să studieze, care își recunoaște și își recompensează talentele și care nu dă drept la cuvânt masei ignorante, balanța va înclina doar într-un singur sens.

Una dintre democrațiile acestea s-a declarat nu de mult surprinsă să afle că Rusia i-a luat-o înainte în domeniul științei. Minunat specimen de orbire omenească! Când toată societatea lor nu știe cum să mai pună bețe-n roate oricărui soi de excelență, de ce se miră că la ei știința stă pe loc?

E de datoria noastră să încurajăm comportamentul, manierele și întreaga atitudine pe care democrațiile le prețuiesc în mod natural, pentru că tocmai ele vor duce, dacă li se lasă frâu liber, la distrugerea democrației. V-ați putea întreba cum de nici măcar ei nu pricep cum merg lucrurile. Chiar dacă nu pun mâna pe Aristotel (asta ar fi nedemocratic), te-ai gândi că Revoluția Franceză i-o fi învățat deja ceva: anume că modul de viață îmbrățișat în chip firesc de către aristocrați nu este modul de viață care să susțină aristocrația. Ar fi putut apoi aplica principiul la toate formele de guvernământ.

N-aș încheia totuși pe această notă. Nu aș vrea – ferească Iadul! – să arunc în mințile voastre sămânța iluziei pe care voi înșivă trebuie să o răsădiți cu grijă în mințile victimelor voastre omenești. Mă refer la iluzia care spune că soarta națiunilor este *în sine* mai importantă decât soarta indivizilor. Răsturnarea oamenilor liberi și multiplicarea statelor ridicate pe sclavie sunt pentru noi un mijloc (în afară de faptul că sunt, firește, și o distracție); dar adevărata țintă este distrugerea indivizilor. Pentru că numai indivizii pot fi salvați sau damnați, pot deveni fii ai Dușmanului sau hrană pentru noi. Valoarea reală, în ce ne privește, a oricărei revoluții, conflagrații sau perioade de foamete stă în spaima, înșelăciunea, ura, furia și disperarea individuală pe care ele le pot produce. *Sunt la fel de bun ca tine* este un mijloc folositor pentru distrugerea societăților democratice. Dar e mult mai valoros ca scop în sine, anume ca stare de spirit care va duce în mod necesar la excluderea simplității, a dragostei pentru

semeni, a împăcării și a tuturor mulțumirilor date de recunoștință și admirație, și astfel va îndepărta ființa umană de orice cale care i-ar putea conduce pașii către Rai.

Ajung acum la partea mai plăcută a misiunii mele. Mi-a revenit sarcina ca în numele oaspeților să închin în sănătatea domnului decan Balelungi și a Înaltului Colegiu de Pregătire a Ispititorilor. Vă invit să vă umpleți paharele. Dar ce avem aici? Ce să fie acest minunat buchet care îmi desfată nările? E oare cu putință? Domnule decan, îmi retrag toate cuvintele aspre despre dineu. Ochii și nasul mă încredințează că, până și în vremuri de război, pivnițele colegiului încă mai păstrează câteva sticle din vechiul și nobilul vin de *Fariseu*. Măi să fie! E ca în zilele cele bune. Țineți-l o clipă în dreptul nărilor, iubiți diavoli. Ridicați-l și priviți-l în lumină. Priviți acele filoane vârtoase care se zbat și se încolăcesc în inima lui întunecată, ca și cum și-ar disputa un drept. Asta și fac. Știți oare cum e amestecat vinul acesta? Mai multe tipuri de Fariseu s-au recoltat, s-au pus la macerat și au fermentat împreună pentru a produce această subtilisimă savoare. Tipuri care pe pământ erau dușmani de moarte. Unele erau toate numai reguli și moaște și rozarii; altele, mai ales zdrențe și fețe lungi și meschină abstinență, ură moștenită împotriva vinului, a cărților de joc sau teatrului. Amândouă se făleau cu aceeași rectitudine morală și împărtășeau aceeași distanță, aproape infinită, între ceea ce în fapt sunt ei și ceea ce este sau voiește cu adevărat Dușmanul. Singura doctrină vie din religia fiecăruia era anatema împotriva

decăderii celorlalte religii; afurisenia le era singura evanghelie și denigrarea toată liturghia. Cum se mai urau acolo sus unde strălucește soarele! Și cât încă mai vârtos se urăsc acum când s-au unit pe vecie în neiertarea și neîmpăcarea lor. Uluirea și furia înciudată cu care s-au trezit împreunate, puroiul fermentat al vrajbei lor etern impenitente vor curge ca focul, foc întunecat, prin măruntaiele noastre spirituale. Aș zice, prieteni, că ne așteaptă vremuri de restriște dacă vreodată ceea ce oamenii numesc îndeobște „religie" ar dispărea cu totul de pe pământ. Ea încă ne poate dărui păcate dintre cele mai fine și mai nobile. Minunata floare a nesfințeniei nu poate să crească decât în imediata apropiere a Celor Sfinte. Nicăieri nu avem mai mare succes în ispită decât anume pe treptele altarului.

Iminența voastră, distinse Scârboșenii, dragii mei Împielițați și Necurați, iubiți Diavoli: Ridic paharul în cinstea Decanului Balelungi și a Înaltului Colegiu!

Cuprins

Despre viața unui om angajat religios se vorbește de obicei din perspectivă înaltă, din perspectiva reperelor lui morale și spirituale. C.S. Lewis, distins universitar englez, e un creștin înzestrat cu realism și umor; el alege cealaltă perspectivă: cum se vede viața unui om din unghiul diavolului care îl are în grijă, care trebuie să îl achiziționeze drept hrană pentru infern? Cartea joacă pe competența psihologică a diavolilor, pe priceperea de a folosi măruntele noastre slăbiciuni, de fiecare zi, suficiente pentru a ne face deseori surzi la glasul Celuilalt. Cu toate astea, la capătul cărții și al unei vieți duse cu onestitate și cu atenție spirituală, eroul anonim îl întâlnește, discret și simplu, pe Celălalt.

Au apărut:
Nicolaus Cusanus, *Pacea între religii*
G.K. Chesterton, *Ortodoxia*

ISBN 978-973-50-2440-6

